

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

RASA DULAITIENĖ

Karjeros edukologijos studijų programos magistrantūros II kurso studentė

**MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO EDUKACINIAI IR
SOCIALINIAI ASPEKTAI**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas

doc. dr. H. Volodka

Šiauliai, 2009

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	5
ĮVADAS	8
1. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO PRADINĖSE KLASĖSE TEORINIAI ASPEKTAI	10
1.1. Rekreacijos fenomenas ir jo kaita.....	10
1.2. Laisvalaikio organizavimas ir sąsajos su rekreaciniais procesais	12
1.3. Laisvalaikis – žmogaus ir aplinkos sąveikos procesas	13
1.4. Laisvalaikio struktūra ir jo svarba asmenybės vystymuisi	15
1.5. Mokinių laisvalaikio veiklų socialinis kryptingumas	19
2. MOKINIŲ LAISVALAIKIS – SOCIOKULTŪRINIO-EDUKACINIO DARBO DALIS	22
2.1. Papildomojo ugdymo kryptys-formalus, neformalus ir informalus ugdymas	23
2.2. Papildomojo ugdymo veiklos principai-aktyvumas ir labilumas	26
3. MOKYKLOS IR MOKYTOJO VAIDMUO ORGANIZUOJANT PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ LAISVALAIKĮ	29
3.1. Mokytojo kaip laisvalaikio vadovo funkcijos	31
3.2. Mokytojo ir mokinio bendradarbiavimo edukaciniai aspektai	33
4. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO EDUKACINIŲ IR SOCIALINIŲ ASPEKTŲ TYRIMAS	36
4.1. Tyrimo bazė ir tyrimo metodika.....	36
4.2. Mokinių požiūrio į laisvalaikio organizavimą tyrimo rezultatų analizė.....	37
4.3. Tėvų požiūrio į vaikų laisvalaikį tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	51
4.4. Mokytojų požiūrio į mokinių laisvalaikio organizavimą mokykloje tyrimo rezultatų analizė.....	63
IŠVADOS	74
REKOMENDACIJOS	75
LITERATŪRA	76
PRIEDAI	79

SANTRAUKA

Rekreacija – sudėtingas procesas, kuriame tiesiogiai dalyvauja žmogus, siekiantis atgauti fizines jėgas, psichologinę pusiausvyrą, dvasinę emocinę būseną, siekiantis jausti pasitenkinimą, tam tikslui tinkamoje, pritaikytoje, sukurtoje ar specialiai pasirinktoje aplinkoje. Rekreacija – tai ir asmenybės ugdymas.

Rinkos pokyčiai, globalizacijos procesai sparčiai besivystančioje visuomenėje lemia, jog vaikui, jo interesų supratimui tenka vis mažiau dėmesio. Nors šeima yra esminis visuomenės elementas ir jai tenka pirminė atsakomybė už vaikų apsaugą, auklėjimą ir vystimąsi, tačiau šeima mūsų šalyje viena nepajėgi sukurti vaikui harmoningų socializacijos sąlygų.

Esant tokiai realybei, labai svarbus kitas vaiko socializacijos instituto – mokyklos vaidmuo.

Šiame darbe ir bus analizuojama, kokie yra III-IV-tų klasių mokinių rekreacinės veiklos poreikiai ir kaip jie tenkinami, kokie yra laisvalaikio organizavimo ypatumai.

Darbo uždaviniai: išsiaiškinti, kaip organizuojamas mokinių laisvalaikis III – IV – klasėse; nustatyti, kiek esamas laisvalaikio organizavimas tenkina III – IV – klasių moksleivius; aptarti, kokių laisvalaikio veiklų pageidautų mokiniai ir jų tėvai; išstudijuoti III – IV – klasių moksleivių, jų tėvų ir mokytojų patirtį, apibūdinant laisvalaikio organizavimo edukacinius ir socialinius aspektus.

Darbo hipotezė: šiuolaikinėje mokykloje per mažai rūpinamasi moksleivių laisvalaikio organizavimu, tai yra priemone, skatinančia spartesnę mokinių socializacijos procesą, vaiko asmenybės formavimąsi, blogų įpročių, nusikaltimų prevencija. Tinkamai organizuotas laisvalaikis ne tik teikia malonumą, poilsį, bet ir plėtoja mokinių įgimtas galias.

Šiame darbe yra analizuojami teoriniai aspektai, kaip organizuoti rekreacinę veiklą mokinių III – IV klasėse. Laisvalaikis – tai laikas, kuris lieka atėmus: darbo laiką, persirengti, nuvažiuoti iš vienos vietos į kitą, fiziologinėms reikmėms ir buitiniams reikalams patenkinti, būtinoms šeimyninėms, socialinėms, visuomeninėms pareigoms atlikti.

Šiame darbe taip pat aptartos tokios papildomo ugdymo veiklos kryptys: aplinkosauginis ir ekologinis ugdymas; neprofesionali sportinė veikla; meninis ugdymas; techninė kūryba ir techninis sportas; intelektinis ugdymas; kraštotyra ir etninės kultūros ugdymas; hobis.

Organizuojant mokinių rekreacinę veiklą mokytojui tenka ypač svarbus vaidmuo. Pradinių klasių mokiniams mokytojas yra nepaprastai didelis autoritetas. Vaikai su dideliu džiaugsmu dalyvauja jo pasiūlytoje įvairioje veikloje.

Buvo atliktas sociologinis tyrimas, tai yra surinkta tam tikra sociologinė informacija, kurią apdorojus būtų galima daryti išvadas. Siekta sužinoti, kokie yra laisvalaikio organizavimo ypatumai

III – IV – klasėse, kiek ta veikla sutampa su mokinių poreikiais. Generalinė tyrimo aibė – įvairių Lietuvos miestų ir kaimų III – IV – klasių mokiniai, jų tėvai, mokytojai.

Įvykdžius mokslinį tyrimą ir apibendrinant jo rezultatus apie mokinių, tėvų, mokytojų požiūrį į poilsį buvo padarytos šios išvados:

1. Dabartiniu metu pedagoginėje ir metodinėje literatūroje vartojamos sąvokos „rekreacija“, „laisvalaikis“ nėra sinonimai. Viena vartojama, kai kalbama apie veiklą, kita, - kai kalbama apie laiką.
2. Mokyklose dabartiniu metu organizuojamas laisvalaikis nepilnai tenkina mokinių poreikius – trūksta veiklos įvairovės ir patrauklių užsiėmimų formų.
3. Laisvalaikio organizavime mažai dalyvauja tėvai – prie vaikų rekreacijos jie prisideda tik tada, kai to pageidauja pedagogai.
4. Pagrindinė ir labiausiai mokinių mėgiama laisvalaikio forma – ekskursijos ir turistiniai žygiai.
5. Dabartiniu metu siūloma popamokinės veiklos formos netenkina mokinių poreikių – vyrauja sporto būreliai, tačiau ne visi vaikai dėl sveikatos ar kitų priežasčių juos gali lankyti.
6. Mokyklose per mažai vyksta rekreacinių renginių, skirtų mokiniams ir jų tėvams.
7. Mokyklų ir tėvų sąveika, organizuojant mokinių laisvalaikį, nėra pakankama – tėvai retai domisi vaikų laisvalaikiu arba šiai ugdymo sričiai visai neskiria dėmesio.
8. Laisvalaikio efektyvumui trukdo skurdi materialinė bazė ir finansinių problemų gausa.
9. Mokyklose per mažai arba visai neorganizuojamos dieninės poilsio stovyklos.
10. Profesionalus laisvalaikio organizavimas reikalauja iš pedagogų naujų kompetencijų, kurių šiuo metu jiems trūksta – pedagogai mažai supažindinami su laisvalaikio ypatumais bei metodika.
11. Profesionaliai organizuotas mokinių laisvalaikis leidžia įvairiapusiškai pasiekti vieną iš svarbiausių švietimo tikslų – užtikrinti kokybišką ir tęstinį švietimą ir realiai ugdymo proceso centru laikyti ugdytinį ir jo poreikių tenkinimą.
12. Lietuvos edukacinėje sistemoje mokinių laisvalaikiui per mažai skiriama dėmesio, todėl būtina parengti valstybinę mokinių laisvalaikio, kaip reikšmingos ugdymo sudedamosios dalies, strategiją..

Pagrindinės sąvokos: laisvalaikis, rekreacija, švietimas, profesionalus laisvalaikio organizavimas.

SUMMARY

Recreation is a complex process in which a person takes part directly. A person seeks to regain his/her physical strength, psychological balance and state of mind also he/she seeks to feel a satisfaction in surroundings which is readjusted or specially chosen for the recreation purpose. Recreation is also the upbringing of personality. The disregard for child's interests in a quickly developing society is conditioned by the alterations of market and processes of globalisation. Although, a family is an essential element of society and it gets primary responsibility for children protection, education and developing in our country the family is not able to create harmonious conditions of socialization for a child.

Consequently on this understanding, the role of school which is another institution of child socialization is very important.

The purpose of this work is to ascertain the peculiarities of organisation the recreation activities in III-IV forms. The tasks of work are following: to ascertain how is the recreation activity organised in III-IV forms; to estimate on what level the present organisation of recreation activity satisfies pupils from III-IV forms; to discuss what recreation activity do pupils and their parents want; to study the experience of pupils from III-IV forms, their parents and teachers and at the same time to define the peculiarities of organization the recreational activities.

There was given the following hypothesis: in a modern school there is paid too little attention for organization the recreational activities; i.e. means which stimulates a rapid process of pupils socialization, the formation of child personality, the prevention of bad habits and crimes. Well organized recreational activity provides not only a pleasure, rest but also develops inborn talents of pupils.

In this work there are analysed the theoretical aspects of organising recreational activity in III-IV forms: the conception of recreation and its changing; the cohesion of free time and recreation; free time is one of the society's development factors; the structure of free time and its influence for abilities development; the culture of children free time – the problems and perspectives of socialization process.

Recreation is also the sociocultural part of extracurricular education. In this work there are also discussed the trends of extracurricular education (the environmental and ecological education; unprofessional sport activity; artistical training; technical creation and technical sport; intellectual training; regional studies and education of ethnic culture; hobby), the principles of extracurricular education activity. The school and teachers are like the creators of multicultural space. The

competences of the teacher who is a leader of minimal organisation are very important; as well as the interaction features of a teacher and pupil.

There was fulfilled a sociological research, i.e. collected a particular sociological information and after its working up there were done conclusions. There was a seeking to find out what are the peculiarities of organisation the recreational activities in III-IV forms and on what level this activity coincides with the needs of pupils. The general research set is pupils of III-IV forms, their parents and teachers from different towns and villages of Lithuania.

After fulfilling the research and summarizing its results about the attitude of pupils, parents and teachers towards recreation and its peculiarities of organisation there were done the following conclusions:

1. The concepts “recreation” and “free time”, which at present are used in pedagogical and methodical literature, are not synonyms. One of them is used when we talk about activity and another one when we talk about time.

2. Recreational activity which is organised at schools do not satisfy pupils’ needs, because there is a lack of activity variety and attractive occupation forms.

3. In the management of recreational activity parents are not very active – they take part in this activity only when pedagogues request it.

4. The main and most favourite recreation form of pupils is excursions and tourist hikes.

5. The extracurricular activity forms which are provided at schools nowadays do not satisfy pupils’ needs – sport clubs predominate and not all children can attend them because of the health problems or other reasons.

6. There are too less recreational events held at school for pupils and their parents.

7. The interaction of teachers and parents is not sufficient when the recreation of pupils is implemented; parents are interested in children recreation very seldom or they do not pay attention to this education branch at all.

8. Poor material facilities and plenty financial problems keep down the growth of recreational activity effectiveness.

9. There are too less day-camps for the rest organised or they are not organised at all.

10. The professional organisation of recreational activity requires new competences from pedagogues; it is known that there is a lack of these competences because the pedagogues do not get enough information about peculiarities and methods of recreational activity.

11. Professionally organised recreational activity of pupils allows to achieve one of the most important education's goals – to vouch qualitative and prolonged education and realistically reckon that a pupil and his/her needs are the centre of education process.

12. There is paid too less attention for pupils' recreation in Lithuania's education system; therefore, there is a need to prepare the state strategy of recreational pupil's activity, as it is a significant part of education.

Key Words: free time, recreation, education, professionally organized recreational activity.

IVADAS

„Rekreacija (lot. recreatio – pasveikimas, jėgų atgavimas) – poilsis, pramoga“ (Tarptautinių žodžių žodynas, 2002).

„Rekreacija – jėgų, sveikatos atgavimas, atgaiva“ (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2000).

D. Nikolajenko knygoje „Rekreacinė geografija“ (2001) teigia, kad rekreacija – tai bet kokia veikla arba neveikimo būseną, padedanti atstatyti žmogaus jėgas. Ji gali vykti žmogaus gyvenamojoje vietoje arba už jos ribų.

E. Vitkienė (2002) rekreaciją apibūdina dar plačiau:

- „...rekreacija – tai fizinių jėgų susigrąžinimas, sveikatos atgavimas, kultūrinės, dvasinės, teigiamos psichoemocinės būsenos palaikymas, malonių pojūčių, išgyvenimų atgaminimas (atkūrimas, atnaujinimas);

- rekreacija – valstybės visuomenės vystymo funkcijos įgyvendinimas;
- rekreacija – žmogaus ir aplinkos sąveikos procesas, o šios sąveikos rezultatas – žmogaus darbingumas, sveikatos būklė, ilgaamžiškumas;

- rekreacija – visuomenės socializacijos procesas;

- rekreacija – žmogaus socialinė kultūrinė, ekonominė veikla;

- rekreacija – dvasinis, socialinis, kultūrinis reiškinys kaip tautos raidos perspektyvos sąlyga...“ (28, p.29).

Pasak E. Vitkienės (2002), rekreacija – sudėtingas procesas, kuriame tiesiogiai dalyvauja žmogus, siekiantis atgauti fizines jėgas, psichologinę pusiausvyrą, dvasinę emocinę būseną, siekiantis jausti pasitenkinimą, tam tikslui tinkamoje, pritaikytoje, sukurtoje ar specialiai pasirinktoje aplinkoje. Rekreacija – tai ir asmenybės ugdymas.

„Organizuodama rekreacinę veiklą, visuomenė turi tikslą formuoti visapusiškai išlavintą asmenybę, saugoti žmonių sveikatingumą, vystyti žmogaus fizines, dvasines ir kūrybines jėgas“ (24, p.8).

Užsienio autoriai teigia, kad rekreacija – tai jėgų atgavimas aktyvia veikla, nesusijusia su darbu, arba pasyviai ilsintis (36, 41).

JT Generalinės Asamblėjos Specialiosios sesijos vaikų klausimais 2002-ųjų m. Deklaracijoje pabrėžiama, kad „...vaikams pritaikytas pasaulis yra toks, kuriame visi vaikai gauna geriausią įmanomą gyvenimo pradžią. Kiekvienas vaikas tampa pilnaverčiu visuomenės nariu per socializacijos procesą. Vaikų elgesys, jų vertybinės nuostatos daug priklauso nuo socializacijos

proceso sėkmės“ (46, p.1).

O ar gali būti sėkmingas socializacijos procesas, jei, pasak F. Ivanauskienės (2000) mokinių užimtumui, jų rekreacinės veiklos organizavimui skiriamas nepakankamas dėmesys, kas skatina vaikų nusikalstamumą, kitus neigiamus reiškinius.

Ši problema ypač aktuali, kadangi vaikystėje vyksta sparti asmens socialinė integracija. Tarptautiniai juridiniai dokumentai (Jungtinė Vaikų teisių deklaracija, 1959; Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, 1989) įpareigoja valstybę ir kiekvieną jos narį sudaryti sąlygas visavertei vaiko asmenybės raidai, raiškai ir sklaidai.

Užimtumas savo esme apima daug tikslų: tai vaiko interesų, gebėjimų atskleidimas ir vystymas, prevencinė ir reabilitacinė priemonė, vaiko asmenybės formavimas, laisvalaikio ir poilsio organizavimas.

Rinkos pokyčiai, globalizacijos procesai sparčiai besivystančioje visuomenėje lemia, jog vaikui, jo interesų supratimui tenka vis mažiau dėmesio. Nors šeima yra esminis visuomenės elementas ir jai tenka pirminė atsakomybė už vaikų apsaugą, auklėjimą ir vystymąsi, tačiau šeima mūsų šalyje viena nepajėgi sukurti vaikui harmoningų socializacijos sąlygų.

Esant tokiai realybei, labai svarbus kitas vaiko socializacijos instituto – mokyklos vaidmuo.

Šiame darbe ir bus analizuojama, kokie yra III-IV-tų klasių mokinių rekreacinės veiklos poreikiai ir kaip jie tenkinami, kokie yra laisvalaikio organizavimo ypatumai.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti mokinių laisvalaikio organizavimo edukacinius ir socialinius aspektus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kaip organizuojamas mokinių laisvalaikis III–IV klasėse.
2. Nustatyti, kiek esamas laisvalaikio organizavimas tenkina III–IV klasių moksleivius.
3. Aptarti, kokių laisvalaikio veiklų pageidautų mokiniai ir jų tėvai.
4. Išstudijuoti III–IV klasių moksleivių, jų tėvų ir mokytojų patirtį, apibūdinant laisvalaikio organizavimo edukacinius ir socialinius aspektus.

Tyrimo objektas. Mokinių laisvalaikio organizavimo edukaciniai ir socialiniai aspektai.

Tyrimo metodai. Pedagoginės, psichologinės, vadybinės literatūros, valstybės dokumentų analizė, anketinė apklausa, duomenų analizė Microsoft Excel programomis.

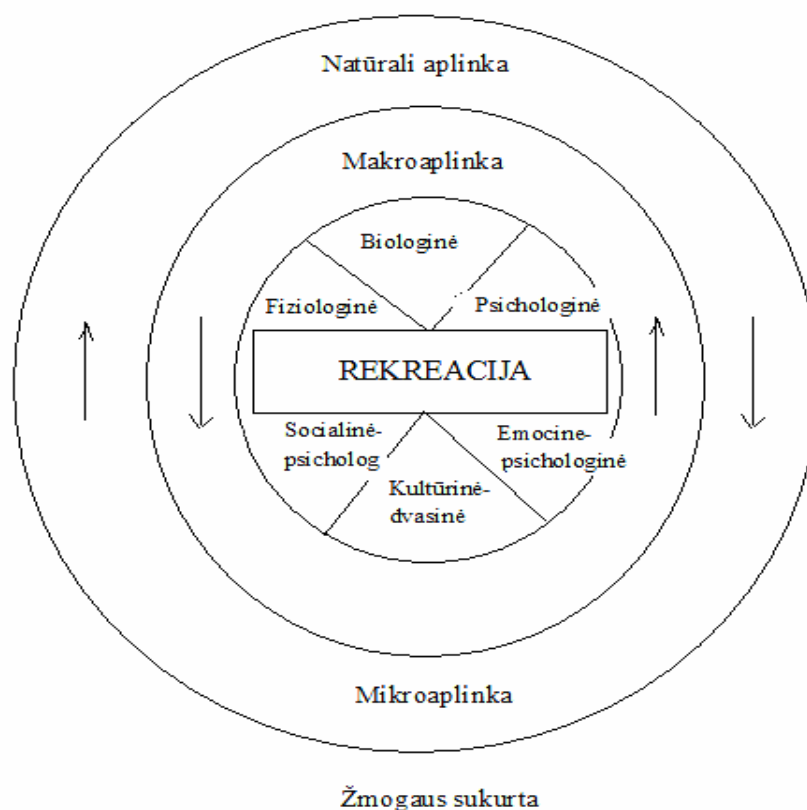
Hipotezė. Šiuolaikinėje mokykloje per mažai rūpinamasi moksleivių laisvalaikio organizavimu, tai yra priemone, skatinančia spartesnę mokinių socializacijos procesą, vaiko asmenybės formavimąsi, blogų įpročių, nusikaltimų prevencija. Tinkamai organizuotas laisvalaikis ne tik teikia malonumą, poilsį, bet ir plėtoja mokinių įgimtas galias.

1. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO PRADINĖSE KLASĖSE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Rekreacijos fenomenas ir jo kaita

„Rekreacija yra žmogaus veiklumo, energijos išsaugojimo galimybė, ir darbas, ir poilsis, ir pramogos, ir kaip tradicinė visuomenės iš kartos į kartą perduodama humanistinė žmonių gyvenimo būdo filosofinė schema, įgalinanti spręsti laikmečio problemas“ (31, p.24).

E. Vitkienė (2002) teigia, kad rekreacija – tai žmogaus asmeninių savybių, individualios charakteristikos ir rekreacijos aplinką apibūdinančių vidinių bei išorinių faktorių sąveikos veikiamas procesas. Tačiau skiriant jam reikiamą dėmesį, analizuojant ir nustatant veiksnius, darančius įtaką jam, galimi būdai šį procesą valdyti, tobulinti bei numatyti problemų sprendimo kelius. Rekreacijos sėkmė, rezultatas priklauso nuo konkretaus žmogaus (individo) asmenybės bruožų – socialinių, demografinių, psichofiziologinių, individualios charakteristikos, socialinio statuso, bendravimo, elgesio stiliaus bei tiesioginės įtakos individui turinčių veiksnių, bendrosios kultūros, subkultūros ir kitų faktorių.

1 pav. Rekreacijos dedamosios pagal E. Vitkienę (2000)

Priklausomai nuo žmogaus prigimties, jo vidinės fizinės sandaros, biologinės bei psichologinės struktūros, sąlygiškai rekreaciją galima suskirstyti į šias dedamąsias: biologinę, fiziologinę, psichologinę, socialinę, emocinę-psichologinę, kultūrinę – dvasinę tam tikroje žmogaus gyvenimiškoje aplinkoje.

Įvairiapusis ir daugiareikšmis rekreacijos sampratos aiškinimas, suvokimas leidžia ją apibūdinti, analizuoti kaip sudėtinių dalių visumą. Rekreacija susijusi su iš pirmo žvilgsnio vienoda, tačiau savaip išsiskiriančia vidine struktūra, priklausančia nuo individualių savybių.

Biologinė rekreacijos dedamoji tiria egzistencijos dėsningumus, vystymąsi. Joje žmogus akcentuojamas kaip ypatinga būtybė, jos samprata, gyvybinės funkcijos, individualus vystymasis, santykiai su aplinka. Tad rekreacijos biologinė dalis yra kaip žmogaus egzistencijos, žmogaus, kaip gyvos, maistančios būtybės išlikimo sąlygų visuma.

Rekreacijos fiziologinė dedamoji-žmogaus organizmo gyvybinės funkcijos, jų pasireiškimo dėsniai, ypatumai, siekiant išsaugoti gyvybę, sveikatą, darbingumą, ilgaamžiškumą. Ši dedamoji aiškinama fiziologijos mokslu, tiriančiu žmogaus organizmo gyvybines funkcijas, jų pasireiškimo dėsnius, ypatumus.

Rekreacijos psichologinė dedamoji-žmogaus psichologinės jėgos, kaip jo veikimo akstinas – impulsas, tikslingos žmogaus veiklos skatinamoji priežastis.

Rekreacijos psichologinė dedamoji grindžiama psichologijos mokslu, kurio objektas yra psichinė veikla, jos savybės ir būsenos.

Individo dvasia, kaip ir organizmas, vystos evoliuciškai. Rekreacijos socialinė- psichologinė sudėtinė dalis – žmogaus, visuomenės dvasia, socialinė aplinka, visuomenės psichika(sielą), mąstymo būdas, žmonių elgsenos ypatybių visuma, šių ypatumų veikiamas procesas.

Rekreacijos emocinė-psichologinė dedamoji – paties žmogaus išgyvenamas jausmas, dvasinė būseną, kurią lemia santykis su aplinka.

Rekreacinė kultūrinė-dvasinė dedamoji – visuma materialinių ir dvasinių vertybių, kurias sukūrė bei kuria žmogus. Ji susieta tiek su žmogaus, tiek su aplinkos kultūrinėmis, dvasinėmis aspiracijomis (siekimais, troškimais), reikalavimais bei jų atitikimų suvokimu ir vertinimu.

„Žmogaus prigimtis, jo vidinė fizinė sandara, biologinė bei psichologinė struktūra, jos analizavimas sudaro galimybes analogiškai tirti, analizuoti žmogaus rekreaciją. Nustatyti rekreacijos aplinkos, paslaugų būtinumą, priklausomai nuo žmogaus asmeninių savybių bei individualios charakteristikos faktorių, apibūdinančių žmogui susidariusią problemą“ (31, p.38).

K. Adomaitienė (2000) teigia, kad organizuojant rekreaciją būtina detaliam išnagrinėti žmogaus poreikius, jų hierarchiją. Juk patenkinus vieną poreikį paprastai atsiranda kitas. Dėl to

keičiasi ir yra plėtojamos laisvalaikio formos nuo paprastų prie sudėtingesnių:

- nuo pasyvaus prie aktyvaus poilsio;
- nuo psichofizinių reikmių tenkinimo prie didesnių socialinių ir kultūrinių siekimų;
- nuo fizinių rekreacijos formų prie dvasinio pasitenkinimo;
- nuo žavėjimosi kultūros vertybėmis prie kūrybos ir t.t.

Analizuojant rekreacinę veiklą, rekreacinius poreikius, matyti, kad :

- didėja susidomėjimas įvairiais kultūriniais užsiėmimais;
- auga socialinės rekreacijos reikšmė, t.y. žmonės labiau nori bendrauti, leisti laiką kartu;
- auga dalyvaujančiųjų sporte ir fizinėje rekreacijoje skaičius;
- didėja susidomėjimas turizmu ir kelionėmis, kaip pagrindine atostogų veikla.

Dirbdamas žmogus praranda jėgas, todėl jas nuolat tenka atgauti. Šią funkciją atlieka laisvalaikis, kai galima ne tik regeneruoti (atstatyti) jėgas, bet ir jas didinti, plėtoti, ugdyti.

1.2. Laisvalaikio organizavimas ir sąsajos su rekreaciniais procesais

Sąvokos „laisvalaikis“ ir „rekreacija“ labai artimos. Terminas „laisvalaikis“ vartojamas, kai kalbama apie laiką, o terminas „rekreacija“ – apie veiklą. **Tik laisvalaikiu gali vykti rekreacija** (1, p.8).

Dar pirmykštėje bendruomeninėje santvarkoje iš bendros veiklos laisvalaikis neišsiskyrė tol, kol ta veikla nebuvo padalinta į darbo laiką, laiką, skirtą tenkinti fiziologines reikmes ir kt. Laisvo laiko atsirado tada, kai nusistovėjo sėslus gyvenimas. Rekreacinės veiklos elementai (žaidimai, dainavimas) išsipindavo į darbo procesą ir regeneruodavo žmogaus jėgas.

Vergovinėje santvarkoje pradėjo vystytis savarankiškos ir tobulesnės laisvalaikio veiklos formos. Ypač daug dėmesio rekreacijai skyrė senovės graikai ir romėnai (gimnastika, lengvoji atletika, muzika, filosofiniai pokalbiai). Antikinėje kultūroje laisvalaikis buvo suvokiamas kaip aktyvi, veikli žmogaus būseną, kuri atsiranda ne per prievartą, bet natūraliai, pagal žmogui būdingus polinkius. Tingaus, nieko neveikiančio žmogaus graikų išminčiai nelaikė laisvu, turinčiu laisvalaikį.

Romos istorija yra vėlyvesnė negu Graikijos, todėl daug rekreacijos formų ji perėmė iš graikų. Viena populiariausių laisvalaikio praleidimo formų – termos. Termose skirtingu laiku galėjo maudytis įvairių sluoksnių žmonės. Kita rekreacijos forma – lankymasis tavernose (užėigose). Romėnų tauta mėgo didingus renginius: gladiatorių kautynes, triumfo eitynes. Viena iš

mėgstamiausių sporto šakų buvo žirgų sportas.

Viduramžiai laikomi juodžiausiu žmonijos kultūros laikotarpiu. Tai lėmė karai, marai, epidemijos. Todėl ir laisvalaikio leidimo formos buvo susijusios su mirties bausmėmis, išsigimėlių rodymu. Kartais šis laisvalaikis vadinamas antisocialiu laisvalaikiu.

Renesanso epochoje laisvalaikis tapo įvairesnis. Turtingi visuomenės sluoksniai pamėgo jodinėjimą, fechtavimą, gimnastiką, tapybą, skulptūrą, filosofiją ir mokslą. XVII a. pobūviai, maskaradai paplito visoje Europoje kaip aristokratų pramoga.

XIX a. pabaigoje. spartesnis gyvenimo tempas ėmė keisti laisvalaikį. Dar amžiaus pradžioje vyravo ramios, intelektualios poilsio rūšys: vizitai, filosofiniai pokalbiai, lošimas šachmatais, kviestiniai vakarai, kortavimas, pamaldų lankymas, parodos, o jau 7-ame dešimtmetyje padidėjo aktyviųjų poilsio rūšių populiarumas: plėtojamas turizmas, futbolo tipo sportiniai žaidimai, tenisas, krepšinis, lengvoji atletika, plaukimas. XIX a. atsirado komercinis pramoginis laisvalaikis: rekreacija, susijusi su pramone, t. y. fabrikai pradėjo gaminti įvairius pramogų reikmenis.

XX a. visame pasaulyje paplito įvairios pramogavimo formos, nes į laisvalaikio sferą intensyviai veržėsi technika. Nauji išradimai, iš pradžių skirti tik pramonei, beveik iš karto tapo reikalingi ir pramogaujant. Vis didesnė informacijos dalis plito masinių ryšių kanalais. Automobiliai, motociklai, dviračiai, valtys, lėktuvai teikė galimybių keliauti (Adomaitienė, 2000).

„...aiškios ribos tarp poilsio ir laisvalaikio nėra. Žmogaus jėgoms atgauti nepakanka vien elementarių poreikių tenkinimo: miego, valgio ir pan., reikia darbą, mokymąsi pakeisti tokia veikla, kuri taptų poilsiu“ (8, p.10).

Laisvalaikis traktuojamas įvairiai. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (2000) laisvalaikis apibūdinamas kaip „laisvas, atspėjamas nuo darbo laikas“.

A. Paulavičiūtė teigia, jog „laisvalaikis – sudėtingas, nuolat besikeičiantis reiškinys. Jis yra vienas iš visuomenės, ir jo dalies – mokinių, socialinio išsivystymo rodiklių, o laisvalaikio organizavimas – viena iš valstybės funkcijų“ (21, p.62).

Laisvalaikį ir darbą S. Orlovas (1991) apibūdina kaip dviejų lygiaverčių kategorijų porą. „Tiek darbinė, tiek rekreacinė vertybiniu požiūriu yra lygios“ (39, p.73).

1.3. Laisvalaikis – žmogaus ir aplinkos sąveikos procesas

K. Adomaitienė (2000) įsitikinusi, kad laisvalaikį turi ne tik dirbantis žmogus, bet ir mokyklinio amžiaus vaikai. Laisvalaikis – tai laikas, kuris lieka atėmus:

- darbo laiką,
- laiką, susijusį su veikla (persirengti, nuvažiuoti iš vienos vietos į kitą ir t.t.),
- laiką, būtiną fiziologinėms reikmėms ir buitiniams reikalams patenkinti,
- laiką, kuris skiriamas būtinoms šeimyninėms, socialinėms, visuomeninėms pareigoms atlikti, kaip antai: ligonių slaugymas, fakultatyvai...“ (1, p.6).

Laisvalaikio problematikai išsivysčiusiose šalyse skiriamas vis didesnis dėmesys. Didėjantis tyrimų skaičius, analizuojamų problemų gilumas rodo, kad ši tendencija plečiasi. Lietuvoje atliktų ir dabar daromų laisvalaikio ir rekreacinės veiklos tyrimų akiratyje – laisvo laiko kiekis, rekreacinės veiklos formos, aplinkos, kurioje vyksta rekreacinė veikla, aspektai.

Šalyse, kuriose laisvalaikio ir rekreacijos problemoms bei jų tyrimams nuo seno skiriamas dėmesys, gvildenamos laisvalaikio komforto ir žmogaus patirties laisvalaikiu metu problemos. Komfortabilios laisvalaikio ir poilsio sąlygos būtinos siekiant atstatyti žmogaus jėgas. Laisvalaikio valandos yra tikrasis žmogaus gyvenimas, jo metu formuojami nauji asmenybės poreikiai, pasiekama tikroji saviraiška, t.y. laisvalaikis vadinamas svarbiausiu visuomenės raidos veiksniumi (N. Andersonas, M. Kaplanas) (2, p.122).

Mūsų respublikoje prof. A. Mitriko atlikti laisvalaikio tyrimai rodo, kad „...būtent kultūrinėms pramogoms, kurios reikalauja organizuotos veiklos, ir bendravimui ne namuose, kuriam reikia tam tikros aplinkos, o tam tikromis sąlygomis ir specialios situacijos sukūrimo, skiriama daugiausia kasdieninio laisvalaikio“ (4, p.151).

A. Armaitienė (1995) teigia, jog nustatytos rekreacinės veiklos kryptys remiasi gyventojų poreikių analize:

- 1) domėjimasis kultūriniais užsiėmimais, menu;
- 2) rekreacinės veiklos, kurios metu dominuoja bendravimas, augimas;
- 3) aktyvus dalyvavimas sportinėje ir fizinėje rekreacijoje;
- 4) domėjimasis lauko rekreacijos formomis ir kaimo rekreacija. Kelionių ir turizmo, kaip pagrindinės veiklos per atostogas, augimas“ (2, p.123).

Amerikoje dar 1994 m. buvo diskutuojama, kad planuojant asmenybės laisvalaikį yra pažeidžiamos jos laisvės – kalbėta apie rekreacinį planavimą, kaip ribojantį individo laisves.

„Individo laisvė yra pagrindinė vertybė ir visapusiškas jo veiklos (ir laisvalaikio) planavimas yra nepriimtinas, tačiau bet kokia programa, ypač jų įvairovė padidina individo pasirinkimo galimybes“ (4, p.151).

A. Armaitienė (1995) teigia, jog gerai suplanuotas laisvalaikis ir geros rekreacinės

programos pasiūlymas tik praplečia individo galimybes ir prisideda prie jo vystymo.

Anot autorės rekreacijos specifinės individo vystymo galimybės pasireiškia tokiomis kryptimis:

1. Fiziologinis lygmuo – fizinė sveikata. Rekreacinės veiklos metu geriau vystomas judėjimo aparatas, muskulatūra, koordinacija, padidėja cirkuliarinė ir kvėpuojamoji talpa, padidinamas bendras organizmo tonusas. Šis lygmuo yra sveikatingumo mokyklų pagrindas.

2. Psichinė sveikata. Psichologinė gerovė galima tik esant pusiausvyrai tarp vidinio troškimo ir išorės sąlygų spaudimo. Žmonių saviraiška čia galima per meną, sportą, socialinę ir kitokią rekreacinę veiklą, kuri gali padėti apsivalyti nuo žalingų emocijų socialiai priimtinais formomis.

3. Kūryba. Rekreacija suteikia didelių galimybių šiam procesui. Kūryba gali būti pačios įvairiausios pakraipos – tiek meninė, tiek motorikos, tiek bendravimo.

4. Intelektualusis vystymasis. Intelektualinės pakraipos rekreacinė veikla suteikia beribes galimybes gilinti žinias ir didinti meistriškumą.

5. Charakterio vystymas. Rekreacinė veikla suteikia puikias galimybes vystyti gerąsias charakterio savybes.

6. Socialinis prisitaikymas. Labai dažnai rekreacinė veikla yra grupinė ir sudaro daugybę palankių situacijų vystyti socialinius santykius. Žmonės gali prisitaikyti vienas prie kito, mokytis veikti kartu net ir tada, kai varžybos yra tos veiklos pagrindinis elementas. Šioje srityje ypač naudinga žaidybinė veikla ir ne tik kaip bendros veiklos fonas, bet ir kaip įvairios situacijos, kurių metu mokomasi ieškoti informacijos, sprendimo ir modeliuoti savo veiklą.

1.4.Laisvalaikio struktūra ir jo svarba asmenybės vystymuisi

Laisvalaikiu galima ne tik ilsėtis, bet ir dirbti, todėl aiškios ribos tarp poilsio ir laisvalaikio nėra. Žmogaus jėgoms atgauti, reikia darbą, mokymąsi pakeisti tokia veikla, kuri taptų poilsiu, t.y. tokia ramybės ar veiklos būkle, kai pranyksta nuovargis ir atsistato darbingumas.

K. Adomaitienė (2000) teigia, kad laisvalaikio struktūrą sudaro keletas veiklos sluoksnių, vienas nuo kito besiskiriančių psichologiniu ir kultūriniu reikšmingumu. Laisvalaikio veiklos pakopos, pasak autorės, skirstomos į pasyvųjį poilsį, pramogas, savišvietą, kūrybą, saviraišką, kontempliaciją (vienumą), šventes.

Pasyvusis poilsis būdingas kiekvienam individui, nes dirbdamas žmogus pavargsta. Tai paprasčiausia, elementariausia laisvalaikio rūšis. Pagrindiniai šios pakopos tikslai:

- fizinių jėgų atstatymas,

- dvasinės pusiausvyros atgavimas.

Pasyvusis poilsis dažniausiai leidžiamas užsiimant atsitiktine, paviršutiniška veikla. Tai laikraščių skaitymu, pokalbiais su draugais ir kt. Žmogus siekia užmiršti darbą, atsipalaiduoti nuo įtampos. Visiškai pateisinama, jei jis tik guli ar sėdi.

Kai žmogus pajunta veiklos poreikį, jis perkopia į pramogų pakopą. Lenkų sociologas A. Kaminskis pramogą apibūdina kaip aktyvų poilsį, realizuojamą veikla, kuri yra savitikslių ir kurioje dominuoja žmogaus fantazija. Pramogų svarbiausioji funkcija – suteikti malonių emocijų, išblaškyti. Kita funkcija, kuri skiria pramogas nuo pasyviojo poilsio, yra bendravimas. Pramogaudamas žmogus ne tik ilsisi, bet ir lavina polinkius, stiprina fizinę jėgą ir tuos psichinius gebėjimus, kurie neugdomi dirbant.

Kontempliacija būdinga daugiau vyresnio amžiaus žmonėms, mokiniams tokios laisvalaikio leidimo formos nepripažįsta.

Savišvieta – tai veikla, atitinkanti kultūrinius interesus. Sąlygiškai ją būtų galima pavadinti švietimu. Šiai pakopai priklauso sistemingas skaitymas, koncertų ir paskaitų ciklą, muziejų, parodų lankymas, susitikimai ir pokalbiai su įdomiais įvairių sričių specialistais, turizmas. Plečiantis žmogaus kultūros akiračiui, plečiasi ir jo socialiniai ryšiai. Kaip ir kiekviena laisvalaikio rūšis, savišvieta teikia tiesioginį pasitenkinimą ir yra savaime vertinga. Pamažu ši pakopa perauga į kūrybą.

Kūryba ir saviraiška atitinka subrendusios asmenybės, harmoningai susiejusios savo kultūrą ir visuomenės interesus. Ji teikia žmogui didžiausią pasitenkinimą ir yra socialinio savęs įtvirtinimo priemonė. Kūryba nėra tik talentingų žmonių privilegija. Kūrybiška gali būti bet kuri veikla, pvz., valgio gaminimas, buto interjero kūrimas ir t.t. (Adomaitienė, 2000).

Šventiniai renginiai – tai laisvalaikio rūšis, kuri vienija visus žmones, nepaisant lyties, amžiaus, išsilavinimo, profesijos ir charakterio bruožų. Jai būdingi visų laisvalaikio struktūrinių dalių, išskyrus savišvietą, bruožai.

Bendra visų švenčių ypatybė – savanoriški šventiniai veiksmai, nesiekiant materialinės naudos. Iškilmingą nuotaiką kuria specialūs ritualai, puošmenos, žaidimai ir t.t. Žaidimai, ypač jaunesniųjų klasių mokiniams, yra naujų atradimų, pažinimų, suvokimų stichija, tai būdas, kuriuo jie pažįsta pasaulį, suvokia, atranda save tame pasaulyje.

Laisvalaikis (arba poilsis), kaip teigia S. Dapkienė (1998), gali būti organizuotas ar neorganizuotas, aktyvus ar pasyvus, individualus ir kolektyvinis, pozityvus ir negatyvus.

Rekreacijos formų pasirinkimas priklauso ir nuo tam tikrų asmenybės psichologinių savybių. H. Sloma, remdamasis K. G. Jungo asmenybės tipologija, skiria ekstravertą „(...)“, kuris

laisvalaikio metu laisvai jaučiasi naujose situacijose, mėgsta pasikeitimus, mielai naudojami masinės komunikacijos priemonėmis, laisvalaikį nuolat praleidžia kompanijose, stengiasi dalyvauti visokiose šventėse“, ir intravertą „(...), kuris mieliau savo laisvalaikį praleidžia ramiai, mėgsta pamąstyti, pasinerti į kontempliaciją ir refleksiją (...), skaito „protingą“ literatūrą, noriai vienas muzikuoja“ (1, p.61).

Pasak K. Adomaitienės (2000), laisvalaikis turi savo vidinę struktūrą bei ją atitinkančias funkcijas. Žmogus pats pasirenka poilsio formą, atsižvelgdamas į tai, ar jis nori tik pailsėti, ar aktyviai praleisti laisvalaikį. Rekreacija nėra betikslis laiko leidimas. Laisvalaikis – tai žmonių būties esmė, nes jo metu atsiskleidžia visa individo esybė, o darbas yra tik pragyvenimo šaltinis.

Laisvalaikis, priklausydamas vartojimo ir jėgų atstatymo sferai, vis labiau tampa žmogaus gebėjimų plėtojimo erdve. Asmenybės saviraiška ir yra svarbiausias laisvalaikio poreikis. Laisvalaikio tikslai nėra visuotinai suformuluoti. Vieni teigia, kad laisvalaikis padeda žmogui atgauti jėgas, pailsėti, sudaro galimybes asmenybei tobulėti. Kiti tikslus papildo įvairių socialinių institucijų formuojamais laisvalaikio uždaviniais, pavyzdžiui, šeimos stiprinimo, individualios harmonijos siekimo, įvairių gebėjimų ugdymo ir kt.

Organizuojant mokinių laisvalaikį, būtina ne tik jausti jų poreikius, bet ir kuo daugiau žinoti apie juos, jų socialinę ir psichologinę jų charakteristiką, kokiam demografiniam sluoksniui jie priklauso. Tik tada galima parinkti tinkamas laisvalaikio organizavimo formas.

Lavinimo tikslas, pasak G. Kvieskienės, (1996) yra kultūros perdavimas, gebėjimų ugdymas, charakterio formavimas. Tad mokyklos uždavinys inicijuoti vaikų laisvalaikį tampa ypač aktualus.

Visais laikais pažangūs pedagogai, psichologai ir filosofai vertino žaidimus, kaip svarbią ir reikalingą veiklą visapusiškam (protiniam, doriniam, estetiniam) vaiko ugdymui. Žaidimai geriau padeda suvokti aplinkinį pasaulį, įgyti daugiau žinių, darbinių įgūdžių. Graikų filosofas Platonas (427-347 m. pr. Kr.) teigė, jog siekdamas išmokti ką naudinga kurti, suaugęs žmogus turi šito pramokti dar vaikystėje žaisdamas.

Žaidimas teikia galimybę ne tik patirti laisvės ir kūrybos malonumą, bet ir sutvirtina pasitikėjimą savimi, suteikia galimybę išgirsti pagyrimo žodžių, kurių galbūt trūksta kitoje veikloje. „Pasitikintis savo jausmais ir jais besiremiantis žmogus yra kūrybingas. A. Maslow (1993) atlikti tyrimai parodė, jog kūrybingas vaikas aiškiai jaučia, kas yra teisinga objektyvioje realybėje ir aplinkinių žmonių santykiuose“ (11, p.15).

Kūrybiškumo puoselėjimas, kūrybinių galių atskleidimas nepaprastai reikšmingas asmenybės tapsmui. Humanistinės pedagogikos atstovai teigia, kad tik per savarankišką, aktyvią kūrybinę veiklą žmogus gali atskleisti savo tikrąjį „aš“, tapti laimingas ir naudingas visuomenei.

Kūrybiškumas, kaip asmenybės bruožas, būdingas daugeliui žmonių. Jis pasireiškia įvairiomis žmogaus veiklos formomis. L. Jovaiša kūrybiškumą apibūdina kaip „asmenybės savybių kompleksą, įgalinantį produktyviu darbu pasiekti originalių, visuomeniškai reikšmingų, kokybiškai naujų veiklos rezultatų“ (15, p.67).

Kūrybiški žmonės linkę į naujoves, jie naujai sprendžia problemas. Skirtingai nei konformistai, kurie elgiasi taip, kaip iš jų tikisi aplinkiniai, kūrybiški žmonės siūlo naujus mąstymo aspektus, originalias idėjas.

Kūrybiška asmenybė negimstama. Žmogus augdamas, tobulėdamas palieka savo darbų ir minčių pėdsaką savo aplinkoje. Nuo vaikystės brandinamos, puoselėjamos gerosios savybės, gabumai vėliau atsiskleidžia ir duoda rezultatų. Todėl žmogaus augimo ir tobulėjimo procese yra svarbus tarpsnis – mokykla, kuri suteikia vaikui mokėjimų ir įgūdžių. Tačiau žmonijos laimėjimai sparčiai žengia pirmyn. Tai, kas buvo nauja vakar, šiandien jau ne taip stebina. Todėl mokykla, skiepydama pagarbą ir ištikimybę kultūriniam palikimui, brandina mokinių troškimą siekti naujovių, puoselėja norą kūrybiškai gyventi, plėtoti įgytas žinias ir gebėjimus. Ateities kultūrą kurs dabartiniai mokiniai, todėl „mokykla yra įsipareigojusi žadinti ir puoselėti kiekvieno mokinio kūrybiškumą, atsižvelgdama į jo polinkius, gebėjimus ir visuminę asmens raidą“ (19, p.25).

„Mokytojo uždavinys yra atskleisti ir formuoti vaiko mokėjimus, įgūdžius, įgytą patirtį panaudoti kasdieniame gyvenime. Vaikas turi jausti, kad tai, ko jis išmoko, yra vertinga ir reikšminga. Todėl kūrybinės užduotys leis vaikui pajusti, kad jis, turėdamas ir minimumą žinių, gali įgyvendinti savo kūrybines idėjas“ (3, p.22).

Kaip teigia V. Černius (1992), mokykla, kuriai nerūpi jaunimo gyvenimas, kuri į jaunimo pasilinksminimus ir pramogas žiūri neigiamai, pasidaro jaunimo dvasinio gyvenimo slopinimo įstaiga, jaunimas ja nusivilia ir pradeda ieškoti pasitenkinimo už mokyklos sienų.

Racionalus jaunimo poreikių tenkinimas pačioje mokykloje ir bendradarbiaujant su mokytoju sudaro pagrindą mokytojo ir mokinių santykių nuoširdumui, kuris yra būtina pozityvios klasės dvasios sąlyga. Visų bendras rūpestis – mokykloje sudaryti pakankamą kūrybinių renginių pasiūlą, skatinti vaikų kūrybinės sferos pasirinkimus, siekti, kad vaikams būtų jauku ir miela mokykloje ne tik per pamokas, bet ir po jų. Nedalyvaujantys mokyklos gyvenime, jos renginiuose vaikai su ugdymo įstaiga nesiidentifikuoja, jie neprisiriša prie mokyklos kultūrine prasme, jų elgesio negali veikti ir formaliosios normos. Būtina kuo daugiau vaikų įtraukti į aktyvų jos valdymą, ieškoti galimybių suteikti kiekvienam ugdytiniui progą pasijusti gabiam, reikšmingam, prisiimti atsakomybę. Ypač aktualu tiems vaikams, kurie negali savo gabumų įtvirtinti per pamokas.

Asmenybės puoselėjimas – svarbiausias švietimo tikslas, kurį kelia daugelis demokratinių

šalių. Šiuo metu Lietuvoje vis labiau įsitvirtinant humanistinės psichologijos ir pedagogikos nuostatomis, pagrindinis švietimo tikslas „sietinas su siekimu laiduoti kuo visapusiškesnę žmogaus fizinių, psichinių ir dvasinių galių plėtotę, sudaryti sąlygas atsiskleisti jo individualybei, pažadinti norą tobulėti, ugdyti savo asmenybę“ (13, p.14).

1.5. Mokinių laisvalaikio veiklų socialinis kryptingumas

Remdamiesi statistika matome, kad vis dažniau visuomenei pavojingas veikas padaro nepilnamečiai, ypač vaikai iki 11-12 metų, kasmet daugėja ne tik nusikaltimus, bet ir kitus teisės pažeidimus padariusių moksleivių skaičius (30, p.11-41).

Kaip problemą, glaudžiai susijusią su vaikų nusikalstamu elgesiu, galima paminėti laisvalaikio neužimtumą. Juolab, kad daugelis paauglių iš mokyklos grįžta į tuščius namus, nes jų tėvai dirba arba, būdami bedarbiai, ieško pragyvenimo šaltinio ir su vaikais susitinka tik vėlai vakare. Tačiau ir būnant tėvams namuose, neretai jų bendravimas su vaikais apsiriboja tik formaliu pasiaiškinimu, kaip sekėsi mokykloje, o laisvalaikis – televizijos laidų žiūrėjimu. Kaip rodo sociologiniai tyrimai, „Vilniaus mieste kas dešimtas vaikas labai retai praleidžia laisvalaikį su savo tėvais. Didėjant turtinei gyventojų diferenciacijai, vieni tėvai dėmesio vaikui trūkumą kompensuoja „stimuliuojančiais ir naudingais dalykėliais“, kiti, gyvendami arti skurdo ribos, sugeba (o kartais ir ne) pasirūpinti tik vaiko fiziologinių poreikių tenkinimu.

Tačiau ir vieni, ir kiti susiduria su problema – ką veiks jų atžala po pamokų, vasaros atostogų metu, ką daryti, kad apsaugotum vaiką nuo nieko neveikimo arba betikslio laiko leidimo“ (46, p.2).

Mokymo įstaigose moksleivių laisvalaikis beveik neorganizuojamas. Veikiantys būreliai yra orientuoti į gabius moksleivius, galinčius tobulinti savo žinias. Be to, daugelis jų yra mokami, o tai daryti ne kiekviena šeima išgali.

Vaikai yra skaudžiausiai pažeidžiami skurdo, nes skurdas riboja vaiko potencialo formavimąsi, negatyviai veikia jo psichinę būseną. Dėl skurdo šeimoje vaikai jaučiasi kalti, bando ieškoti išėties ir per anksti tampa suaugusiais. „Statistika byloja, kad Lietuvoje nelegaliai dirba apie 10 proc. vaikų. Tokių vaikų užimtumas apsiriboja tuo, jog dažno vaiko visos vasaros atostogos praleidžiamos ūkininko sodyboje, kur vaikas už vergišką darbą gauna kelis litus. Uogavimas, grybavimas neretai tampa pagrindiniu skurstančios šeimos pragyvenimo šaltiniu, poilsio leidimo „forma“. Už 10 litų vaikai yra samdomi gyvybei pavojingam varovų darbui“ (46, p.4).

Dėl šios priežasties daugelis paauglių, ypač iš sunkiai materialiai besiverčiančių šeimų

negali pasirinkti norimos rekreacinės veiklos, turi menkas saviraiškos, kuri sudarytų sąlygas jaunam žmogui pažinti save, įgyti pasitikėjimo bei įprasinti savo buvimą visuomenėje galimybes. Neretai neužimtumas bei nepakankamas laisvalaikio organizavimas skatina nepilnamečius įsitraukti į nusikalstamą veiklą.

Lietuvos Respublikos Jungtinėms Tautoms teikiamoje II ir III jungtinėje ataskaitoje teigiama, kad organizuojant turiningą vaikų laisvalaikį ir poilsį, rengiamos įvairios programos (vasaros poilsio, vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos ir kt.), turiningai ir visuomenei priimtiniomis formomis vaikai gali ugdytis ir laisvalaikį leisti meno, muzikos, dailės, sporto mokyklose, įvairaus profilio neformalaus ugdymo būreliuose, klubuose, studijose, stovyklose. Visose bendrojo lavinimo mokyklose po pamokų veikia įvairūs būreliai, klubai ir pan. Sukurta ir tobulinama gabių vaikų gebėjimų realizavimo sistema, tai pat Vyriausybė patvirtino paramos jauniems menininkams programą. Tačiau vaiko teisių apsaugos kontrolierei pakankamai dažnai lankantis šalies mokyklose, diskutuojant su pedagogais, vaikais apie jų problemas, susijusias su ugdymo procesu, pastebima, jog silpniausia ugdymo proceso grandis – vaikų popamokinis užimtumas. Didėjanti socialinė diferenciacija dar ryškesnė dėl regioninių skirtumų. Ypač ši problema aktuali kaimo mokykloms. Ten popamokinis vaikų užimtumas beveik nefinansuojamas. Yra mokyklų, kur būrelių, kultūrinė veikla palaikoma tik mokytojų entuziazmo ir atsidavimo vaikams dėka.

„53 milijonais litų sumažinus papildomojo ugdymo finansavimą padidėjo pavojus į rizikos grupę patekti ir vaikams iš socialiniu požiūriu saugių šeimų. Kai mokykla uždaro vaikui duris, jį tokiu socialiai sudėtingu metu masina ir traukia gatvė, kurioje vaikų užimtumas dažnai tampa pirmuoju žingsniu į priklausomybes“ (18, p.34).

Pasak G. Kvieskienės (2000), daugelio kraštų mokyklos kelia sau tikslą paruošti jaunimą atlikti suaugusiųjų vaidmenis. Faktiškai mokykla ir kitos ugdymo įstaigos labiau negu kitos visuomenės institucijos atsakingos už piliečio ugdymą. Visame pasaulyje visuomenė vis daugiau reikalauja iš mokyklos, nei ji sugeba atlikti. Tačiau pastaraisiais metais tiek Europoje, tiek JAV mokyklose vis daugiau dėmesio skiriama vaikų socializacijai, pilietiniam ugdymui, mokymui dirbti bendruomenėje. Humaniška mokykla siekia padėti kiekvienam vaikui, siekia ugdyti demokratines vertybes, principus, puoselėti etniškumą ir propaguoti kaitą bei atvirumą, palaikyti kiekvieno vaiko individualybę.

Demokratijos geriausiai išmokstama draugiškoje aplinkoje, kuri skatina bendravimą, leidžia atvirai reikšti savo nuomonę, diskutuoti, kai užtikrinama mokytojų ir moksleivių saviraiškos laisvė, vyrauja dialogas, supratimas ir atviros diskusijos. Palanki atmosfera yra esminis efektyvaus

asmenybės tobulėjimo aspektas. Ugdymo ir kitose institucijose toks klimatas kuriamas savivalda. Laisvą, demokratišką atmosferą geriausiai sekasi kurti per papildomąjį ugdymą metu.

Vaikų ir jaunimo pagrindinės teisės ir užimtumo principai nusakomi Jungtinių tautų Vaiko teisių konvencijoje, LR Vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatyme, funkcionavimo sistema numatoma LR Švietimo įstatyme, Lietuvos švietimo koncepcijoje, Neformalaus ugdymo įstatyme bei Suaugusiųjų švietimo koncepcijoje (44, 45).

Vaikų laisvalaikio kultūra - neišsenkantis ir nepasikartojantis procesas. Jo plėtotę žymi inovacijos ir etninė, universalioji ir krikščioniškosios kultūros tradicija. Laisvalaikio kultūros savaimingumą įrodo jos įvairovė ir unikalumas bei savitos ugdymo institucijų tradicijos. Vaikui tiek vaikystėje, tiek ankstyvojoje paauglystėje labai didelę reikšmę turi bendraamžiai, artimoji sociokultūrinė aplinka. Formuojantis vertybinėms orientacijoms, be šeimos, horizontaliai išskyla bendraamžių vaidmuo, nes paaugliams siekiant išsivaduoti iš artimųjų suaugusiųjų įtakos, ypač sureikšminamos bendraamžių grupės. Be to šiuo laikotarpiu ypač išryškėja pomėgių diferenciacija bei didelio poreikio bendrauti atsiradimas.

Laisvalaikio kultūra suprantama kaip kasdienė kultūrinė veikla laisvalaikiu, sudaranti sąlygas asmenybės savikūrai, leidžianti laisvalaikiu bendrauti, tenkinti kūrybinius poreikius. Laisvalaikis padeda gaivinti žmogaus jėgas (reprodukcija), pailsėti (rekreacija), sudaro galimybes asmenybei visapusiškai tobulėti. Laisvalaikis – tai laisvas laikas, kai vaikas gali skirti savo intelektualines ir dvasines potencijas laisvai pasirenkamai veiklai, kuri padėtų atstatyti ir ugdyti jėgas. Laisvalaikio užsiėmimai ugdymo ir kitose institucijose dažniausiai apibūdinami kaip papildomasis ugdymas, siekiant išryškinti ugdomąją jų reikšmę.

„Patirtis yra vienas pagrindinių žmogaus socializacijos elementų, o socializacija – svarbiausia socialinės rekreacijos funkcija, nes apima visus socializacijos genezės etapus: veiklą, bendravimą, savimone. Rekreacinė patirtis įgyjama tenkinant konkrečius poreikius, kurių skalė gali būti labai plati: būti sveikam, turėti draugų, patirti sėkmę, įgyti prestižą ir t.t. Ji grindžiama pačiais įvairiausiais norais, tenkinama įvairiomis formomis, priklausančiomis nuo aplinkos pasirinkimo, - grupinėmis ir individualiomis, aktyviomis ir pasyviomis ir pan.“ (2, p.122).

„Indianos universiteto profesorė Ruth Russell teigia, kad „svarbiausia yra ne tai, ar daug ir kokių rekreacinės veiklos formų ir rūšių bus pasiūlyta, bet tai, ar prasmingas ir reikšmingas bus pačiam dalyviui tas išgyvenimas, kurį jis patyrė ar patirs dalyvaudamas jam siūlomoje rekreacinėje veikloje. Reikšmingas žmogui išgyvenimas veda į reikšmingą jam patirtį“ (2, p.125).

2. MOKINIŲ LAISVALAIKIS – SOCIOKULTŪRINIO-EDUKACINIO DARBO DALIS

„Asmenybės raida neatsiejama nuo socialinių santykių. Spontaniškumas yra įgimtas, o harmoningų santykių išmokstama bendraujant su kitais. Asmenybės augimas visuomet vyksta įvairiose socialinėse situacijose“ (10, p.142). Mokinių poilsis, laisvalaikis, rekreacinė veikla dažniausiai vystoma po pamokų, kada vaikai noriai pasirenka patinkančius būrelius ar kitokias laisvalaikio leidimo formas. Suprantama, kad toje veikloje taip pat ugdomos įvairios mokinių savybės.

Papildomasis ugdymas dabartinėje pedagogikoje aiškinamas kaip permanentinio ugdymo dalis, skirta ugdyti vaikų ir paauglių intelektualius, techninius, meninius, socialinius ir kitus gebėjimus. Šiuolaikinei reformuojamai mokyklai siekiant ugdymo tikslų, nepakanka vien pamokų, kad būtų atskleistos vaiko prigimtyje glūdinčios kūrybinės galios. Dabartiniuose švietimo dokumentuose pabrėžiama, kad būtina plėtoti ir tobulinti papildomojo ugdymo sistemą, ypač neformalųjį ugdymą. Tinkamas papildomojo ugdymo organizavimas, papildomojo ugdymo veiklos formų įvairovė padeda ugdyti mokinių išradingumą, kūrybiškumą, savarankiškumą, skatina lavinti vaikų praktinius įgūdžius ir mokėjimus (45). Papildomasis ugdymas ypač svarbus pradinėse klasėse, nes šio amžiaus tarpsnio mokiniai ypač noriai lanko pačius įvairiausias būrelius, kur neformalioje aplinkoje atlieka įvairiausias teorines ir praktines užduotis, tenkina savo interesus ir bendravimo poreikius, ugdomi tautinę bei kultūrinę savimonę. Pradinukai turi galimybę patys pasirinkti, kokia papildomojo ugdymo veikla jiems užsiimti, koks būdas jiems priimtinausias. Mokykla siūlo, o mokiniai renkasi būrelius. „Papildomasis ugdymas – tai viena iš sąlygų plėtoti moksleivių saviraišką ir gerinti asmenybės socializaciją mokykloje, kuri privalo suteikti vaikui galimybę įvairiapusiškai plėtoti savo gabumus, turtinti interesus, saviraišką“ (14, p.58).

Vydūnas 1907m. teigė, jog „...akylas pastebėjimas parodo ne vienat, jog yra žmoguje visokių nuostabių jėgų, bet kad ir galima jas auginti. Šis augimas pradžioje nėra paties žmogaus darbas. Gyvenimas augina žmoniškumą. Visas regimasis pasaulis yra auginimui įstaiga. Auga ne vien mineralai, augmenys, gyvuliai, auga ir žmogus, ne tik jo pavidalas, bet ir jo asmenybė, jo siela“ (32, p. 23).

Beveik prieš 100 metų Vydūno išsakytos mintys aktualios ir šiandien. Juk asmenybė auginama, plėtojama tiek, kiek ji pati to nori. Žmogus augti gali ir per papildomąjį ugdymą, nes šis skirtas atskleisti prigimtines galias, įvairius gebėjimus bei polinkius skirtingose ugdymo institucijose ir jų centruose, plėtoti saviraiškos poreikius ir kūrybiškumą, puoselėti kultūrinės vertybes bei

praleisti turiningą laisvalaikį, socializacijai.

Nepriklausomybės metais (1990-2000) dėmesys prasmingam vaikų užimtumui, taigi ir papildomajam ugdymui tolydžio mažėjo. Tai pripažįstama ir oficialių valdžios institucijų parengtoje ataskaitoje Jungtinėms Tautoms apie Vaikų teisių konvencijos vykdymą Lietuvoje (1999 m.).

Papildomojo ugdymo sistema, jos struktūra, uždaviniai, formos ir veiklos organizavimas nustatytas 1996 04 25 Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos nutarimu Nr.23, kuriuo patvirtinta „Papildomojo ugdymo samprata“ (Kvieskienė, 2000).

2.1. Papildomojo ugdymo kryptys-formalus,neformalus ir informalus ugdymas

„Papildomasis ugdymas apibūdinamas trimis sąvokomis:

- a) formalus (meno, muzikos, dailės, sporto ir kt. mokyklos);
- b) neformalus (rūmai, stotys, studijos, klubai, būreliai, organizacijos ir kt.);
- c) informalus (bibliotekos, muziejai, šventės, pramoginiai renginiai, masinės informacijos priemonės, mikro-socialinė aplinka ir kt.).

Formalus papildomasis ugdymas pasižymi tuo, kad jo poveikis vaiko asmenybei yra tikslingas ir prognozuojamas. Formaliojo ugdymo institucijos dirba pagal standartizuotas programas, todėl jas baigusiems užtikrinamas tam tikras valstybinis standartas.

Neformaliam ugdymui taip pat būdingas tikslingas poveikis, tačiau nėra taip griežtai apibrėžiamas ir prognozuojamas. Čia intuityviai jaučiamos tam tikros veikimo nuostatos, sklindančios iš pačios veiklos. Neformalių susivienijimų veikla turi pedagoginių, psichologinių privalumų. Jose nėra vaikams dažnai primestų, juos gniuždančių horizontaliųjų, vertikalųjų ryšių (būtino suskirstymo į klases pagal amžių, neegzistuoja arba neteikiama reikšmės hierarchinei priklausomybei). Veikla grindžiama konstruktyviu ir kūrybišku bendradarbiavimu.

Informalus ugdymas ypatingas tuo, kad neturint išankstinio pedagoginio tikslo, vaikas veikiamas visos sociokultūrinės aplinkos. Ypač didelį tokio pobūdžio poveikį daro masinės informacijos priemonės, muziejų, parodų lankymas, naudojimas bibliotekomis, dalyvavimas šventėse, konkursuose, įvairiuose pramoginiuose renginiuose.

Papildomajam ugdymui keliamas pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam moksleiviui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti gabumus. Šio ugdymo „sistema turi funkcionuoti taip, kad moksleivis galėtų:

- papildyti, gilinti, plėtoti žinias, įgytas formalios veiklos metu;
- meninėje, techninėje, sportinėje ar kitokioje veikloje realizuoti saviraiškos poreikį;

- ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su savo vienmečiais, jaunesniais ar vyresniais už save įvairių tautybių, įsitikinimų ir polinkių žmonėmis;
- ruoštis aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai;
- ugdytis pilietiškumą, brandinti tautinę bei kultūrinę savimonę“ (33, p.5).

I.Ramaneckienė (2002) teigia, jog „mokyklos darbą reglamentuojančiuose dokumentuose dažniausiai minimos šios moksleivių papildomojo ugdymo funkcijos:

- kognityvinė (papildyti, gilinti, plėtoti formalios veiklos metu įgytas žinias),
- komunikacinė (ugdyti gebėjimą laisvai, nevaržomai bendrauti su vienmečiais, jaunesniais ar vyresniais už save, su įvairių tautybių, įsitikinimų ir polinkių žmonėmis),
- pragmatinė (ruoštis profesinei karjerai, įgyti praktinio darbo įgūdžių, išmokti tam tikro amato, verslo, ūkininkavimo pradžiamenų),
- savirealizacijos (per meninę, techninę, sportinę ir kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikį, kūrybines išgales)“ (23, p.5).

G. Kvieskienė (2000) skiria papildomojo ugdymo tokias veikos kryptis:

Aplinkosauginis ir ekologinis ugdymas ugdo meilę ir pagarbą viskam, kas gyva, skatina pažinti aplinką bei suteikia gilesnius pažintinius gamtos mokslų gebėjimus, skatina aplinkai palankaus elgesio motyvaciją, atsakomybę už savo veiksmus, (gamtininkų centrai, gyvūnų globos draugijos, būreliai ir t.t.).

Neprofesionali sportinė veikla padeda plėtoti vaikų fizines galias, kūno kultūrą, skatina keliauti, sukuria sveikos gyvensenos prielaidas (sportiniai klubai, varžybos, olimpiados, išvykos, ekskursijos ir t.t.).

Meninis ugdymas sudaro sąlygas atskleisti, tobulinti vaikų meninius gabumus ir gebėjimus (muzikos, dramos, dailės studijos, klubai, būreliai, meniniai kolektyvai ir t.t.).

Techninė kūryba ir techninis sportas sudaro sąlygas realizuoti pažinimo, kūrybiškumo poreikius arba gilinti, plėsti technines žinias, įgytas nuoseklioje švietimo sistemoje arba formaliojo ugdymo metu (techninės kūrybos stotys, klubai, būreliai ir t.t.).

Intelektinis ugdymas (neakivaizdinės dalykinės mokyklos, specializuotos vasaros stovyklos ir t.t.).

Kraštotyra ir etninės kultūros ugdymas (kraštotyros būreliai, klubai, ekspedicijos).

Hobis – ypatingų pomėgių tenkinimas, mėgstami užsiėmimai, kuriems skiriamas laisvalaikis (būreliai, klubai, sambūriai ir kt.).

Didžiausią papildomojo ugdymo dalį sudaro renginių organizavimas. „Lietuvos kultūros ir

švietimo įstaigoms būdinga renginių, kuriuos galima skirstyti įvairiu pagrindu, gausa:

- pagal laisvalaikio lygius (pramoginiai, pažintiniai, šventiniai);
- pagal renginių pobūdį, žanrą, stilių (sportiniai, liaudiški);
- pagal dalyvių skaičių (masiniai, kameriniai);
- pagal organizavimo laiką (kalendoriniai, proginiai);
- pagal organizavimo vietą: (patalpose, lauke)“ (20, p. 95).

Renginių formų taip pat daug: šokių vakarai, diskotekos, vakaronės, pramoginės varžybos, konkursai, viktorinos, pobūviai, karnavalai, rytmečiai, popietės, pokalbiai, disputai, diskusijos, montažai, vakarai-susitikimai, neakivaizdinės kelionės, koncertai, šventės, festivaliai.

Visoms šios veiklos kryptims būdinga:

- a) pažintinė orientacija (veikla padeda realizuoti kurį nors šviečiamąjį tikslą ir įgyti praktinių įgūdžių);
- b) galimybių vienovė (nuo ankstyvo amžiaus suteikiamos galimybės dalyvauti bet kurioje iš šių veiklos krypčių, nepriklausomai nuo kilmės ir gyvenamosios vietos);
- c) socialinė integracija (vaikas nuolat bendrauja su kitais visuomenės nariais);
- d) laipsniškumu (dalyvavimas veikloje atitinka amžių ir turimą patirtį pasirinktoje veiklos srityje).

„Mokiniams patinka pramogos, todėl reikėtų gerinti jų kokybę ir suteikti joms patrauklumo. Būtina įtraukti pramoginių elementų į daugelį laisvalaikio sričių. Klasės auklėtojai turėtų siekti, kad kiekvienas bet koks papildomasis ugdymas būtų kiek galima įdomesnis, tačiau nepaversti visos veiklos pramoga“ (7, p.15).

Bręstančiai asmenybei būtinos situacijos, kuriose ji jaustųsi saugiai, galėtų išreikšti save ir išgyventų savo galių skleidimosi džiaugsmą. Neformalioje mokinių veikloje yra neblogos tokio bendravimo sąlygos. Paprastai būrelio ar klubo vadovas tampa lygiaverčiu partneriu, padėjėju, konsultantu. Sėkmingoje bendraminčių veikloje dažniausiai susiklosto kolegiški, abipuse pagarba grįsti santykiai.

„Žaisdamas ar mokydamasis vaikas stengiasi pažinti pasaulį. Šiame pažinimo procese, be intelekto, svarbų vaidmenį atlieka ir emocijos, jausmai. Iki šiol svarbiausia buvo lavinti vaiko intelektą. Tačiau ne mažiau svarbus ir jo emocinis gyvumas, vaizduotė, kūrybingumas. Šiandien vis daugiau dėmesio skiriama vaiko emocinės sferos ir intelekto vienovei. Jau vaikystėje būtina vaikus mokyti jausti ir vertinti grožį, regima forma reikšti jausmus, mintis ir idėjas“ (20, p.95).

Bendrojo lavinimo mokyklos dažniausiai renkasi tokias papildomojo ugdymo veiklos kryptis bei programas, kurioms vykdyti nereikia specialių patalpų, priemonių ir įrangos (43).

2.2. Papildomojo ugdymo veiklos principai-aktyvumas ir labilumas

Moksleivių papildoma veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo sistemos principus. Tačiau jai itin svarbūs du principai. Papildoma veikla reikšminga ir reikalinga tiek, kiek ji yra prasminga pačiam vaikui, ir tik jo paties laisvai pasirinkta, t.y. jis aktyviai ir savanoriškai šioje veikloje dalyvauja. Vadinasi, veiklą būtina organizuoti pagal aktyvumo ir labilumo principus.

Aktyvumo principas papildomojo ugdymo institucijų veikloje realizuojamas tarsi dvejopai:

- a) pats vaikas aktyviai renkasi norimą užsiėmimą, aktyviai jame dalyvauja;
- b) jeigu mokinys yra apsisprendęs dalyvauti tam tikroje veikloje, tai jo mikrosocialinė aplinka irgi aktyviai veikia jį. Tai gali pasireikšti bendraujant su kitais veiklos dalyviais – bendraamžiais, vyresniais, suaugusiais.

Labilumo principas teigia, jog papildoma veikla turi būti organizuota taip, kad kiekvienas vaikas dėl vienu ar kitu priežasčių panorėjęs keisti veiklos pobūdį arba visai jos atsisakyti, galėtų dalyvauti kitoje veikloje įpusėjęs ar net baigiantis mokslo metams (išimtys galėtų būti daromos gal tik formaliose papildomojo ugdymo institucijose).

Mokinys, dalyvaudamas neformalioje veikloje, tarsi pasikeičia; tampa aktyvesnis, kūrybiškesnis, darbštesnis, dažnai pasikeičia net jo elgesys. Ypač tai būdinga vaikams, kurie mokykloje pasižymi visiškai priešingomis savybėmis. Tai siejama su tam tikra savigarpa, pabrėžia tiesioginę savigarbos priklausomybę nuo sėkmės moksle, darbe. Jeigu vaiko pažeista savigarpa, (tai dažnai atsitinka mokykloje), jis nesąmoningai ieško būdų ją atstatyti. Tai gali padėti sėkmė mažiau socialiai sankcionuotoje veikloje. Būtent tokią veiklą vaikas ir randa atėjęs į neformalias ugdymo institucijas, jose yra visos galimybės atstatyti savo akademinę, asmenybinę savigarbą ir deramą elgesį.

Įvairiuose būreliuose, klubuose, studijose susirenka vaikai nors ir skirtingo amžiaus, bet turintys panašių tikslų, idėjų, pomėgių bei saviraiškos poreikį. Kadangi čia buriamasi savo noru, todėl veikla dažniausiai sekasi. Vadinasi, vaikas pradeda tenkinti saviraiškos poreikį, kuris, savaime aišku, skatina aktyvų kūrybiškumą. Patyręs sėkmę ir tapęs aktyvesnis, jis pradeda pasitikėti savimi, atsiranda noras padėti kitam. Vaikas ima jaustis reikalingas ir naudingas bendraminčiams. Taip atstatomas ne tik personalinis, bet ir socialinis moksleivio statusas.

Moksleivių papildomojo ugdymo veikla grindžiama tautos dvasinių ir materialinių vertybių (pačia plačiausia prasme) kūrybišku perėmimu, kūrimu ir perdavimu, etnokultūros puoselėjimu. Konkretus veiklos turinys priklauso nuo mokinių grupės ar atskiro vaiko poreikių, interesų ir galimybių juos patenkinti.

Mokykla turėtų sudaryti galimybes:

- tenkinti saviraiškos poreikius pasirinktos krypties būreliuose, kitose papildomojo ugdymo studijose;
- dalyvauti papildomojo ugdymo veikloje, mokyklos kultūriniame gyvenime ir atskleisti įgimtas galias ir kūrybinius gebėjimus;
- sudaryti talentingiems vaikams galimybes vystyti savo gebėjimus;
- garantuoti platesnį mokomųjų dalykų programų įsisavinimą mokymosi motyvaciją turintiems moksleiviams, skatinti juos dalyvauti mokomųjų dalykų olimpiadose ir konkursuose;
- paremti specialiųjų poreikių bei turinčių mokymosi motyvacijos sutrikimų vaikų ugdymą.

Papildomojo ugdymo sistema, paveldėta iš nereformuotos mokyklos, buvo pakoreguota (atsisakyta ideologizavimo, užklasinio darbo organizatorių, papildomojo ugdymo organizatorių ir koordinatorių), todėl greitai sumažėjo papildomuoju ugdymu besirūpinančių institucijų. Tačiau 1995m. Vyriausybės ir ŠMM pastangomis sugrąžintos koordinatorių funkcijos: ŠMM įsteigtas Papildomojo ugdymo skyrius, patvirtinta papildomojo ugdymo samprata.

Mokyklose būtina skatinti vaikų papildomąjį ugdymą, įvairius būrelius, studijas, klubus ir kt. Ypač reikėtų skatinti ir remti renginius, kuriuose dalyvautų vaikai ir jų šeimos nariai.

G. Kvieskienė (2000) teigia, kad papildomu ugdymu siekiama išugdyti demokratiškai organizuotą, savarankišką, atsakingą, humanizmo principais ir bendrosiomis vertybėmis besivadovaujantį, iniciatyvų, kultūringą, dorą Lietuvos pilietį.

Tautinei mokyklai keliami tokie svarbūs reikalavimai:

1. Puoselėti mokinių fizinę ir psichinę prigimtį, sudaryti sąlygas atsiskleisti jų individualybei, skatinti siekimą per saviauklą ir savikūrą tapti asmenybe.
2. Padėti tvirtus žmogaus dorovės pagrindus.
3. Ugdant intelektą, emocijas, valią brandinti mokinio nuostatą, kad jis yra gimtosios kultūros kūrėjas, atsakingas už jos raidą.
4. Ugdyti pilietiškumą.

Šiuos reikalavimus galima įgyvendinti tik gerai organizuojant mokymo procesą ir laisvalaikį, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus, laikmečio sąlygas ir galimybes.

„Svarbu, kad mokytojas savo darbe atsižvelgtų į tokius popamokinės veiklos organizavimo

principus, kaip:

- tikslingumas ir perspektyvos;
- humanistinis kryptingumas;
- tautos kultūrinės patirties perimamumas ir plėtra, popamokinės veiklos ryšys su gyvenimu;
- kūrybinis aktyvumas ir iniciatyvumas“ (28, p.165).

Beveik visose užsienio šalyse mokyklos turi savo internetinius puslapius. Ir tai puikus būdas organizuoti moksleivių rekreacinę veiklą, kadangi vaikai patys randa įvairių rekreacinių veiklos formų aprašymų, pasiūlymų ir t.t. Taip jie, keisdamiesi informacija su kitų mokyklų mokiniais, suranda norimas laisvalaikio leidimo formas (42).

3. MOKYKLOS IR MOKYTOJO VAIDMUO ORGANIZUOJANT PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ LAISVALAIKĮ

Igyvendinant Lietuvos Švietimo koncepcijos nuostatą, kad mokykla kuriama kaip šeimai ir visuomenei atviras kultūros židinys, ji turėtų užimti deramą vietą ir neformaliojo ugdymo sistemoje. Laisvu nuo pamokų metu ši ugdymo įstaiga turėtų tapti bendruomenės narių neformalių susitikimų vieta. Čia visada galėtų būti laukiami apylinkės gyventojai: mokiniai, jų tėvai, seneliai, broliai, seserys ir kt., čia galėtų būti organizuojama rekreacinė veikla.

Mokykla taptų mokyklos ir visuomenės bendradarbiavimo židiniu, nes burtų įvairaus amžiaus, įvairių interesų žmones, ir visi čia rastų sau užsiėmimą. Drauge būtų sudarytos puikios galimybės realizuoti poreikius, savarankiškai pildyti žinių stygių, kausti bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį. Tokioje vietoje veikla būtų prasminga dar ir dėl to, kad susidarytų palankios sąlygos integruotis šeimos nariams, mokytojams, bendraamžiams ir kitiems bendraminčiams, taip pat veiktų daugybė papildomų veiksmų – besiklostantys vertybiniai santykiai ir viešas kultūrinis gyvenimas, priklausantis nuo daugybės aplinkybių: sociokultūrinės situacijos ekonominio ir politinio gyvenimo realijų, bendro kultūros konteksto. Toks centras taptų kultūros skleidimosi židiniu, kuriame vietos rastų ir vaikai su fizinio, psichinio vystymosi, elgesio sutrikimais bei kitokiomis negaliomis.

Mokyklose, kuriose dar nėra reikalingų materialinių sąlygų, socialinio poreikio steigti tokius vietinius kultūros centrus, būtina skatinti mokinių popamokinę veiklą (įvairius būrelius, studijas ir t.t.), ypač ir remti renginius, kuriuose dalyvautų vaikai ir jų šeimų nariai.

Remiantis E. Vitkienės rekreacijos samprata, veikla tokiuose židiniuose ir būtų rekreacija. Tėvams – tai atotrūkis nuo begalinių buities darbų, pramoga, vaikams – tai poilsis nuo pamokų ruošos, mažiesiems broliukams ir sesutėms – įvairių įgūdžių, naujos informacijos įgijimo vieta.

Vaikų poilsio organizavimas vasarą – taip pat yra labai svarbus užimtumo rodiklis.

Organizuojant mokinių rekreacinę veiklą mokytojui tenka ypač svarbus vaidmuo. Ne kiekvienas pedagogas gali būti puikus organizatorius, ne kiekvienas mylimas mokinių, ne kiekvienas klasėje, moka sukurti jaukią aplinką, šiltą atmosferą. „Mokykloje reikšmingiausia vaikui aplinka tampa jo klasės bendruomenė, kurioje jis praleidžia 7-12 metų, kurioje jis lyderiauja ar išgyvena vienatvę, atranda ir praranda draugus, vertina save ir kitus, bendrauja ir bendradarbiauja, mokosi dirbti su draugais ir nemėgstamais mokiniais, kartu planuoja, derina interesus, analizuoja, vertina poelgius...“ (12, p.5).

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (1997) nurodyta, jog

„**pirmoji** mokytojo sėkmingo darbo sąlyga yra geras savo dalyko, jo vietos krašto kultūroje supratimas ir nepaprastas gebėjimas išvelgti savo profesinio išsilavinimo ribas bei spragas, noras nuolat jį tobulinti. **Antroji** sąlyga – gebėjimas įvesti mokinius į žinių, idėjų bei vertybių pasaulį, žadinti kiekvieno nuostatą kūrybiškai jį papildyti ir keisti. Geram mokytojui nepakanka dalyko išmanymo. Yra būtini bendravimo gebėjimai ir kūrybinis entuziazmas. Mokytojas turi mokėti sužadinti mokinių smalsumą. **Trečia** sėkmingo darbo sąlyga – ir mokytojui, ir mokiniui būtina rami, be baimės, abipusiu pasitikėjimu grindžiama darbo aplinka, kurią garantuoja mokyklos vadovybė, mokytojų bendruomenė ir visuomenė. Pedagogas turi jausti visuomenės pasitikėjimą ir stengtis jį pateisinti“ (19, p.106).

Sėkmingam ugdymui itin reikšmingi mokytojų ir mokinių santykiai. Klasikinis teiginys, nusakantis jų esmę – tai abipusė meilė. Ji – siektinas idealas, kuris ne visiems prieinamas. Vis dėlto būtinas mokytojo ir mokinių santykių pagrindas – abipusė pagarba ir pasitikėjimas vienas kitu.

Bendrujų programų autoriai nurodė, jog mokytojo santykiai su mokiniais klostosi dviem lygiais: su kiekvienu mokiniu atskirai ir su klase kaip bendruomene. Kiekvienu atveju yra skirtingi reikalavimai, kuriuos mokytojui reikia nuolat kūrybiškai derinti.

Šalkauskis ugdytojo savybes suskirstė taip:

- 1) bent minimalūs pedagoginiai gabumai;
- 2) pedagoginis susipratimas;
- 3) pedagoginis patyrimas;
- 4) faktiškas sugebėjimas dirbti ugdomąjį darbą (26, p. 74).

Bet svarbiausia ugdytojas visų pirma turi būti pedagoginė asmenybė. Tačiau tai, kas svarbiausia asmenybei, ateina iš dorinio išsiauklėjimo ir intelektualinio išsiauklėjimo.

Pedagogikos klasikas A. Šerkšnas 1939 m. išleistoje knygoje „Mokyklinė bendruomenė“ aptarė mokytojo sėkmingo darbo sąlygas. Jos yra tokios:

- 1) pedagogas turi „...mokytojų kambaryje tik paltą pasikabinti, o ne tūnoti jamė“;
- 2) mokytojas yra „...dvasinį pavidalą formuojąs skulptorius (mokytojas), kaip savo darbo įrankį naudotų dvasią...“;
- 3) teigiamai formuoti (mokyti ir auklėti) būsimą asmenybę gali tik dvasiniais ryšiais su mokiniais susijęs mokytojas;
- 4) būtinas dviejų darbo objektų – mokomosios medžiagos ir mokinio – harmoningas derinimas;
- 5) mokytojas turi būti „...mokyklos žmogus, o ne svečias...“ (pedagogas neturi tuoj po pamokų skubėti į namus) (27, p.118).

9 – 11 metų vaikų amžius, pasak J. Pikūno (1990), tai atviro ieškojimo, visokio bandymo ir atradimo metas. Monotoniškumas yra viena iš daugelio mokytojų savybių, kurios vaikai nepakenčia. Pedagogo elgsenos įvairumas yra būtinas, o priemonių gausumas taip pat sumažina monotoniškumą.

„Pradinių klasių mokiniams mokytojas yra nepaprastai didelis autoritetas, tai dažniausiai žmogus, į kurį jie siekia būti panašūs. Vaikai su dideliu džiaugsmu dalyvauja jo pasiūlytoje įvairioje veikloje. Svarbiausia, kad ši veikla nebūtų monotoniška“ (40, p.111).

Remiantis D. Grabauskienės nuomone (1994), nemaža mokslininkų, pavyzdžiui, J. Vabalas-Gudaitis, V. Voveris, kaip svarbiausią dalyką nurodo pedagoginį pašaukimą, ypač tai pedagoginis talentas.

Pedagogo meilė vaikams – tai neišsenkantis domėjimasis jų vidiniu pasauliu; tai dvasinis dosnumas, noras pasidalyti su jais savom mintimis ir išgyvenimais, geranoriškas bendravimas, gebėjimas suprasti kiekvieno džiaugsmus ir sielvartus. Iš tokios meilės gimsta ir meilė pedagoginiam darbui, o iš jos – pedagoginis meistriškumas. Jis įgyjamas mokytojo valios pastangomis, kruopščiu darbu įveikiant įvairius sunkumus, siejant teoriją su praktika, kūrybiškai tvarkant bei tobulinant savo pedagoginę veiklą ir santykius su mokiniais. Dar viena labai svarbi savybė – pedagoginiai gebėjimai. Tai individualios savybės, leidžiančios lengvai ir gerai atlikti pedagoginį darbą (Kempbell, 1992).

„Asmenybės psichologinės charakteristikos sudėtinėmis dalimis laikomas asmenybės kryptingumas, temperamentas ir charakteris, gebėjimai ir paveldas, talentas bei genialumas. Asmenybe negimstama. Ja tampa žmogus, asmuo, individas, kai jo vertybinių orientacijų sfera bei požiūris į savo profesinę veiklą, visą aplinką įgauna pozityvią socialinę kryptį ir susiformuoja į vientisą stabilią sistemą“ (9, p.139).

3.1. Mokytojo kaip laisvalaikio vadovo funkcijos

Mokytojo – vadovo, kuris organizuoja mokinių rekreacinę veiklą, pagrindinės funkcijos – kūrybiškos idėjos ir veiklos turinys. Vadovaujančio mokytojo veiklai būdinga:

- dinamiškumas;
- įvairumas;
- sudėtingumas;
- kūrybingumas;
- chaotiškumas;
- fragmentiškumas;

Yra 10 pagrindinių vadovų vaidmenų:

„1. Tarpasmeninių santykių vaidmenys:

- nominalaus vadovo (be realios valdžios) vaidmuo ribojamas formalia valdžia ir reikalauja simbolinio formalių ir socialinių pareigų atlikimo;
- vadovo (lyderio) – susijęs su tikslų siekimo organizavimu, darbuotojų (šiuo atveju - mokinių) motyvavimu, jų, mokymu, skatinimu ir pan.;
- bendrautojo vaidmens esmė – užmegzti ir palaikyti naujus ryšius su išore, dalyvauti socialiniuose renginiuose, klubuose ir pan.;

2. Informaciniai vaidmenys:

- stebėtojo – rinkti informaciją iš įvairių šaltinių, t.y. ataskaitų, atmintinių susirinkimų ir pan.;
- platintojo – skleisti faktinę informaciją organizacijos viduje, t.y. administracijai, kolegoms, pavaldiniams (šiuo atveju – mokiniams);
- atstovavimo ir reprezentavimo, vaidmuo reikalauja platinti informaciją, atstovauti organizacijai už jos ribų;

3. Vaidmenys, susiję su sprendimų priėmimu:

- problemų sprendėjo vaidmuo – spręsti problemas (įveikti krizes), kurių neįmanoma ignoruoti;
- antreprenierio (verslininko) vaidmuo – inicijuoti ir organizuoti pokyčius organizacijoje, siekiant išnaudoti esamos situacijos galimybes;
- resursų skirstytojo – kontroliuoti išteklių naudojimą, koordinuoti ir integruoti darbuotojų (mokinių) veiksmus, siekiant tikslo;
- derybininko, kaip turinčio organizacijos įgaliojimus, vaidmuo – vesti derybas, priimti išpareigojimus ir pan.“ (16, p.9).

Vadovo funkcijos yra tokios:

- numatymas (planavimas) – ateities prognozavimas, veiklos programos sudarymas;
- organizavimas – organizacijos struktūrinės (techninės), socialinės vienovės sudarymas;
- vadovavimas – poveikio personalui, skatinant jį dirbti, organizavimas;
- koordinavimas – visų išteklių (materialinių, socialinių, informacijos) koordinavimas (tarpininkavimas), siekiant numatytų tikslų;

- kontrolė – priežiūra (lyginimas) ar faktiška proceso būklė atitinka planuojamą(siekiamą)“ (16, p.10).

Vadovavimas yra viena iš labai sudėtingos vadovo veiklos funkcijų:

- tai ypatinga veikla, kuri neorganizuotą minią paverčia efektyviai, tikslingai ir našiai dirbančia grupe;
- tai ne kas kita, kaip žmonių nuteikimas dirbti, ir vienintelis būdas tai padaryti – bendrauti su jais;
- tai menas suteikti žmonėms tai, ko jiems reikia ir ko jie nori. Kartu tai yra gavimas to, ko jums (vadovui) reikia ir ko jūs norite.

Vadovauti – reiškia organizuoti žmonių veiklą siekti organizacijos tikslų bei sukurti tos veiklos sėkmės sąlygas.

Kiekviena organizacija siekia įvairių tikslų, kurie turi įtakos žmogaus, dirbančio šioje organizacijoje, elgesiui; bet ir žmonės, ateidami į organizaciją, turi savo tikslų, kurių optimalus derinys – kartinė vadovavimo problema.

3.2. Mokytojo ir mokinio bendradarbiavimo edukaciniai aspektai

Didelę dalį laisvalaikio sudaro mokytojų, vadovų, mokinių bendravimas. Pedagogui jis yra ugdymo priemonė ir tarpusavio santykių su vaikais organizavimo būdas (Žadeikaitė, Kvieskienė, 1996).

R. Želvys (1995) teigia, jog tik bendraudami žmonės gali ugdyti kitus ir tobulinti save, mokyti ir mokytis, padėti kitiems ir ieškoti pagalbos bei paramos sau. Bendravimas – tai viena pagrindinių žmogaus vertybių, t.y. tai, ką žmonės laiko svarbiausiu ir labiausiai vertina. Juk kaip tik bendraujant iš kartos į kartą perduodama amžiais kaupta žmonių patirtis, žinios, kultūrinės tradicijos. Be bendravimo neįmanomas joks profesinis pasirengimas bei tobulėjimas, negalima jokia kuriamoji veikla.

V. Černius laikosi tos nuostatos, jog „...vaikas turi išmokti elgtis su bendraamžiais, įsigyti draugų, suformuoti savąją socialią asmenybę. Mokykloje socialinis bendravimas yra nepaprastai svarbus. Norint suprasti mokinio sėkmės ar nesėkmių moksle priežastis, pasitaikančius nusižengimus, naudinga atkreipti dėmesį į jo santykius su bendraamžiais“ (5, p.53).

Bendravimas su vaikais atlieka labai svarbias pedagogines funkcijas. Bendraudami pažįstame vaikus, jų asmenybės individualias savybes, charakterio ypatumus (pažintinė funkcija). Bendravimas yra informacijos perdavimo kanalas; bendraudami ne tik gauname informacijos apie

vaikus, bet ir perduodame jiems reikalingą informaciją (informacinė funkcija). Bendravimu išreiškiame ir perduodame jausmus, užsimezga emocinis kontaktas (emocinė funkcija). Tikslingai valdomas bendravimas atlieka ir normatyvinę funkciją, yra kontrolės forma – reguliuoja auklėtinių elgesį ir veiklą. Pedagogas numato bendravimo galimybes, teigiamai stimuliuoja vaiko asmenybę ir eliminuoja neigiamus momentus. Kad bendravimas būtų efektyvus ir kad jis atliktų auklėjamąsias funkcijas, būtina natūraliai stichiškai vykstantį bendravimą pakreipti norima linkme.

Kokia bus pedagogo pozicija bendraujant, kokie tarpusavio santykiai su vaikais susiklostys, daug priklausys nuo pačių mokytojų, jų asmenybės. Be to, viso darbo sėkmę lemia pedagogo individualios savybės ir gebėjimai. Ypač reikšmingos, dirbant su vaikais tokios savybės kaip jautrumas, komunikabilumas, empatija. Jos padeda greitai ir lengvai užmegzti psichologinį kontaktą su vaikais, išsikovoti vaikų pasitikėjimą bei autoritetą ir susidraugauti su jais.

Siekiant bendravimu daryti įtaką kitiems, taip pat svarbios yra savęs suvaldymo, savitvardos savybės, todėl reikia mokėti reguliuoti savo jausmus, nuotaikas, neužmiršti pedagoginio takto, neleisti prasiveržti pykčiui, blogai nuotaikai. Nuo individualių pedagogo asmenybės savybių priklausys, kokia forma pasireikš tarpusavio santykiai su vaikais.

Skiriami šeši bendravimo stiliai:

- **demokratiškasis** (būdingas aktyvus bendravimas su vaikais, siekiant užmegzti ir palaikyti draugiškus santykius, įsigyti vaikų pasitikėjimą ir pagarbą, sudominti vaikus draugyste ir kartu skatinti jų aktyvumą bendraujant),
- **autokratiškasis** (pagrįstas mokytojo valdžia jėga, siekimu įtvirtinti save griežtais vadovavimo principais, laikyti vaikus savo valdžioje; būdingas apeliavimas į bausmę, autoritetą),
- **familiarusis** (pedagoginiai santykiai laisvi, nesuvaržyti; ieškoma auklėtinių draugystės, to paties tikimasi ir iš jų, todėl stengiamasi jiems įtikti; tai nuolaidžiaujuantis, pataikaujantis stilius),
- **liberalusis** (pasyvi auklėtojo bendravimo pozicija, tik formalus pareigų atlikimas, santykiai su vaikais pasyvūs, jiems patiems paliekama teisė spręsti, nesikišama į jų santykius),
- **atrankos** (nuo simpatijų ir antipatijų priklausantis mokytojo ir mokinių bendravimas, siekimas bendrauti tik su išrinktaisiais, vieniems leidžiama daugiau nei likusiems, sukuriama išskirtinė padėtis kolektyve),
- **neuoseklusis** (gali turėti įvairių stilių bruožų. Mokytojams būdingas bendravimas, iniciatyva, bet sunkiai randama bendra kalba su vaikais, todėl vaikų iniciatyva nedidelė).

mokytojai gana dažnai keičia savo poziciją, todėl nepastovūs ir veikimo būdai: nuo griežtų reikalavimų iki nuolaidžiavimo).

Bendravimo rodikliai geriausi, kai yra demokratiškasis bendravimo stilius. Jis išvengia kitų stilių trūkumų: didelio auklėtojo autokratiškumo arba per didelės laisvės vaikams, vyksta natūrali mokytojų ir vaikų sąveika, todėl ir ugdant pasiekiami geriausi rezultatai.

4. MOKINIŲ LAISVALAIKIO ORGANIZAVIMO EDUKACINIŲ IR SOCIALINIŲ ASPEKTŲ TYRIMAS

4.1. Tyrimo bazė ir tyrimo metodika

Buvo atliktas sociologinis tyrimas, tai yra surinkta tam tikra sociologinė informacija, kurią apdorojus būtų galima daryti išvadas. Siekta sužinoti, kokie yra laisvalaikio organizavimo ypatumai III – IV klasėse, kiek ta veikla sutampa su mokinių poreikiais.

Generalinė tyrimo aibė – įvairių Lietuvos miestų ir kaimų III – IV klasių mokiniai, jų tėvai, mokytojai. Iš viso buvo apklausti 132 mokiniai, 68 pedagogai, 110 tėvų. Buvo anketuojami tik pradinė klasių mokytojai. Ne visų mokinių tėvai galėjo atsakyti į anketos klausimus, kadangi buvo išvykę, o jų vaikus prižiūri seneliai, draugai.

Mokinių anketavimas buvo atliekamas tik jiems sutikus. Visi anketos klausimai buvo išsamiai paaiškinti klasės mokytojai, o ši juos paaiškindavo mokiniams. Tiriamieji buvo nuteikiami, paskatinami dalyvauti šiame darbe.

Tyrimui atlikti pasirinktas dažnai taikomas anketų metodas, kuriuo siekta:

- išsiaiškinti III – IV klasių mokinių rekreacinės veiklos organizavimo ypatumus,
- gautus anketos rezultatus išanalizuoti ir pateikti rekomendacijas bei išvadas,
- pateikti rekomendacijas, kaip gerinti mokinių rekreacinės veiklos organizavimą III – IV klasėse.

Duomenys apdoroti naudojant Microsoft Excel (25) programines įrangas.

Vaikams svarbus laisvalaikis. Atsižvelgiant į tai buvo sudarytos anketos mokiniams (1 priedas), tėvams (2 priedas) bei mokytojams (3 priedas).

Metodiniai dokumentai, iš kurių renkama pirminė sociologinė informacija, yra taikomosios sociologijos instrumentarijus.

Anketa sudaryta taip: septyni klausimai yra atviro tipo, trys klausimai sudaryti dichotomijos principu, t.y. kai iš dviejų variantų respondentas pasirenka vieną jam tinkantį atsakymą, aštuoni klausimai yra uždaro tipo.

Šia anketa norėjau sužinoti, kaip mokiniai suvokia laisvalaikį, kokie vyksta mokykloje, klasėje renginiai, kiek tie renginiai sutampa su mokinių poreikiais, kokia ir kodėl popamokinė veikla priimtinausia (1 priedas).

Gautų duomenų analizė atlikta naudojant nominalinę (pavadinimų) skalę, nes klausimai siejami tik su atsakymų turinio logika.

Tėvų anketoje pateikta 14 klausimų: trys klausimai atviro tipo, vienuolika klausimų – uždaro tipo.

Pasirinktas individualus anketavimas, kad respondentai, atsakydami į klausimus, skirtų tam pakankamai laiko.

Sudarant tėvų anketą norėta sužinoti, kiek tėvai susipažinę ir kokios yra nuomonės apie jų vaikų mokykloje leidžiamo laisvalaikio ypatumus, kiek tėvai prisideda, kad vaikų laisvalaikis mokykloje atitiktų mokinių poreikius (2 priedas).

Gautų duomenų analizei atlikti taip pat naudojama nominalinė (pavadinimų) skalė, nes klausimai siejami tik su atsakymų turinio logika.

Mokytojo anketoje yra 20 klausimų: 9 atviri, 3 klausimai sudaryti dichotomijos principu, 8 uždari.

Kad respondentai turėtų pakankamai laiko atsakyti į klausimus, pasirinktas individualus anketavimas.

Prieš įteikiant anketą, kiekvienam respondentui buvo paaiškinta, kokių tikslų yra atliekama ši anketinė apklausa, patikinta, kad duomenys išliks anonimiški.

Sudarant mokytojo anketą norėta sužinoti, kaip pedagogai vertina rekreacinės veiklos organizavimą savo mokykloje, klasėje, kokių motyvų skatinami prisideda ar neprisideda prie jos organizavimo, kokių turi pasiūlymų, nusiskundimų, pageidavimų (3 priedas).

Visų anketų gautų duomenų analizė atlikta naudojant nominalinę (pavadinimų) skalę, nes klausimai siejami tik su atsakymų turinio logika.

4.2. Mokinių požiūrio į laisvalaikio organizavimą tyrimo rezultatų analizė

Apklausa atlikta 2008 metais. Anketa siekta išsiaiškinti, kiek mokinius tenkina dabartinis jų mokyklos popamokinis gyvenimas, ar tenkina laisvalaikio organizavimo būdai ir formos. Respondentai noriai atsakė į anketos klausimus.

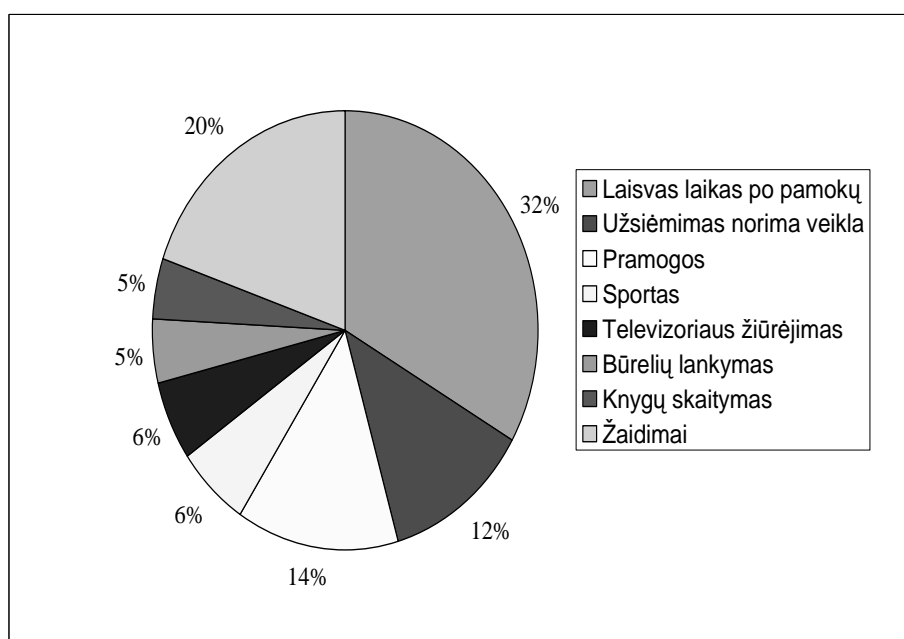
Duomenys apie respondentus apibendrinti 1-oje lentelėje

1 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklą, klasę, lytį ir amžių (N=132)

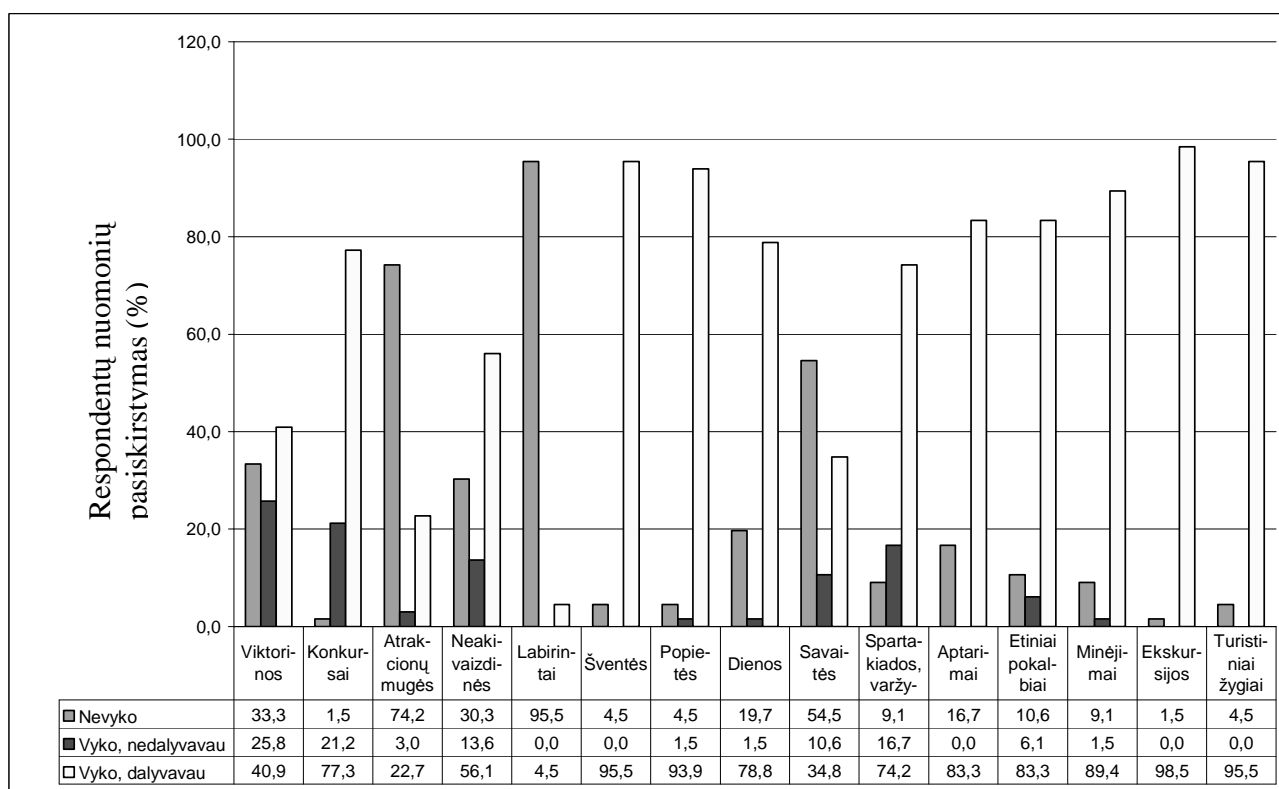
	Respondentų skaičius	%
Kokioje mokykloje mokosi?		
Miesto	70	53,0
Miestelio	48	36,4
Kaimo	14	10,6
Kurioje klasėje mokosi?		
Trečioje	50	37,9
Ketvirtoje	82	62,1
Lytis		
Beraiukai	74	56,1
Mergaitės	58	43,9
Amžius		
9 metai	50	37,9
10 metų	78	59,1
11 metų	4	3,0

Iš visų apklaustųjų 53% mokosi miesto; 36%-miestelio; 11%- kaimo mokyklose. 62% mokinių mokosi ketvirtoje; 38% – trečioje klasėje. 56% visų respondentų yra berniukai; 44% – mergaitės. Mokinių amžius: 59% - dešimties metų; 38% – devynių metų; 3% – 11 metų.

2 pav. Laisvalaikio sąvokos samprata (N=132)

Respondentai laisvalaikį supranta labai įvairiai. 32% mano, jog tai tiesiog laisvas laikas po pamokų. 20% tikina, kad laisvalaikis yra tik tada, kai žaidžiama. 14% respondentų teigia, jog laisvalaikis – tai pramogos. 12% mokinių paminėjo, kad laisvalaikis bus tada, kai bus galima užsiimti bet kokia norima veikla. Likusiųjų mokinių nuomonės pasiskirstė beveik po lygiai. Jie laisvalaikį suprato taip: 6% - kaip sportavimą; 6% – kaip televizoriaus žiūrėjimą, žaidimus kompiuteriu; 5% – kaip įvairių būrelių lankymą; 5% – kaip knygų skaitymą.

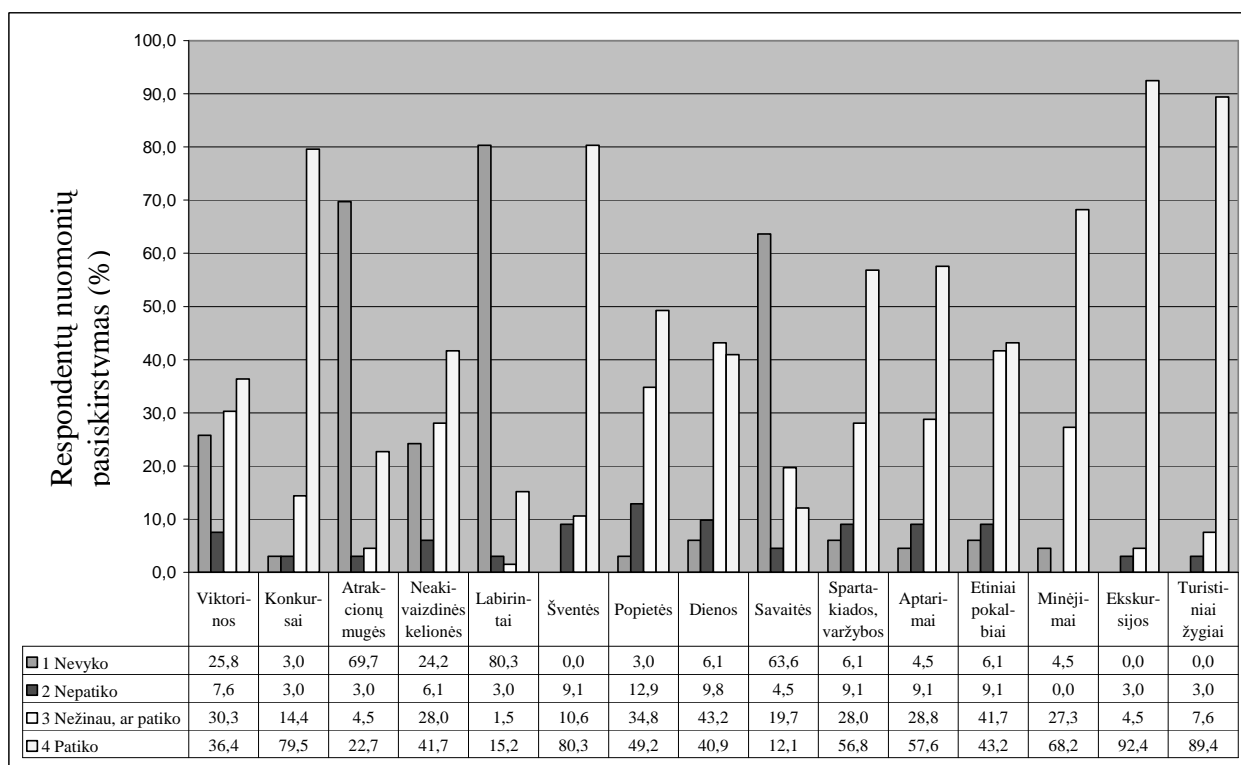

3 pav. Mokinių dalyvavimas renginiuose (N=132)

Tyrimu siekta sužinoti, kokių renginių vyko gausiausiai ir kokių mažiausiai. Diagramoje pavaizduota, jog gausiausiai mokiniai dalyvavo ekskursijose - 98,5%. Po 95,5% respondentų paminėjo, kad noriai dalyvavo turistiniuose žygiuose ir įvairiose šventėse. Panašius skaičius mini ir vardindami įvairias popietes - 93,9%. Toliau seka minėjimai 89,4%; aptarimai ir etiniai pokalbiai – po 83,3%; dienos – 78,8%; konkursai – 77,3%; spartakiados, varžybos – 74,2%; neakivaizdinės kelionės - 56,1%; viktorinos – 40,9%; savaitės – 34,8%; atrakcionų mugės – 22,7%; labirintai – 4,55%.

Daugiausiai respondentų kaip nevykusį renginį atitinkamai minėjo labirintus 95,5%; atrakcionų mugės – 74,2%; savaites – 54,5%; viktorinas – 33,3%; neakivaizdines keliones – 30,3%; dienas - 19,7%; aptarimus – 16,7%; etinius pokalbius – 10,6%; minėjimus ir spartakiadas, varžybas po - 9,09%; šventes, popietes, turistinius žygius – po 4,55%; konkursus, ekskursijas – po 1,52 %.

Renginius, kurie vyko, tačiau mokiniai juose nedalyvavo, respondentai pažymėjo tokia tvarka: viktorinos - 25,8%; konkursai - 21,2%; spartakiados, varžybos 16,7%; neakivaizdinės kelionės - 13,6%; savaitės - 10,6%; etiniai pokalbiai - 6,1%; atrakcionų mugės - 3,0%; popietės, dienos, minėjimai - po 1,5%. Tarp renginių, kurie vyko, bet juose nedalyvavo, respondentai nepaminėjo labirintų, švenčių, aptarimų, ekskursijų, turistinių žygių.

4 pav. Mokinių nuomonė apie vykusius renginius (N=132)

Tiriant nuomonę apie vykusius renginius, mokiniai kaip labiausiai patikusius paminėjo šiuos: 92,4% – ekskursijas; 89,4% – turistinius žygius; 80,3% – šventes; 79,5% – konkursus; 68,2% – minėjimus; 57,6% – aptarimus; 56,8% – spartakiadas, varžybas; 49,2% – popietes; 43,2% – etinius pokalbius; 41,7% – neakivaizdines keliones; 40,9% – dienas; 36,4% – viktorinas; 22,7% – atrakcionų mugės; 15,2% – labirintus; 12,1% – savaites.

Libiausiai vaikams nepatiko: 12,9% – popietės; 9,85% – dienos; po 9,09%– šventės; spartakiados, varžybos, aptarimai, etiniai pokalbiai; 7,58% - viktorinos; 6,06% – neakivaizdinės kelionės; 4,55% - savaitės; konkursai, atrakcionų mugės, labirintai, ekskursijos, turistiniai - 3,03%. Vienam respondentui patiko viskas.

Daugiausiai mokinių neturėjo nuomonės apie tokius vykusius renginius: apie dienas – 43,2%; etinius pokalbius – 41,7%; popietes – 34,8%; viktorinas – 30,3 %; aptarimus – 28,8%; spartakiadas, varžybas – 28%; minėjimus – 27,3%; 19,7 % - savaites; 14,4% - konkursus; 10,6% - šventes; 4,55% - ekskursijas ir atrakcionų muges.

Diagramoje matyti, jog dažniausiai mokiniai kaip nevykusį renginį minėjo labirintus – 80,3%, atrakcionų mugės – 69,7%, savaites – 63,6%, viktorinas – 25,8%, neakivaizdines keliones – 24,2%, dienas, spartakiadas, varžybas, etinius pokalbius – 6,06%, aptarimus, minėjimus – 4,55 %, konkursus ir popietes – 3,03%. Švenčių, ekskursijų, turistinių žygių tarp nevykusių renginių mokiniai nepaminėjo.

2 lentelė

Vykstančių popamokinių renginių dažnumas (N=132)

	Kartą per dvi savaites %	Kartą per mėnesį %	Kartą per trimestrą %	Kartą per pusmetį %	Kartą per metus %	Nevyko %
Viktorinos	9,1	42,4	12,1	18,2	3,0	25,8
Konkursai	3,0	63,6	9,1	15,2	6,1	3,0
Atrakcionų mugės	0,0	3,0	3,0	9,1	27,3	69,7
Neakivaizdinės kelionės	0,0	6,1	27,3	51,5	0,0	24,2
Labirintai	3,0	0,0	0,0	9,1	3,0	80,3
Šventės	6,1	63,6	6,1	15,2	3,0	0,0
Popietės	48,5	30,3	9,1	3,0	3,0	3,0
Dienos	3,0	9,1	0,0	42,4	39,4	6,1
Savaitės	6,1	0,0	3,0	39,4	6,1	63,6
Spartakiados, varžybos	3,0	12,1	15,2	48,5	12,1	6,1
Aptarimai	33,3	36,4	6,1	15,2	3,0	4,5
Etiniai pokalbiai	51,5	18,2	0,0	15,2	6,1	6,1
Minėjimai	9,1	33,3	18,2	27,3	9,1	4,5
Ekskursijos	3,0	12,1	18,2	57,6	9,1	0,0
Turistiniai žygiai	0,0	6,1	9,1	48,5	36,4	0,0
Visi renginiai	11,9	22,4	9,1	27,7	11,1	17,8

Tyrimu siekta sužinoti, kaip dažnai vyksta popamokiniai renginiai. Lentelėje pateikti duomenys rodo, jog renginius, kurie vyko kartą per metus, mokiniai paminėjo šiuos: 39,4% -

dienas; turistinius žygius – 36,4%; atrakcionų mugės – 27,3%; spartakiadas, varžybas – 12,1%; minėjimus ir ekskursijas - po 9,1%; po 6,1% pažymėjo konkursus, savaites, popietes ir aptarimus. 3,0% respondentų pažymėjo kaip kartą per metus vykusius renginius – viktorinas, labirintus, šventes, popietes, aptarimus.

Kaip kartą per pusmetį vykstančius renginius mokiniai dažniausiai minėjo šiuos: 57,6% - ekskursijas; neakivaizdines keliones - 51,5%; po 48,5% pažymėjo turistinius žygius, spartakiadas, varžybas; dienas – 42,4%; 39,4% - savaites; 27,3% - minėjimus; 18,2% - viktorinas; 15,2% - konkursus, aptarimus, etinius pokalbius; 9,1% - labirintus ir atrakcionų mugės; 3,0% - popietes.

Respondentai kaip kartą per trimestrą vykusius renginius minėjo šiuos: 27,3% - neakivaizdines keliones; 18,2% - ekskursijas, minėjimus; 15,2% - spartakiadas, varžybas; 12,1% - viktorinas; 9,1% - konkursus, popietes, turistinius žygius; 6,1% - aptarimus, šventes; 3,0% - atrakcionų mugės, savaites. Etinius pokalbių, dienų, labirintų tarp renginių, vykstančių kartą per trimestrą, nepaminėjo.

Kartą per mėnesį vykstančius renginius respondentai sugradavo taip: 63,3% - konkursai, šventės; 42,4% - viktorinos; 36,4% - aptarimai; 33,3% - minėjimai; 30,3% - popietės; 18,2% - etiniai pokalbiai; 12,1% - ekskursijos, spartakiados, varžybos; 9,1% - dienos; 6,1% - neakivaizdinės kelionės, turistiniai žygiai; 3,0% - atrakcionų mugės. Labirintų ir savaitių mokiniai nepaminėjo.

Rūpėjo sužinoti, kokie renginiai vyksta per savaitę du kartus. Mokiniai pažymėjo taip: etiniai pokalbiai – 51,5%; popietės – 48,5%; aptarimai – 33,3%; minėjimai, viktorinos - 9,1%; šventės, savaitės – 6,1%; konkursai, labirintai, spartakiados, varžybos, ekskursijos – 3,0%. Atrakcionų mugių, neakivaizdinių kelionių, turistinių žygių tarp renginių, vykusių per dvi savaites kartą, mokiniai nepaminėjo.

Mažiausiai organizuota labirintų – 80,3%; atrakcionų mugių – 69,7%; savaitių – 63,6%; viktorinų – 25,8%, neakivaizdinių kelionių – 24,2%; spartakiadų, varžybų, etinių pokalbių, dienų – 6,1%; popiečių, konkursų – 3,0%; aptarimų, minėjimų – 4,5%. Tarp nevykusių renginių mokiniai nepaminėjo švenčių, ekskursijų, turistinių žygių.

Apibendrinant galima teigti, kad daugiausiai mokiniai minėjo renginius, kurie vyko kartą per pusmetį – 27,7%. Kartą per mėnesį vyko 22,4% renginių, 11,9% - kartą per dvi savaites, 11,1% - kartą per metus, 9,1% - kartą per trimestrą. 17,8% visų renginių mokiniai pažymėjo kaip nevykusius.

Tyrimu norėta nustatyti, kodėl, kokių motyvų skatinami mokiniai dalyvauja įvairiuose renginiuose. Duomenys pateikti 3 lentelėje.

Įdomu atsakinėti į klausimus, todėl ir dalyvauja viktorinose 77,3% respondentų. Dėl šios priežasties dalyvių kituose renginiuose skaičius pasiskirstė taip: 32,6% respondentų – konkursuose; 14,4% - atrakcionų mugėse; 9,8% labirintuose; 9,1% neakivaizdinėse kelionėse; 4,5% etiniuose pokalbiuose ir šventėse. Likusieji respondentai nepamainėjo popiečių, dienų, savaitių, spartakiadų, varžybų, aptarimų, minėjimų, ekskursijų, turistinių žygių.

Daugiausiai respondentų, t.y. 95,5%, teigė, jog ekskursijose dalyvauja, nes ten įdomiai praleidžia laiką. Dėl tos pačios priežasties 86,4% dalyvauja turistiniuose žygiuose, 72,7% - šventėse, 72,0% konkursuose, po 58,3% - minėjimuose, aptarimuose, spartakiadose, varžybose, 53,8% - viktorinose, 50,0% - atrakcionų mugėse, po 40,9% - popietėse ir savaitėse, 40,2% - neakivaizdinėse kelionėse ir dienos, 18,9% - etiniuose pokalbiuose, 17,4% - labirintuose.

Kadangi sužino ką nors nauja, 77,3% dalyvauja etiniuose pokalbiuose; po 68,2% respondentų dalyvauja dėl tos pačios priežasties turistiniuose žygiuose ir viktorinose; 67,4% - ekskursijose; 59,8% - neakivaizdinėse kelionėse; 50,0% - aptarimuose; 41,7% - minėjimuose; 40,2% - popietėse; 31,8% - savaitėse; 22,7% - konkursuose; 18,9% - dienos; 9,1% - labirintuose; 8,3% - šventėse; 5,3% - spartakiadose, varžybose. Atrakcionų mugėse dėl tos priežasties, kad sužino ką nors nauja, nedalyvavo nė vienas mokinys.

3 lentelė

Mokinių dalyvavimo renginiuose motyvai (N=132)

	Įdomu atsakinėti į klausimus %	Įdomiai leidžiamame laike %	Sužinome ką nors nauja %	Gauname dovanų %	Žaidžiame žaidimus %	Verčia mokytojai %	Verčia tėvai %
Viktorinos	77,3	53,8	68,2	31,8	12,9	5,3	5,3
Konkursai	32,6	72,0	22,7	17,4	27,3	9,1	9,1
Atrakcionų mugės	14,4	50,0	0,0	8,3	40,9	0,0	4,5
Neakivaizdinės kelionės	9,1	40,2	59,8	0,0	4,5	0,0	0,0
Labirintai	9,8	17,4	9,1	0,0	4,5	0,0	0,0
Šventės	4,5	72,7	8,3	63,6	31,8	0,0	0,0
Popietės	0,0	40,9	40,2	14,4	5,3	22,7	0,0
Dienos	0,0	40,2	18,9	0,0	3,8	45,5	4,5
Savaitės	0,0	40,9	31,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Spartakiados, varžybos	0,0	58,3	5,3	9,1	27,3	9,1	4,5
Aptarimai	0,0	58,3	50,0	0,0	5,3	9,1	4,5
Etiniai pokalbiai	4,5	18,9	77,3	0,0	0,0	13,6	4,5
Minėjimai	0,0	58,3	41,7	0,0	0,0	9,1	0,0
Ekskursijos	0,0	95,5	67,4	31,1	49,2	0,0	4,5
Turistiniai žygiai	0,0	86,4	68,2	18,2	77,3	4,5	0,0

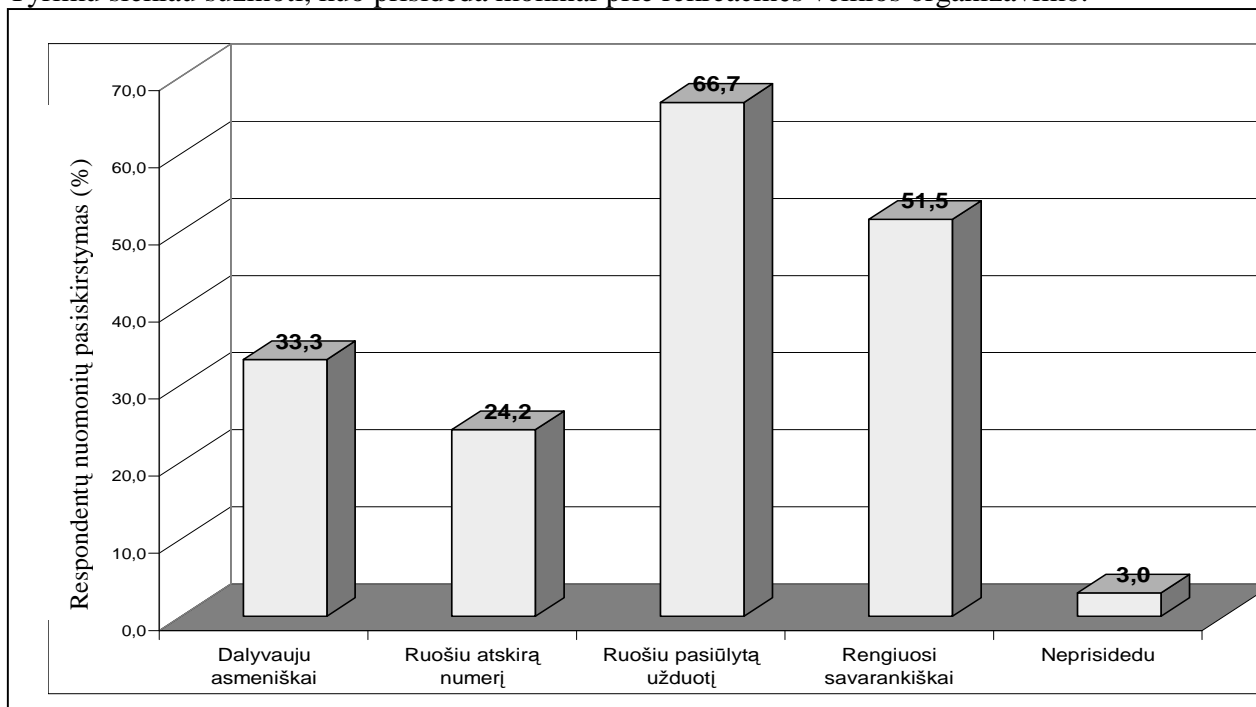
Net 63,6% respondentų dalyvauja šventėse todėl, kad jose gauna dovanų. 31,8% mokinių dėl tos pačios priežasties dalyvauja viktorinose; 31,1% dalyvauja ekskursijose; 18,2% - turistiniuose žygiuose; 17,4% - konkursuose; 14,4% - popietėse; 9,1% - spartakiadose, varžybose; 8,3% - atrakcionų mugėse. Nei vienas respondentas nepaminėjo, kad dėl dovanų dalyvauja aptarimuose, etiniuose pokalbiuose, minėjimuose, dienos, savaitės, labirintuose, neakivaizdinėse kelionėse.

77,3% respondentų teigia turistinius žygius lankantys dėl ten žaidžiamų įvairiausių žaidimų. Žaidimais sudominami 49,2% ekskursijų dalyvių; 40,9% - atrakcionų mugėse; 31,8% - šventėse; 27,3% - konkursuose; 12,9% - viktorinose; 5,3% - popietėse, aptarimuose; 4,5% - neakivaizdinėse kelionėse, labirintuose; 3,8% - dienos. Savaitės, etiniuose pokalbiuose, minėjimuose mokiniai žaidimų nežaidžia.

Net 45,5% respondentų nurodo, jog savaitės juos verčia dalyvauti mokytojai. Tą pačią dalyvavimo popietėse priežastį mini 22,7% mokinių; etiniuose pokalbiuose - 13,6%; po 9,1% - konkursuose, spartakiadose, varžybose, aptarimuose, minėjimuose; 5,3% - viktorinose; 4,5% - turistiniuose žygiuose. Kaip dalyvavimą dėl mokytojų vertimo renginiuose, mokiniai neįvardija atrakcionų mugių, neakivaizdinių kelionių, labirintų, švenčių, savaitės, ekskursijų.

Tėvai dažniausiai verčia dalyvauti konkursuose. Taip teigia 9,1% respondentų. 5,3% mokinių dėl to dalyvauja viktorinose; 4,5% - atrakcionų mugėse, dienos, spartakiadose, varžybose, aptarimuose, etiniuose pokalbiuose, ekskursijose. Mokiniai dalyvauja neverčiami tėvų neakivaizdinėse kelionėse, labirintuose, šventėse, popietėse, minėjimuose, turistiniuose žygiuose, savaitės.

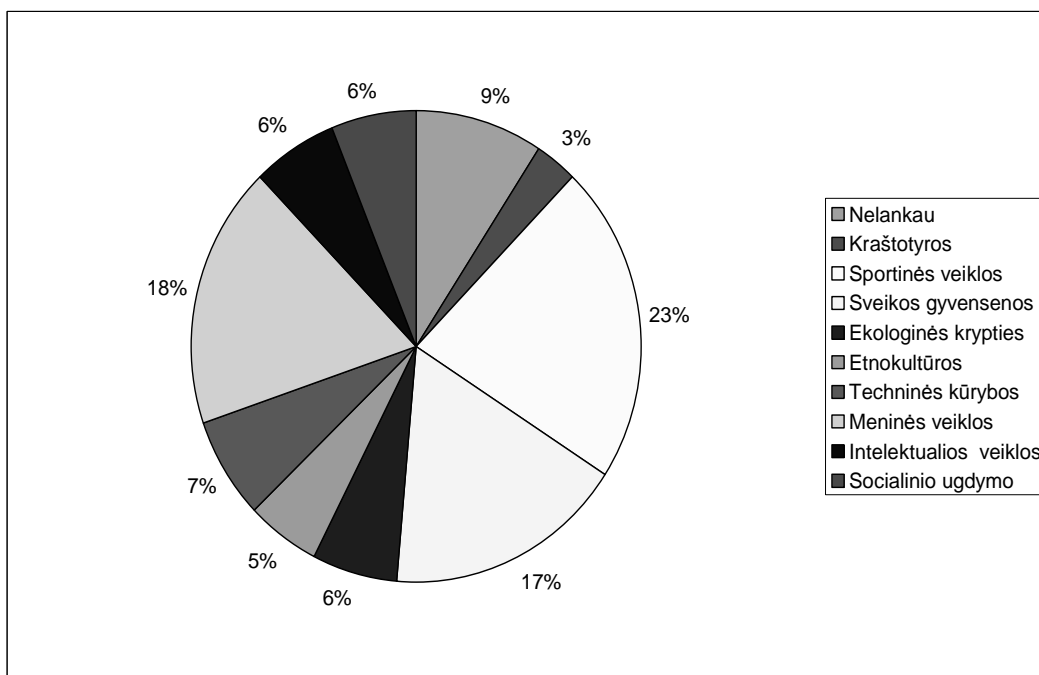
Tyrimu siekiau sužinoti, kuo prisideda mokiniai prie rekreacinės veiklos organizavimo.

5 pav. Mokinių dalyvavimas organizuojant renginius(N=132)

Kaip matyti 5 paveiksle, 24,2% mokinių teigia, jog prisideda prie renginio organizavimo ruošdami atskirą numerį; 33,3% dalyvauja asmeniškai; 51,5% ruošiasi renginiams savarankiškai (skaito knygas, enciklopedijas, kuria užduotis ir t.t.); 66,7% atlieka mokytojo ar draugų pasiūlytą užduotį, 3,0% nedalyvauja organizuojant renginius.

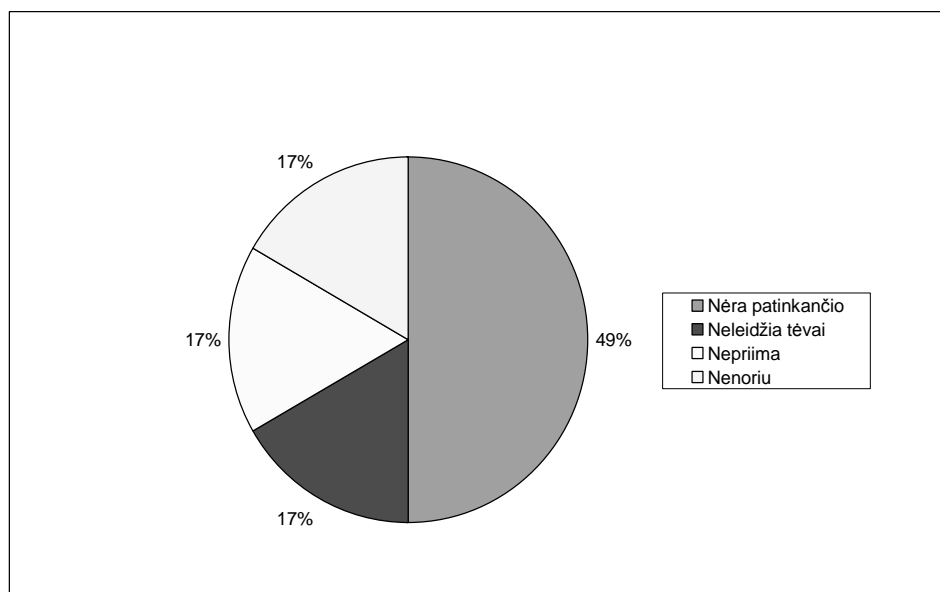
Tyrimu siekiau sužinoti, kokios krypties būrelius ir dėl kokių priežasčių yra pasirinkę ar nepasirinkę mokiniai. Daugiausiai – 23% respondentų – lanko sporto būrelius. 17% mokinių teigia, jog yra pasirinkę sveikos gyvensenos būrelį. 18% apklaustųjų tikino, kad jie lanko meninės veiklos būrelį; 7% - techninės kūrybos; po 6% - ekologinės krypties, intelektualios veiklos, socialinio ugdymo; 5% - etnokultūros, 3% - kraštotyros.

6 pav. Respondentų būrelių pasirinkimas (N=132)

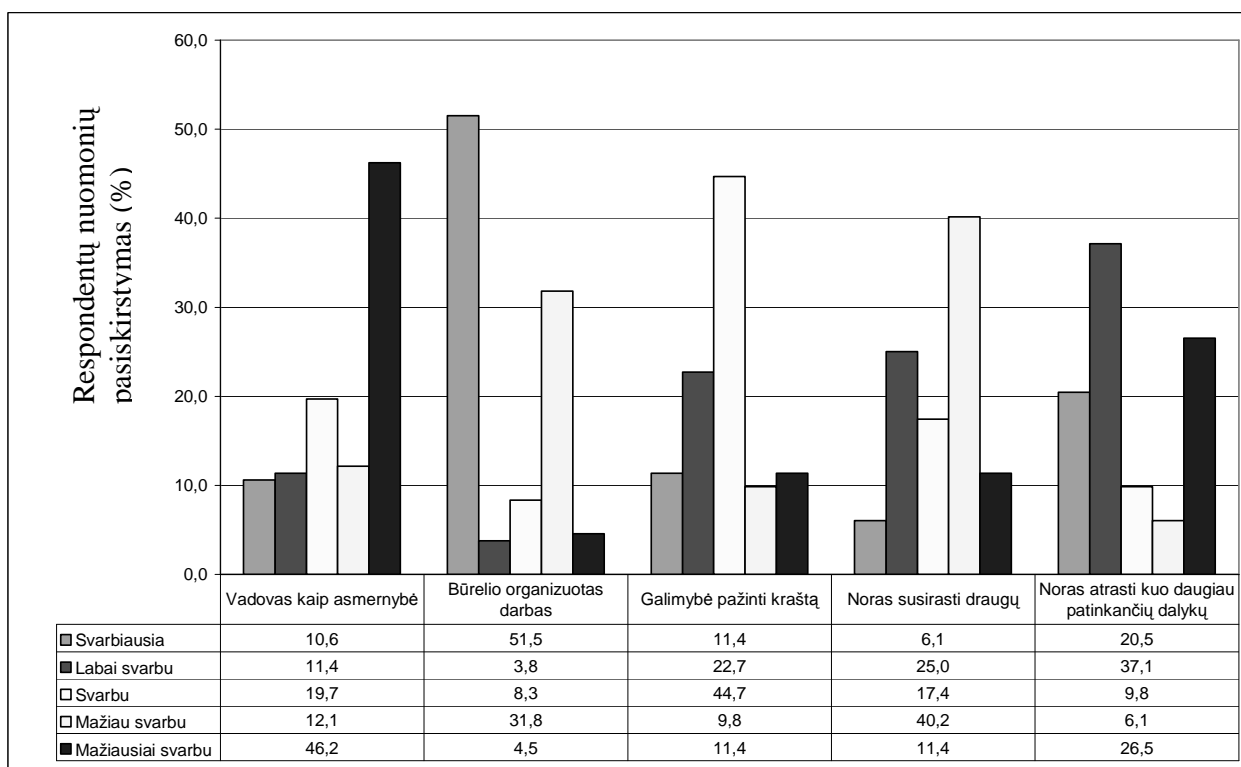
Visgi 9% mokinių nelanko jokie būreliai. Būrelių nelankymo priežastys parodytos 7 paveiksle.

Taigi, daugiausiai respondentų, t.y. 49%, teigia, jog nelanko jokie būreliai, nes nėra jiems patinkančio. Kiti mini kitokias priežastis: po 17% - neleidžia tėvai ar nepriima į norimą būrelį, kadangi perpildytos grupės. 17% mokinių teigia tiesiog nenorintys lankyti jokie būreliai.

7 pav. Mokinių būrelių nelankymo priežastys (N=132)

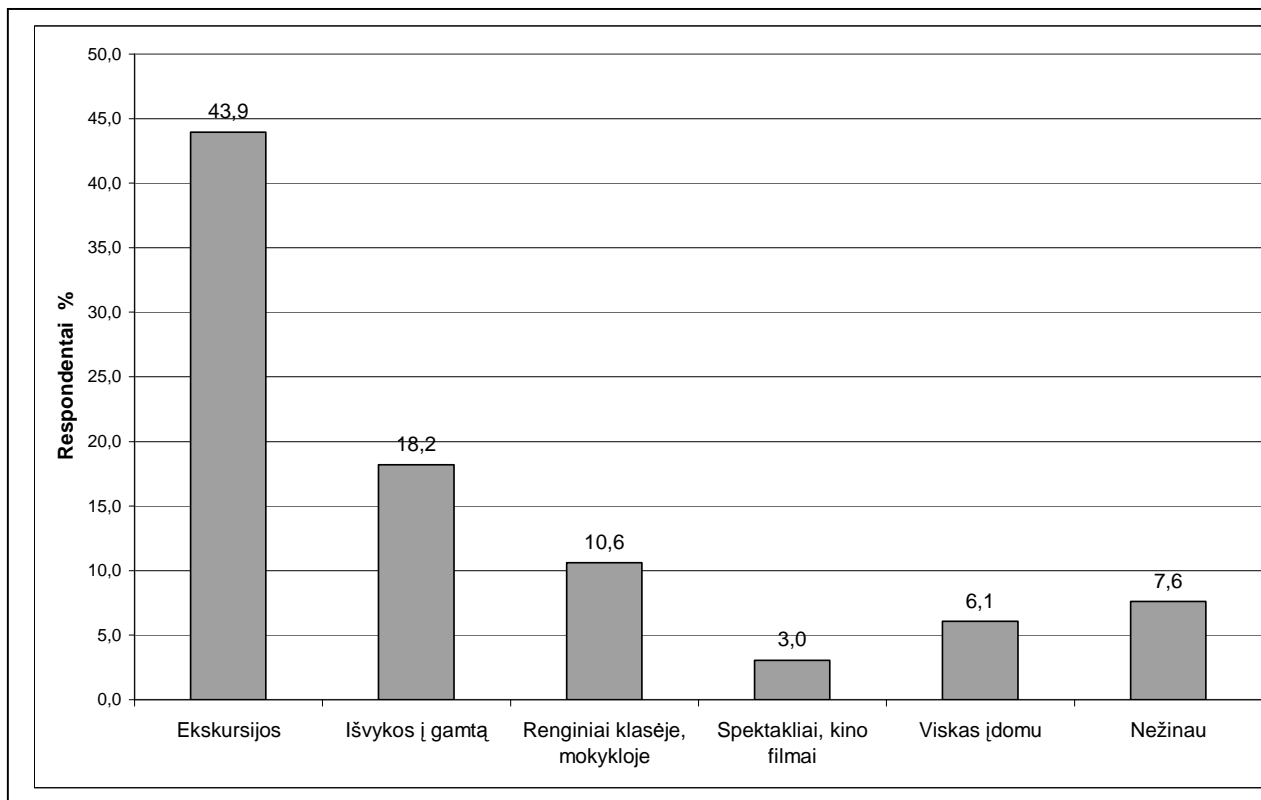
Respondentų buvo teirujamasi, kas juos skatina užsiimti vienokia ar kitokia veikla. Sugrupuoti atsakymai pateikti 8 paveiksle. Jie pasiskirstė taip: labiausiai imponavo būrelio organizuotas darbas – 51,5% respondentų. Vadovo, kaip asmenybės, trauka – 10,6% mokinių. Galimybė pažinti kraštą vilioja 11,4%; noras susirasti draugų – 6,1%; noras atrasti daugiau patinkančių dalykų – 20,5% mokinių. Mano, kad labai svarbu, pasirenkant veiklą, - noras atrasti kuo daugiau patinkančių dalykų – 37,1%; noras susirasti draugų – 25,0%; galimybė pažinti kraštą – 22,7%; vadovas kaip asmenybė – 11,4%; būrelio organizuotas darbas – 3,8% respondentų. Mažiausiai svarbu, pasirenkant veiklą, mokytojo asmenybės imponavimas – 46,2%; noras atrasti kuo daugiau patinkančių dalykų – 26,5%; galimybė pažinti kraštą, norą susirasti draugų – po 11,4%; būrelio organizuotas darbas – 4,5% mokinių.

8 pav. Būrelio pasirinkimo priežastys (N=132)

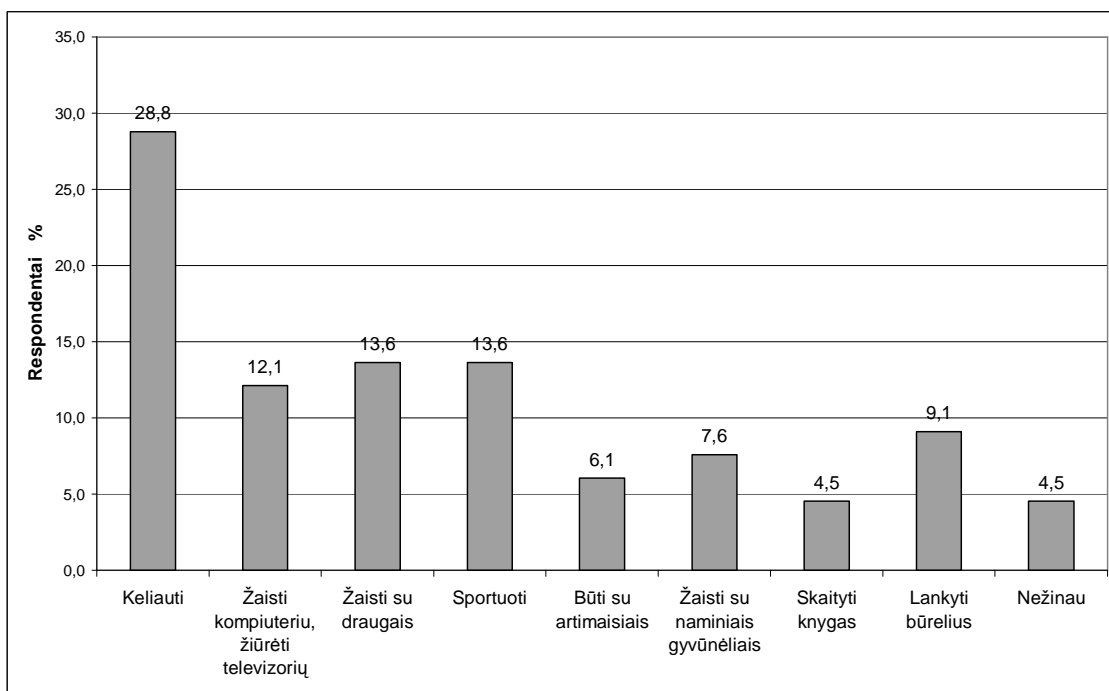
Pasiteiravau mokinių, kaip jie svajoja praleisti laisvalaikį. Duomenis sugrupavus (9 paveikslas) paaiškėjo, kad mokiniai labiausiai svajoja keliauti (net 28,8%). 13,6% respondentų nori žaisti su draugais ar sportuoti. 12,1% tikina, jog jų svajonių laisvalaikis – žaisti kompiuteriu, žiūrėti televizorių. 9,1% apklaustųjų norėtų lankyti įvairius būrelius. 7,6% svajonių laisvalaikis – žaisti su

naminiai gyvūnėliais. Būti su artimaisiais laisvalaikiu norėtų 6,1% mokinių. 4,5% respondentų svajoja laisvalaikiu skaityti knygas. Neapsisprendė, kokio laisvalaikio norėtų, 4,5% respondentų.

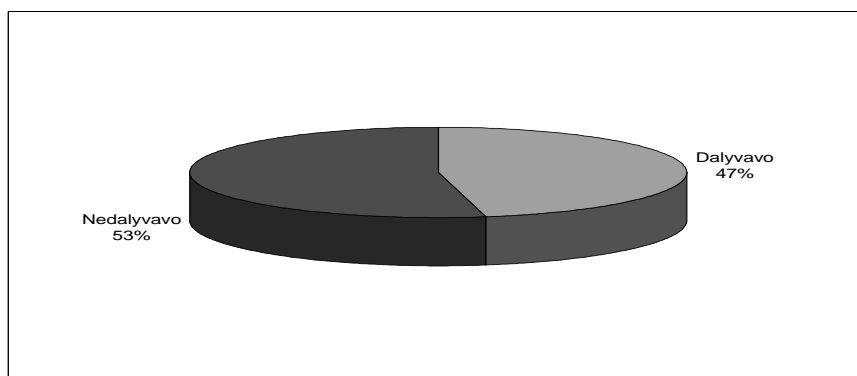
9 pav. Mokinių svajonių laisvalaikis(N=132)

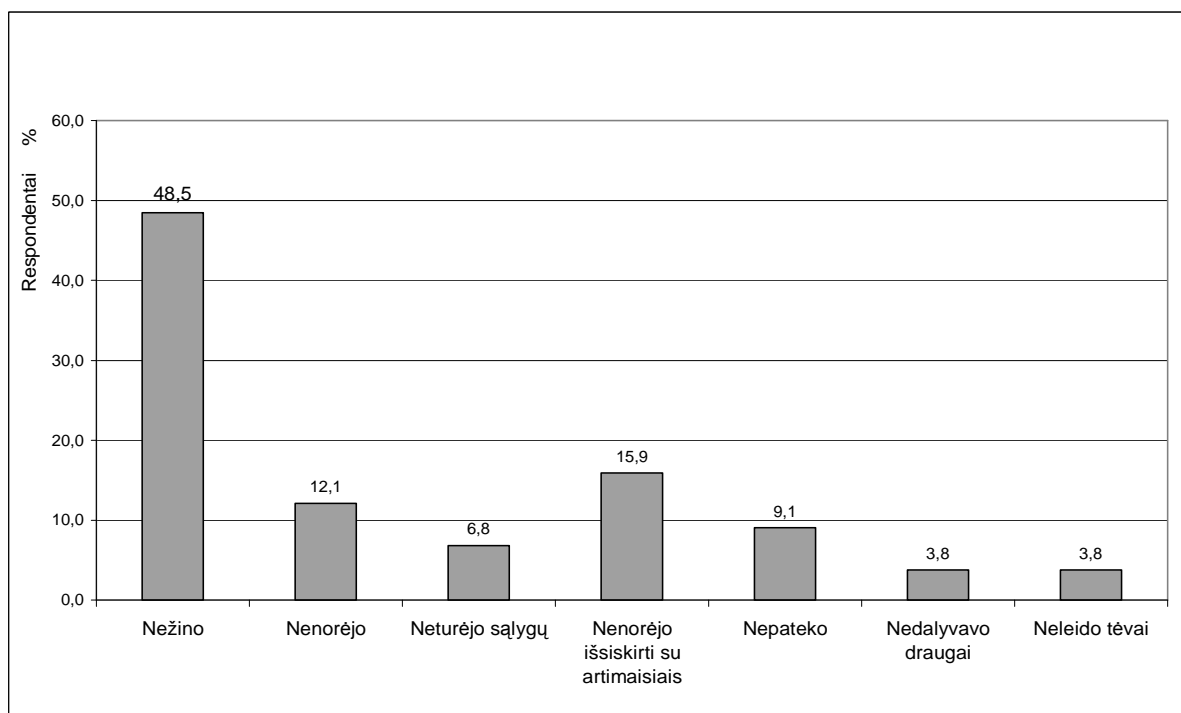
10 pav. Maloniausi mokinių renginiai (N=132)

Tyrimu siekiau sužinoti, kokios išvykos, renginiai mokiniams įsiminė kaip maloniausiai praleisti. Kaip parodyta 10 paveiksle, net 43,9% respondentų maloniausiai prisimena ekskursijas. 18,2% apklaustųjų didelį įspūdį paliko išvykos į gamtą. 10,6% mokinių mini renginius klasėje ir mokykloje. 3,0% labiausiai įsiminė spektakliai, kino filmai. 6,1% respondentų kaip maloniausiai praleisto neišskyrė nė vieno renginio, jiems viskas vienodai patiko. 7,6% mokinių nuomonės neišsakė.

11 pav. Respondentų dalyvavimas vasaros stovykloje (N=132)

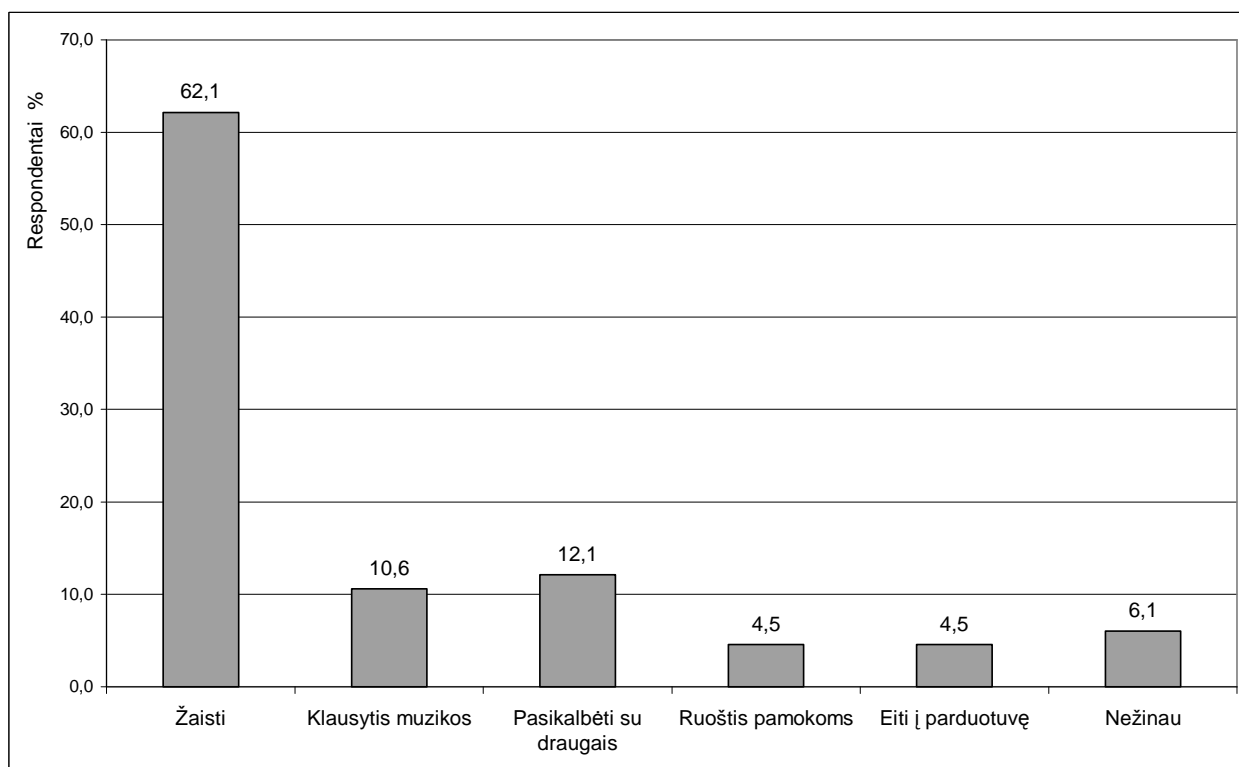
Anketoje buvo pateiktas klausimas, kaip aktyviai ir kiek mokinių dalyvavo vasaros poilsio stovyklose. 11 paveiksle parodyta, kad vasaros stovyklose dalyvavo 47% mokinių. 53% visai nedalyvavo. Nedalyvavimo vasaros poilsio stovykloje priežastys pateiktos kita diagrama (12 pav.).

12 pav. Mokinių nedalyvavimo vasaros stovykloje priežastys (N=132)

Apibendrinus duomenis paaiškėjo, kad nedalyvavimo stovykloje priežasčių 48,5% mokinių negalėjo paaiškinti, jų nežinojo. 15,9% respondentų nurodo priežastį – nenorą išsiskirti su artimaisiais; 9,1% nepateko į norimą stovyklą; 6,8% mokinių neturėjo sąlygų pailsėti stovykloje; 3,8% neleido tėvai. Tiek pat, t.y. 3,8% respondentų nedalyvavo todėl, nes nedalyvavo ir jų draugai. 12,1% mokinių tiesiog nenorėjo dalyvauti.

Kadangi pertraukos yra taip pat poilsis nuo darbo, t.y. nuo pamokų, norėjau sužinoti, kaip vaikai norėtų jas leisti. Sugrupuoti atsakymai matyti 13 paveiksle.

13 pav. Pertraukų leidimas (N=132)

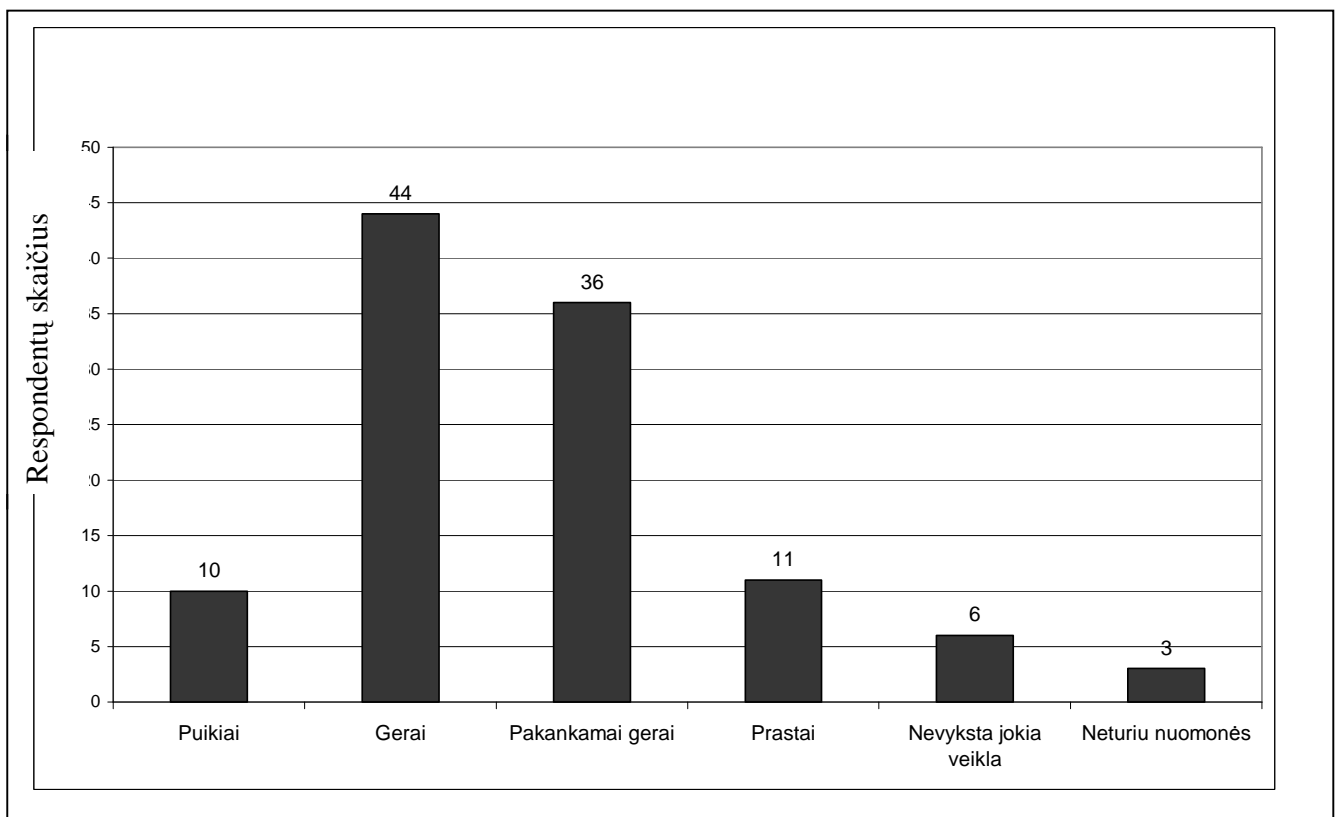
Savo norus mokiniai įvardijo taip: žaisti pageidauja 62,1% respondentų; 12,1% - pasikalbėti su draugais; 10,6% - klausytis muzikos. Po 4,5% mokinių pageidavo per pertraukas ruošti pamokas ir eiti į parduotuvę. 6,1% vaikų nežinojo, kaip norėtų leisti pertraukas.

4.3. Tėvų požiūrio į vaikų laisvalaikį tyrimo rezultatai ir jų analizė

Apklausa atlikta 2008 metais. Joje dalyvavo 110 mokinių tėvų. Rūpėjo išsiaiškinti, kiek tėvus tenkina dabartinis jų vaikų popamokinis gyvenimas, ar tenkina laisvalaikio organizavimo būdai, formos.

Tėvų buvo teirujamasi apie jų vaiko mokykloje organizuojamą popamokinę veiklą, kaip jie tą veiklą vertina. Duomenys pateikti 14 paveiksle.

44 tėvų popamokinę veiklą savo vaiko mokykloje vertino kaip gerai organizuojamą. 36 respondentų vertina pakankamai gerai. 10 tikino, kad ši veikla organizuojama puikiai. 11 tėvų nuomone, rekreacinė veikla organizuojama prastai. 6 respondentų teigia jog jų vaiko mokykloje, klasėje nevyksta jokia popamokinė veikla. 3 iš visų tėvų savo nuomonės neišsakė.

14 pav. Popamokinės veiklos organizavimo vertinimas (N=110)

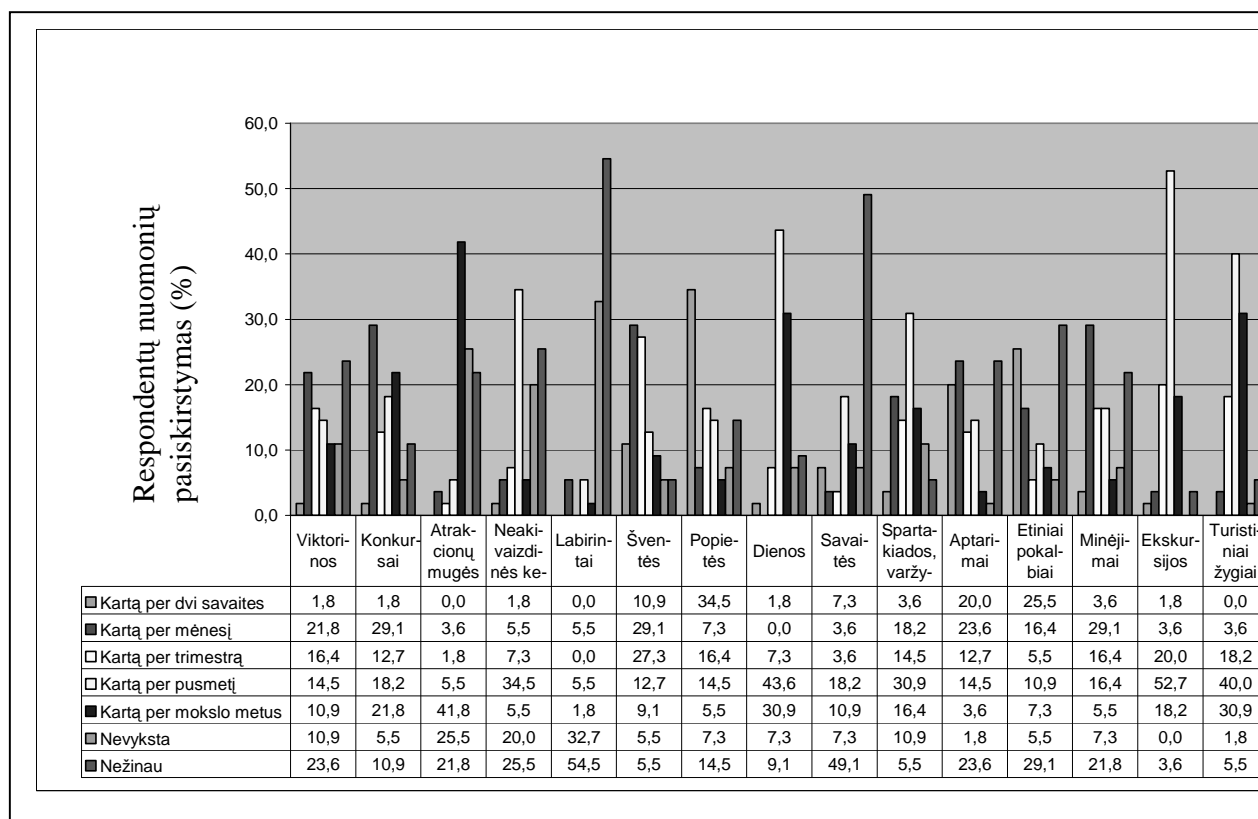
Kaip dažnai vyksta renginiai mokyklose, klasėse, kiek jų dažnumas tenkina mokinių poreikius? Atsakymai į šį klausimą – 15 paveiksle.

Kad kartą per dvi savaites vyksta popietės, teigė 34,5% respondentų; etiniai pokalbiai – 25,5%; aptarimai – 20,0%; šventės – 10,9%; savaitės – 7,3%; minėjimai – 3,6%; spartakiados, varžybos – 3,5%; viktorinos, konkursai, neakivaizdinės kelionės, dienos, ekskursijos – 1,8%. Teigiančių, kad kartą per dvi savaites vyksta atrakcionų mugės, labirintai, turistiniai žygiai, nebuvo.

Kaip kartą per mėnesį vykstančius renginius tėveliai mini šiuos: konkursus, minėjimus, šventes – 29,1%; aptarimus – 23,6%; viktorinas – 21,8%; spartakiadas, varžybas – 18,2%; etinius pokalbius – 16,4%; popietes – 7,3%; labirintus, neakivaizdines keliones – 5,5%; atrakcionų mugės, savaites, ekskursijas, turistinius žygius – 3,6%. Vykstančių kartą per mėnesį dienų nepaminėjo nė vienas respondentas.

Kartą per trimestrą organizuojamus renginius tėvai nurodo tokiais: 27,3% respondentai mini šventes; 20,0% - ekskursijas; 18,2% - turistinius žygius; 16,4% - minėjimus, viktorinas, popietes; 14,5% - spartakiadas, varžybas; 12,7% - aptarimus ir konkursus; 7,3% - neakivaizdines keliones,

dienas, 5,5% - etinius pokalbius; 3,6% - savaites; 1,8% - atrakcionų mugės. Kaip vykstantys kartą per trimestrą nepaminėti labirintai.

15 pav. Vykstančių renginių dažnumas (N=110)

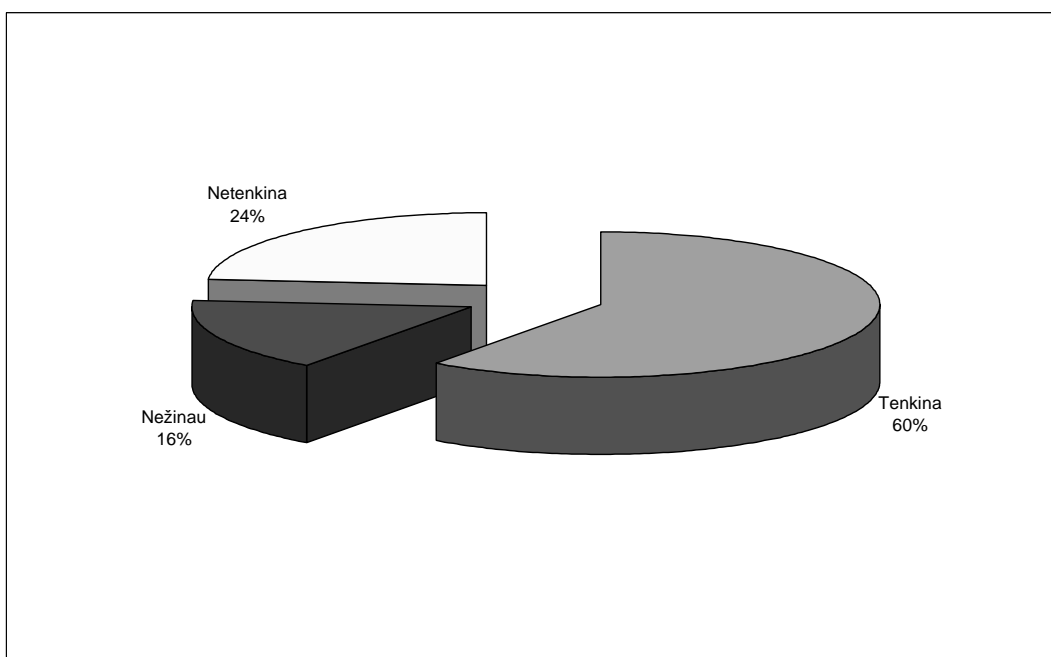
Kaip kartą per pusmetį organizuojamus renginius respondentai mini tokius: 52,7% - ekskursijas; 43,6% - dienas; 40,0% - turistinius žygius; 34,5% - neakivaizdines keliones; 30,0% - spartakiadas, varžybas; 18,2% - konkursus, savaites; 16,4% - minėjimus; 14,5% - viktorinas, popietes, aptarimus; 12,7% - šventes; 10,9% - etinius pokalbius; 5,5% - atrakcionų mugės, labirintus.

Atsakydami į klausimą, kokie renginiai vyksta kartą per metus, tėvai pasiskirstė taip: 41,8% teigimu tai – atrakcionų mugės; 30,9% - turistiniai žygiai, dienos; 21,8% - konkursai; 18,2% - ekskursijos; 16,4% - spartakiados, varžybos; 10,9% - viktorinos, savaitės; 9,1% - šventės; 7,3% - etiniai pokalbiai; 5,5% - minėjimai, popietės, neakivaizdinės kelionės; 3,6% - aptarimai; 1,8% - labirintai.

Respondentų nuomone, kai kurie renginiai nevyksta visai: 32,7% mano, kad nevyksta labirintai; 25,5% - atrakcionų mugės; 20,0% - neakivaizdinės kelionės; 10,9% - spartakiados, varžybos; 10,0% - viktorinos; 7,3% - popietės, dienos, savaitės, minėjimai; 5,5% - konkursai,

šventės, etiniai pokalbiai; 1,8% - turistiniai žygiai ir aptarimai. Kad nevyksta turistiniai žygiai, nenurodė nė vienas respondentas.

Apie kai kurių renginių dažnumą respondentai neturi nuomonės. Daugiausiai nežino apie tokių renginių organizavimą: labirintus – 54,5%; savaites - 49,1%; etinius pokalbius – 29,1%; neakivaizdines keliones – 25,5%; aptarimus, viktorinas 23,6%; atrakcionų mugės, minėjimus – 21,8%; popietes – 14,5%; konkursus – 10,9%; dienas – 9,1%; šventes, spartakiadas, varžybas, turistinius žygius – 5,5%; ekskursijas – 3,6% respondentų.

16 pav. Vaiko poreikių tenkinimas renginių įvairovė (N=110)

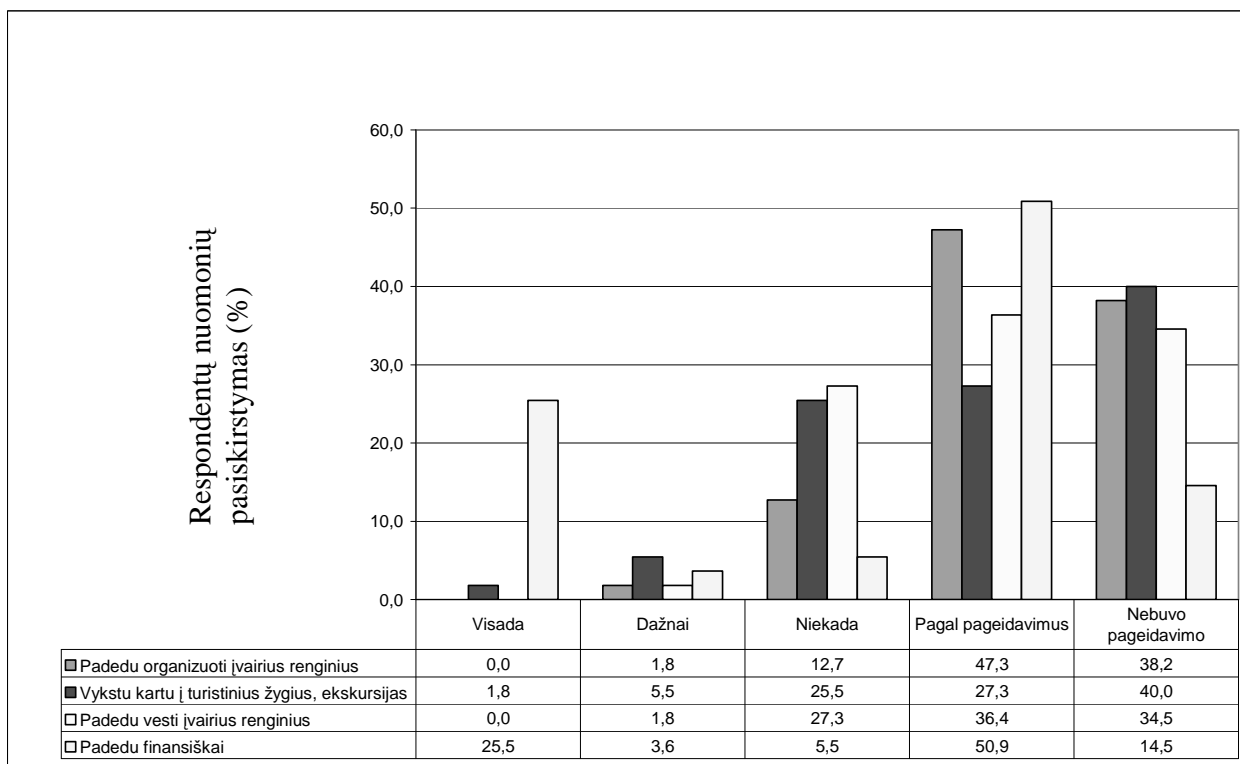
Buvo domėtasi respondentų, ar esamų renginių įvairovė tenkina jų vaikų poreikius. Atsakymai pasiskirstė taip: 60% teigia, jog tenkina, 24% - netenkina, 16% nuomonės neišsakė.

Buvo teirujamasi, kuo ir kaip dažnai tėvai prisideda prie savo vaikų laisvalaikio organizavimo (17 pav.).

47,3% respondentų teigia, jog padeda organizuoti renginius, kai mokytojas to paprašo. 38,2% tėvų sako, jog tokio pageidavimo nebuvo. 12,7% apklaustųjų tikina, kad niekada nepadėjo, o 1,8% - dažnai nepadeda organizuoti renginio. Kad visada prisideda prie renginio organizavimo, nemini nė vienas respondentas.

Kad visada kartu vyksta į turistinius žygius, ekskursijas, teigia 1,8% tėvų. 5,5% tai daro dažnai. Niekada neiškyloja kartu 25,5% apklaustųjų. Jeigu mokytojas pageidauja, 27,3% teigia

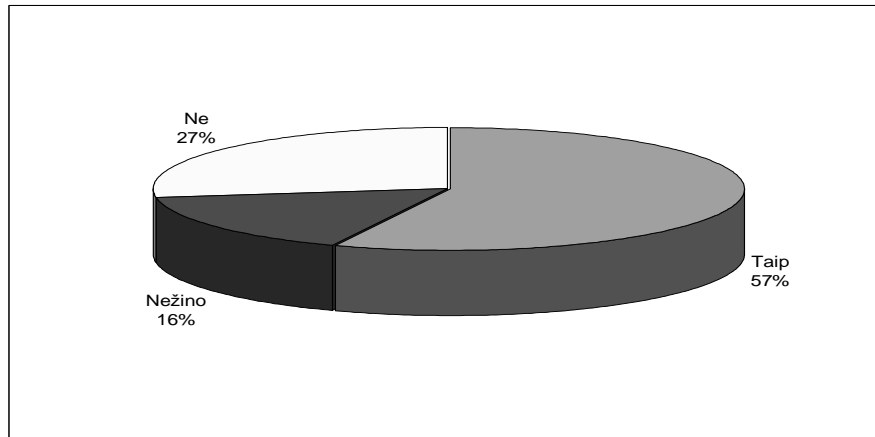
dalyvaujantys; 40,0% respondentų teigia, kad būtų prisidėję prie turistinių žygių, ekskursijų, tačiau nebuvo tokio pageidavimo.

17 pav. Tėvų pagalba organizuojant mokinių laisvalaikį (N=110)

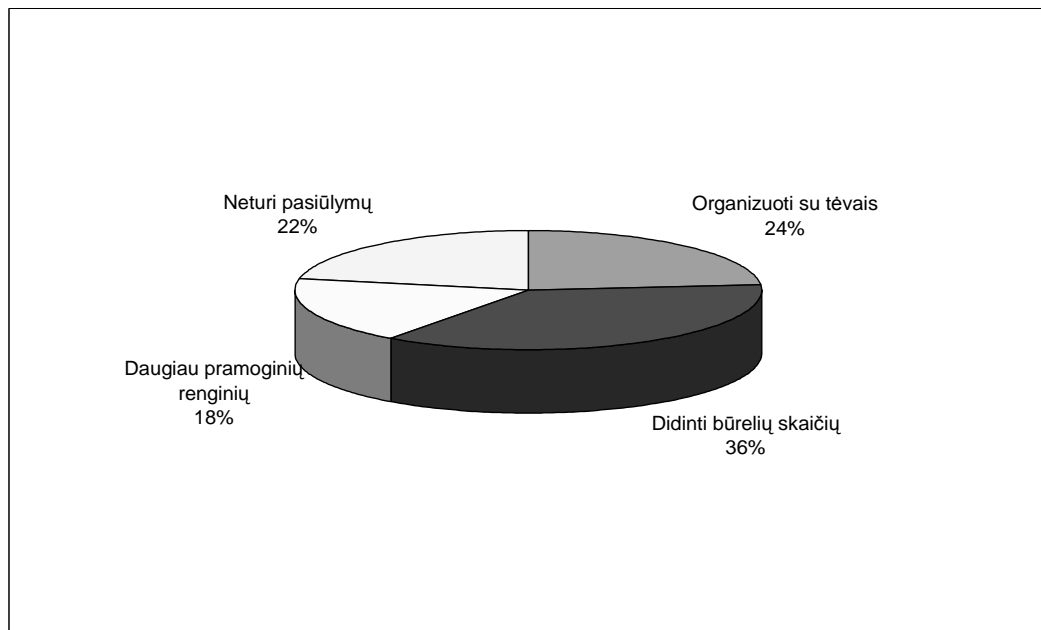
Padedančių visada vesti įvairius renginius neatsirado. Dažnai tai daro 1,8%; niekada – 27,3% tėvų. Jeigu mokytojas pageidauja, 36,4% respondentų renginius veda. 14,5% teigia, kad tokio pageidavimo nebuvo.

Visada finansiškai prisideda prie laisvalaikio organizavimo – 25,5%, dažnai – 3,6%, niekada – 5,5% tėvų. 50,9% respondentų teigia, jog prie laisvalaikio organizavimo finansiškai prisideda, kai tik būna toks pageidavimas. 14,5% tikina, kad tokio pageidavimo nebuvo.

18 pav. Tėvų pageidavimai prisidėti prie laisvalaikio organizavimo (N=110)

Domėtasi, ar tėvai nori prisidėti prie vaikų laisvalaikio organizavimo mokykloje. Kaip matyti iš 18 paveikslo, geranoriškai nusiteikę net 57% tėvų. Jie norėtų prisidėti prie bet kokios popamokinės veiklos organizavimo. 27% atsakė neigiamai, jų tokia veikla visiškai nedomina. 16% respondentų šiuo klausimu nuomonės neturi.

19 pav. Tėvų pasiūlymai laisvalaikio organizatoriui (N=110)

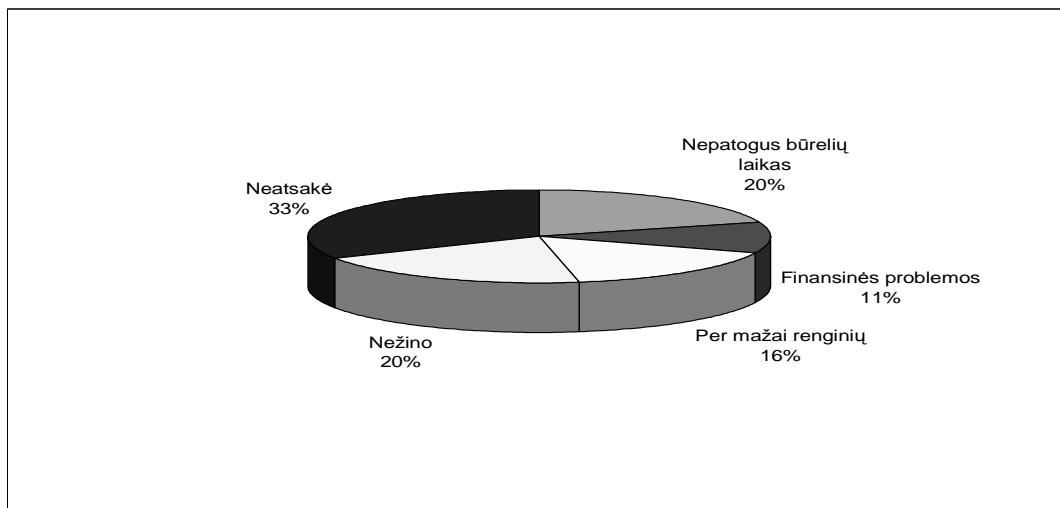
Teirautasi, kokių pasiūlymų turėtų tėvai laisvalaikio organizatoriui. Atsakymai sugrupuoti ir pateikti 19 paveiksle.

Daugiausiai tėvų (net 36%) siūlo didinti būrelių skaičių. 18% mano, jog mokykloje trūksta pramoginių renginių. 24% respondentų pasisako už bendrų renginių organizavimą su tėvais. 22% respondentų pasiūlymų neturi.

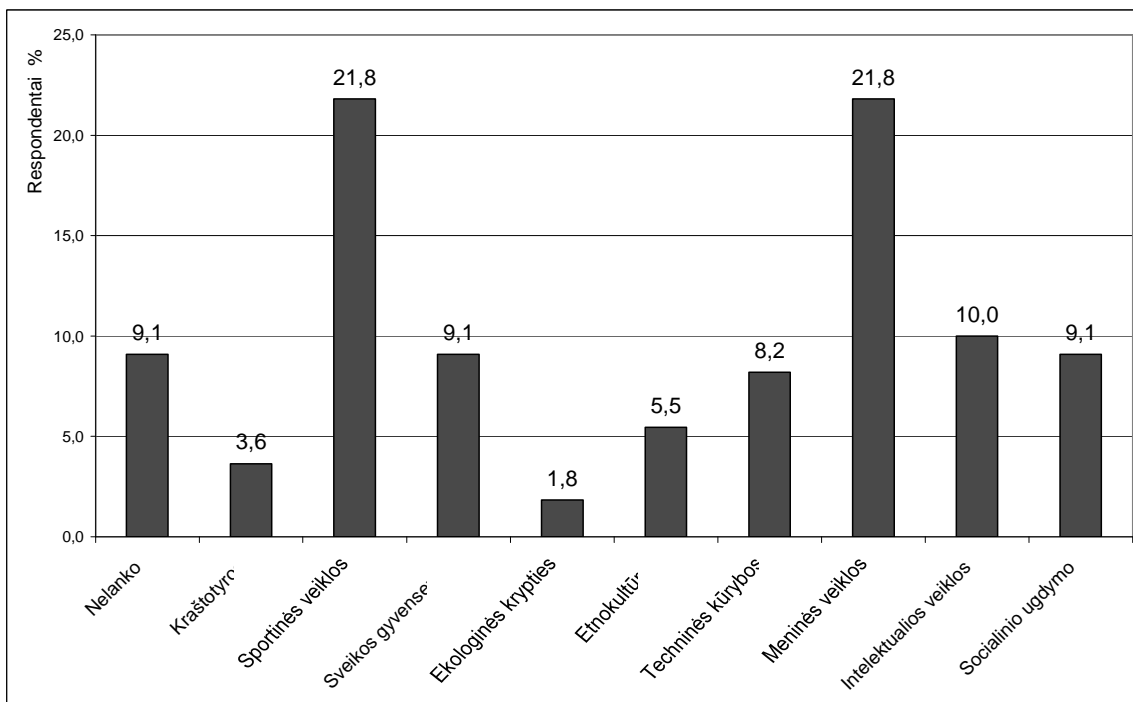
Tėvų klausta, kokie yra jų vaiko laisvalaikio organizavimo mokykloje trūkumai. Duomenys pateikti 20 paveiksle.

20% respondentų teigia, jog netinkamas norimo lankyti būrelio laikas. 16% skundžiasi renginių stoka. 11% tėvų tikina, jog norimo būrelio jų vaikas negali lankyti dėl finansinių problemų. 20% respondentų trūkumų neįvardija. Neatsakė 33% tėvų.

20 pav. Laisvalaikio organizavimo trūkumai(N=110)

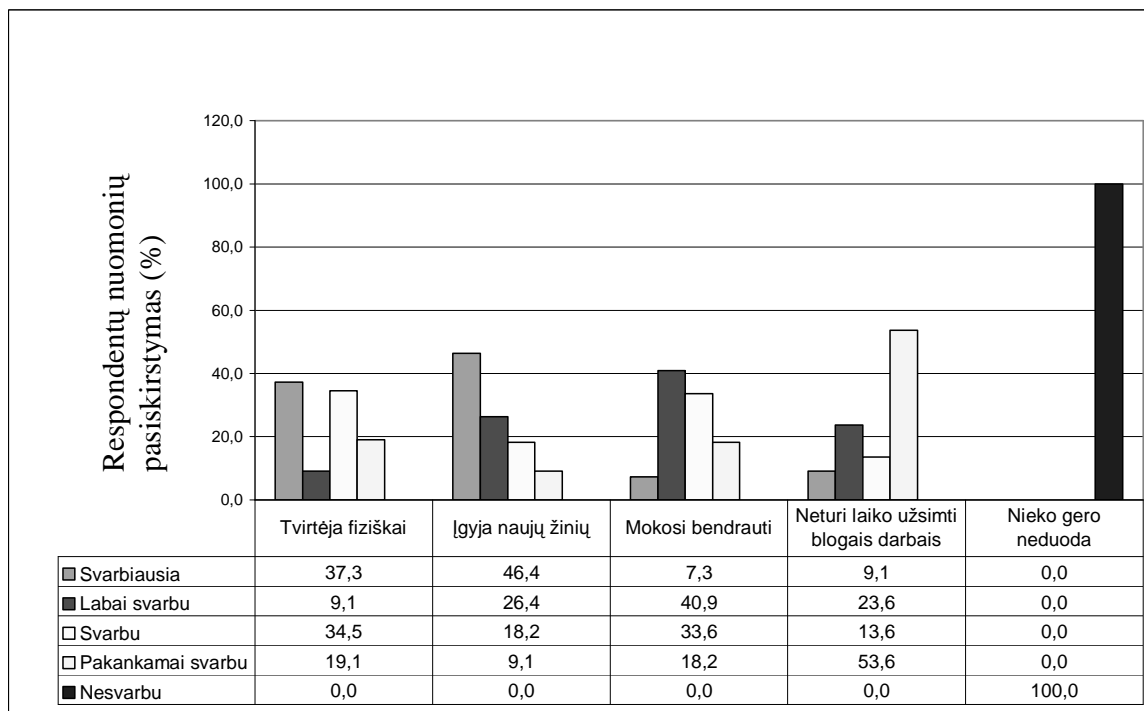
Kokios krypties būrelius yra pasirinkę vaikai pateikiama 21 paveiksle.

21 pav. Mokinių pasirinktų būrelių kryptys (N=110)

Po 21,8% respondentų atsakė, kad jų vaikas pasirinkęs sportinės ir 21,8% meninės krypties būrelį; 10,0% - intelektualios veiklos, 8,2% - techninės kūrybos, po 9,1% - sveikos gyvensenos ir socialinio ugdymo, 5,5% - etnokultūros, 3,6% - kraštotyros, 1,8% - ekologinės krypties.

Rūpėjo sužinoti tėvų nuomonę apie priežastis, dėl kurių jų vaikas rinkosi vienokį ar kitokį būrelį. Tėvų nuomonė apibendrinta 22 paveiksle.

22 pav. Būrelio nauda vaikui (N=110)

Tvirtėjimą fiziškai, kaip svarbiausią priežastį, dėl kurios vaikas lanko pasirinktą būrelį, įvardija 37,3% tėvų. 9,1% atrodo, kad tai labai svarbi priežastis; 34,5% - svarbi priežastis; 19,1% - pakankamai svarbi priežastis. Kad tai nesvarbi priežastis nenurodė nė vienas respondentas.

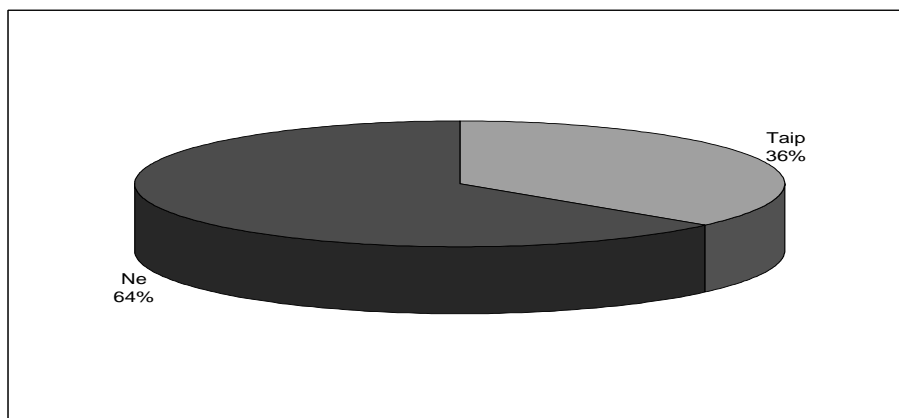
Naujų žinių įgijimą 46,4% mano esant svarbiausiu dalyku renkantis būrelį; 26,4% - tai labai svarbus kriterijus, 18,2% - svarbus, 9,1% - pakankamai svarbus. Kaip nesvarbų dalyką naujų žinių įgijimą nepaminėjo nė vienas respondentas.

Kad lankant pasirinktą būrelį mokomasi bendrauti, kaip svarbiausią priežastį nurodo 7,3% tėvų. 40,9% teigia, jog tai yra labai svarbi priežastis, 33,6% - svarbi priežastis ir 9,1% mano, jog tai pakankamai svarbu. Mokymosi bendrauti, kaip nereikšmingos priežasties, nenurodė nė vienas respondentas.

Mokiniam lankant pasirinktus būrelius, mažiau laiko lieka užsiimti blogais darbais. Svarbiausia priežastimi tai nurodo 9,1% tėvų. Kad tai labai svarbi priežastis, įsitikinę 23,6%

respondentų. 13,6% teigia, kad tai svarbi, o 53,6% - pakankamai svarbi priežastis. Kad tai nesvarbi priežastis, nepaminėjo nė vienas respondentas.

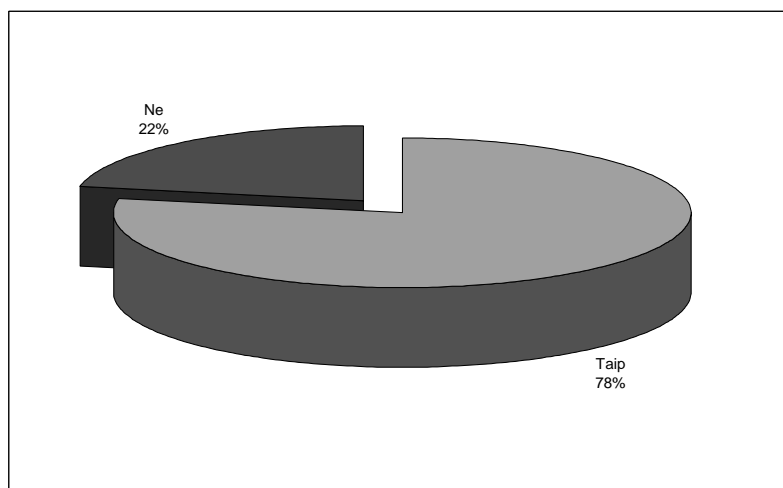
Kad pasirinkti būreliai nieko gero neduoda, nemano nė vienas respondentas.

23 pav. Vasaros poilsio stovyklos lankymas (N=110)

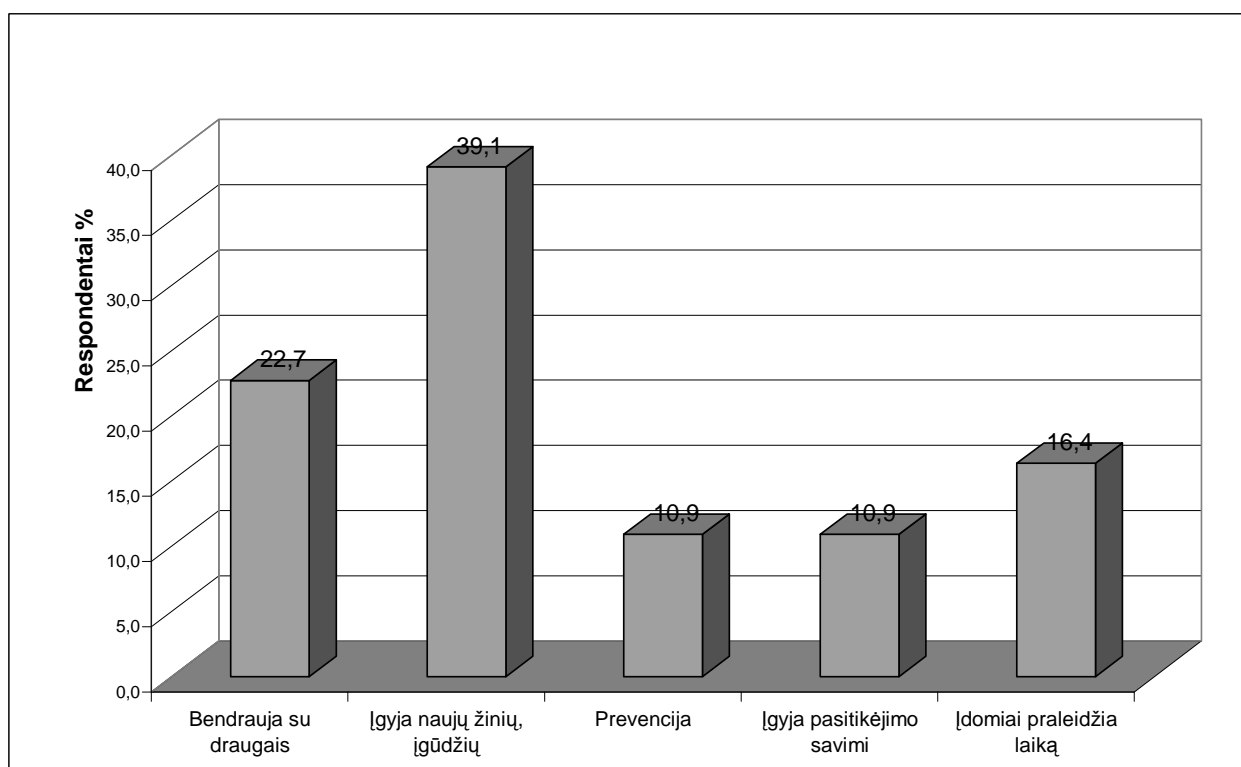
Klausta, kiek mokinių dalyvavo vasaros poilsio stovykloje. 23 paveiksle parodyta, jog, kaip tikina tėvai, dalyvaujančių stovykloje buvo 36%. Nedalyvavo 64% mokinių.

Domėtasi, kiek tėvų norėtų, kad jų atžalos vasarą dalyvautų poilsio stovykloje. Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog net 78% respondentų pageidauja, kad jų vaikas dalyvautų tokioje stovykloje. 22% atsakė neigiamai (24 pav.).

24 pav. Tėvų pageidavimai dėl vaikų vasaros poilsio stovykloje (N=110)

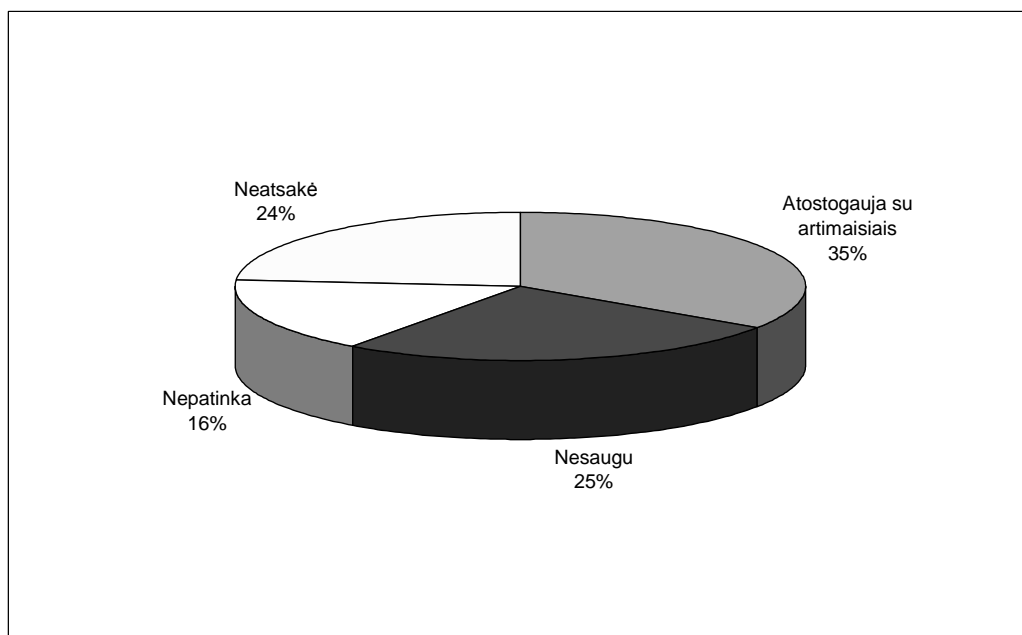
Kodėl tėvai nori, kad jų vaikai lankytų vaikų vasaros poilsio stovyklą? Atlikus tyrimą išaiškėjo šios pagrindinės priežastys (duomenys pateikti 25 paveiksle): 39,1% respondentų mano, kad vaikai stovykloje įgyja naujų žinių ir įgūdžių. 22,7% tėvų stovykla patraukli tuo, kad joje vaikas bendrauja su draugais. 16,4% teigia, jog nori vaikus leisti į stovyklą, nes ten įdomiai leidžiamas laikas. 10,9% respondentų teigia, jog stovykloje vaikas įgyja daugiau pasitikėjimo savo jėgomis. 10,9% mano, jog tai puikus laikas, kai neturi kada užsiimti blogais darbais ar sveikatai žalingais įpročiais.

25 pav. Dalyvavimo vasaros poilsio stovykloje motyvai (N=110)

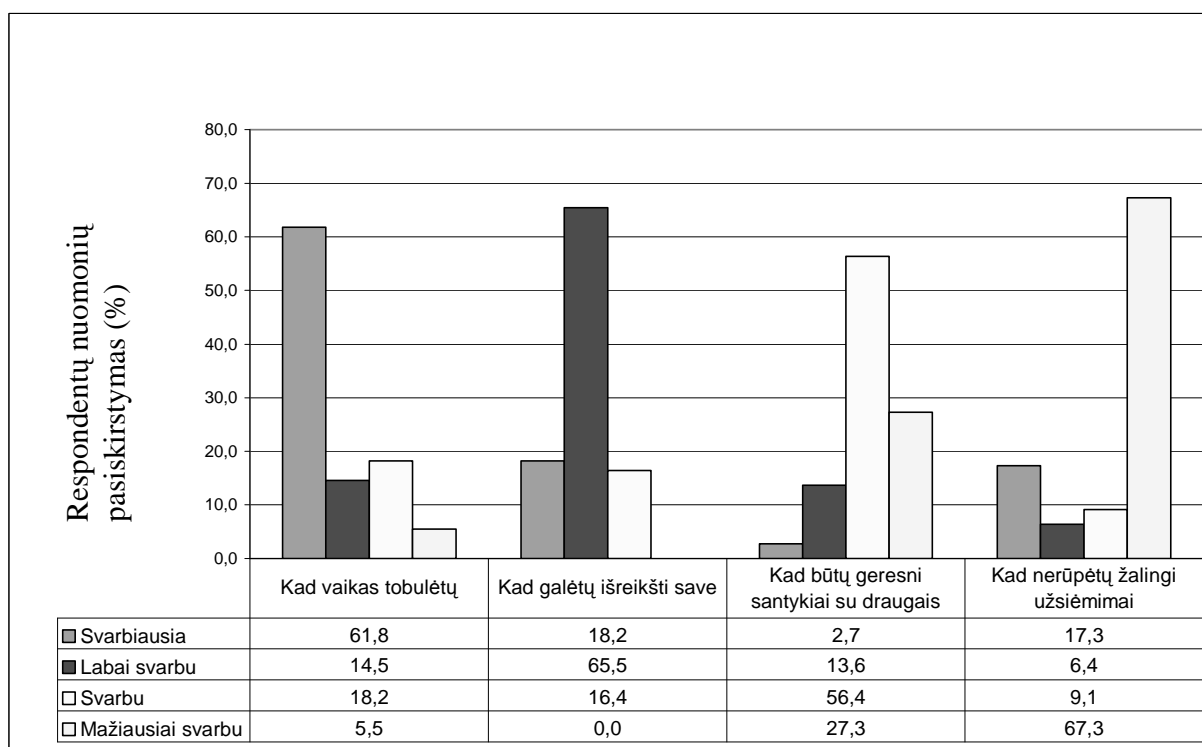
26 paveiksle pateiktos priežastys, kodėl tėvai nenori leisti vaikus į poilsio stovyklą.

35% respondentų, nenorinčių į vasaros poilsio stovyklas leisti savo vaikus, teigia, jog tokio nenoro priežastys yra šios: 35% mano, jog jų vaikams pakanka atostogų su artimaisiais; 25% tikina, kad vaikus stovyklose palikti nesaugu; vasaros poilsio stovyklos nepatinka 16% respondentų; 24% tėvų priežasčių neįvardijo.

26 pav. Neleidimo vaikams poilsiauti vasaros stovykloje priežastys (N=110)

Kodėl, tėvų nuomone, reikia organizuoti mokinių laisvalaikį? Duomenys pateikti 27 paveiksle.

27 pav. Laisvalaikio organizavimo svarba (N=110)

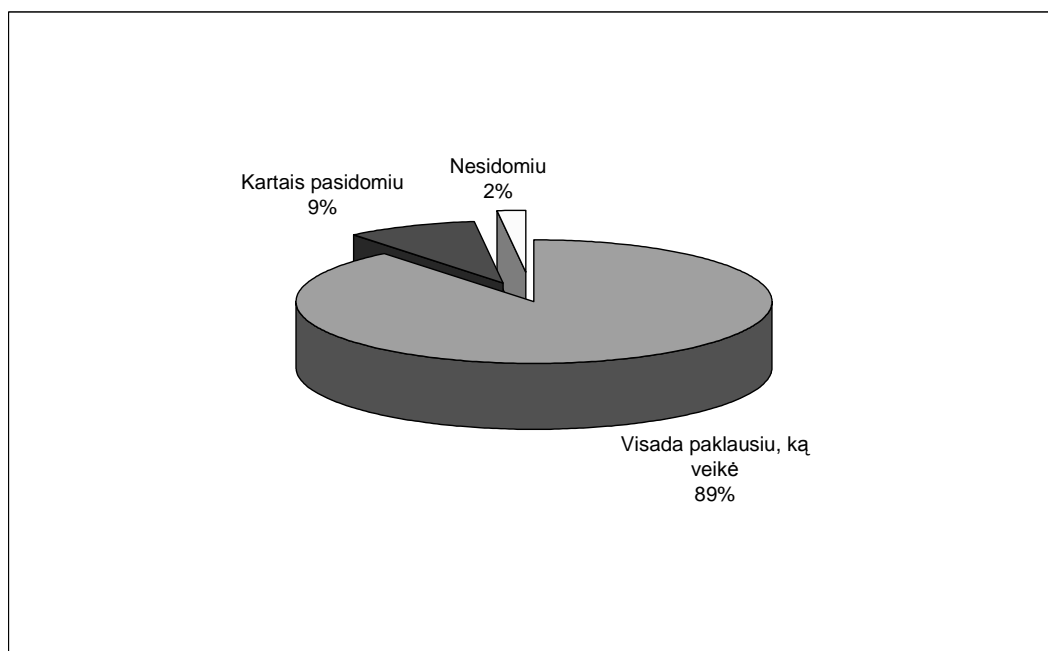
Kaip svarbiausią priežastį tėvai nurodo vaiko tobulėjimą (61,8%); kaip labai svarbią priežastį vaiko tobulėjimą nurodo 14,5% tėvų; kaip svarbią – 18,2%; mažiausiai svarbią – 5,5% respondentų.

Kaip svarbiausią priežastį – galėjimą išreikšti save – įvardija 18,2%, labai svarbią – 65,5%, svarbią – 16,4%, mažiausiai svarbią – 0% respondentų.

Reikia vaikų laisvalaikį organizuoti ir todėl, kad būtų kuo geresni santykiai su draugais. Kaip svarbiausią priežastį tai įvardijo 2,7% tėvų. 13,6% mano, kad tai labai svarbi priežastis; 56,4% - kad tai svarbi, 27,3% - kad tai mažiausiai svarbi priežastis.

17,3% mano, kad svarbiausia laisvalaikio organizavimo priežastis – nusikalstamo elgesio, žalingų įpročių prevencija. 6,4% tai įvardija kaip labai svarbią, 9,1% - svarbią, 67,3% - mažiausiai svarbią priežastį.

Norėjau sužinoti, ar tėvai domisi savo vaikų laisvalaikiu. Jų klausimus sugrupavome taip, kaip parodyta 28 paveiksle.

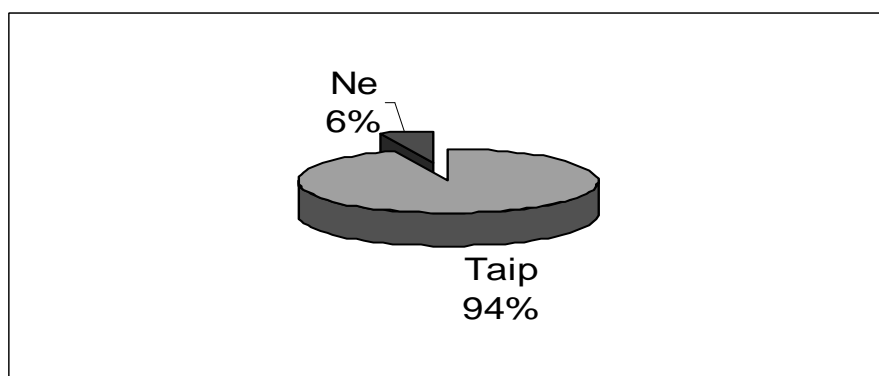
28 pav. Domėjimasis vaiko laisvalaikiu (N=110)

89% respondentų tikina, kad visada paklausia kaip vaikas praleido laiką, ką veikė. 9% kartais pasidomi vaiko laisvalaikiu. 2% teigia, jog nesidomi kaip vaikas leidžia laisvalaikį.

4.4. Mokytojų požiūrio į mokinių laisvalaikio organizavimą mokykloje tyrimo rezultatų analizė

Apklausa atlikta 2008 metais. Joje dalyvavo 68 pradinųjų klasių mokytojai, dirbantys įvairiose mokyklose. Anketos tikslas išsiaiškinti, kaip pedagogai vertina, kaip dalyvauja, kiek prisideda prie mokinių laisvalaikio organizavimo, kokius būdus, formas taiko. Respondentai noriai pildė anketas.

Kiek pedagogų dalyvauja organizuojant mokinių laisvalaikį, matyti iš 29 paveikslo. 94% pedagogų teigia jog šioje veikloje dalyvauja, 6% nedalyvauja.

29 pav. Pedagogų dalyvavimas organizuojant laisvalaikį (N=68)

Kokių motyvų skatinami respondentai dalyvauja organizuojant III – IV klasių mokinių laisvalaikio veiklą, sužinojome pateikę 2-ą klausimą. Duomenys pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

Motyvai, lemiantys mokytojų dalyvavimą laisvalaikio organizavime (N=68)

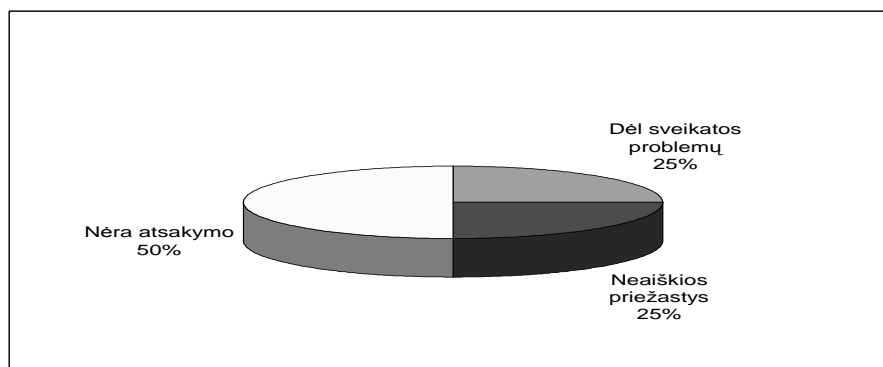
Motyvas	Motyvo svarba %						
	Svarbiausia	Labai svarbu	Svarbu	Pakankamai svarbu	Ne taip svarbu	Mažiau svarbu	Mažiausiai svarbu
Vaikų pažinimas	35,3	16,2	25,0	2,9	17,6	2,9	0,0
Gebėjimų atskleidimas	10,3	54,4	29,4	2,9	0,0	2,9	0,0
Pareiga	0,0	14,7	19,1	25,0	11,8	14,7	11,8
Kvalifikacijos kėlimas	0,0	11,8	2,9	17,6	39,7	22,1	8,8
Kūrybinių galių plėtojimas	51,5	2,9	17,6	19,1	8,8	0,0	0,0
Autoriteto kėlimas	0,0	0,0	2,9	23,5	19,1	51,5	2,9
Didesnis atlyginimas	2,9	0,0	2,9	8,8	2,9	5,9	76,5

Sugrupavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad kūrybinių galių plėtojimą, kaip svarbiausią motyvą, įvardijo 51,5%; vaikų pažinimą - 35,3%; gebėjimų atskleidimą – 10,3%; didesnę atlyginimą – 2,9% apklaustųjų. Nė vienas respondento nebuvo paminėtas kaip svarbiausias motyvas - pareiga, kvalifikacijos, autoriteto kėlimas.

Labai svarbiu motyvu, lemiančiu dalyvavimą laisvalaikio veikloje, laiko gebėjimų atskleidimą – 54,4%; vaikų pažinimą – 16,2%; pareigą – 14,7%; kvalifikacijos kėlimą – 11,8%; kūrybinių galių plėtojimą – 2,9% respondentų. Nė vienas pedagogas nemini kaip labai svarbių motyvų – autoriteto kėlimo, didesnio atlyginimo.

Mažiau svarbiu motyvu, lemiančiu dalyvavimą laisvalaikio veikloje, 51,5% mokytojų laiko autoriteto kėlimą; 22,1% - kvalifikacijos kėlimą; 14,7% - pareigą; 5,9% - didesnę atlyginimą; po 2,9% - gebėjimų atskleidimą, vaikų pažinimą. Nė vienas respondentas mažiau svarbiu motyvu nelaiko kūrybinių galių plėtojimą.

Mažiausiai svarbiu motyvu 76,5% respondentų laiko didesnę atlyginimą; 11,8% - pareigą; 8,8% - kvalifikacijos kėlimą; 2,9% - autoriteto kėlimą. Nė vienas respondentas kaip mažiausiai svarbaus motyvo nepaminėjo vaikų pažinimo, gebėjimų atskleidimo, kūrybinių galių plėtojimo.

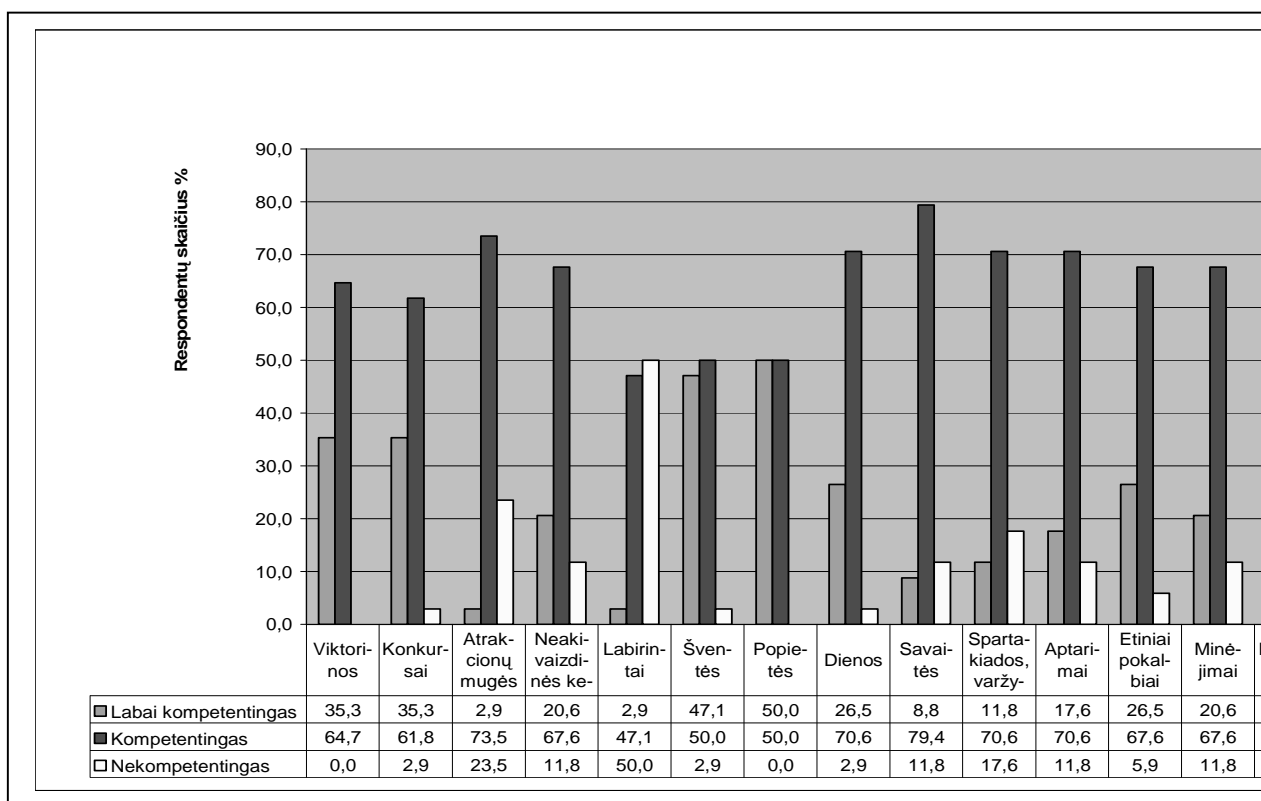

30 pav. Pedagogų nedalyvavimo popamokinėje veikloje motyvai (N=68)

Tyrimu taip pat siekta išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių respondentai nedalyvauja mokinių popamokinėje veikloje. 30 paveiksle parodyta, kad dalyvauti organizuojant mokinių rekreacinę veiklą 25% respondentų trukdo sveikatos problemos. 25% pedagogų tikslių priežasčių nenurodė. 50% mokytojų į šį klausimą neatsakė.

Kiek kompetentingi ir kokius popamokinius renginius kompetentingi vesti respondentai, atsakymai pateikti 31 paveiksle.

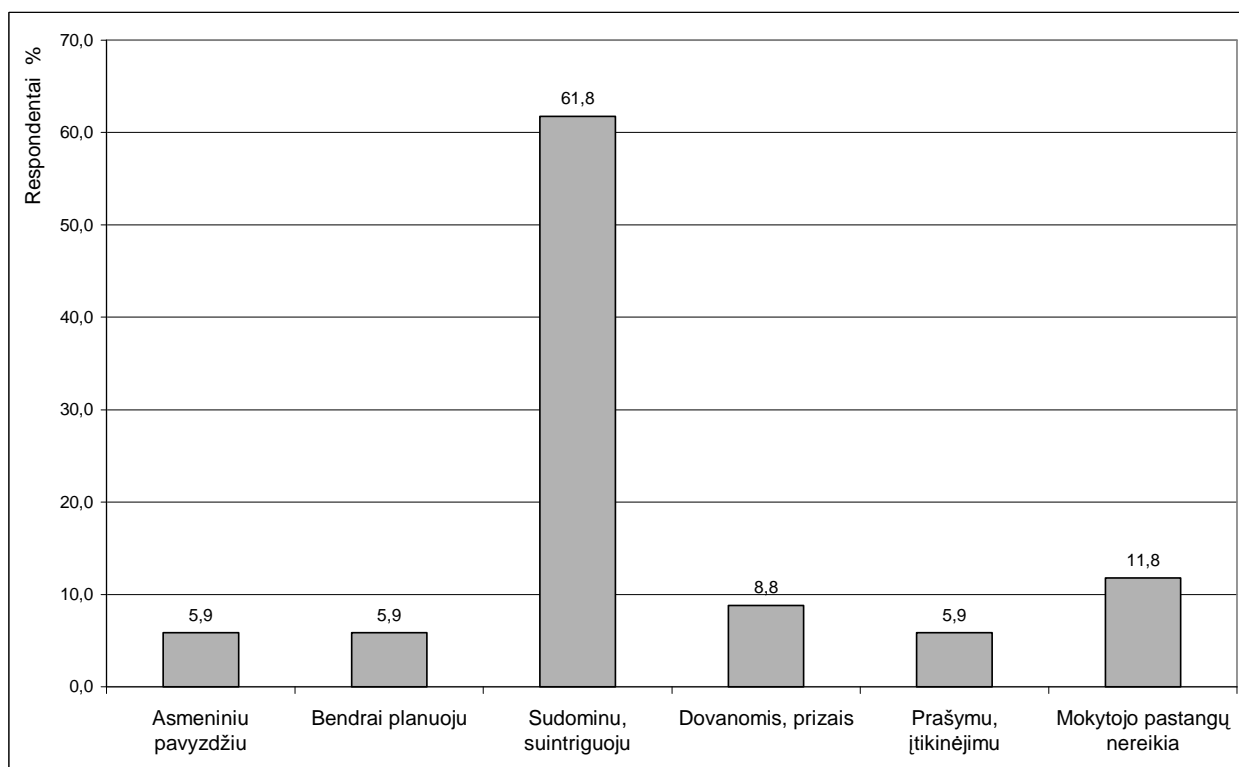
31 pav. Kompetencija vesti popamokinius renginius (N=68)

Kompetentingiausi pedagogai jaučiasi vesti popietes – 50,0%; 47,1% - šventes; 42,6% - ekskursijas; viktorinas – 35,3%; konkursus – 35,3 %; 29,4% - turistinius žygius; 26,5% - etinius pokalbius ir dienas; 20,6% - minėjimus ir neakivaizdines keliones; 17,6% - aptarimus; 11,8% - spartakiadas, varžybas; 8,8% - savaites ir po 2,9% - atrakcionų mugės ir labirintus.

Mažiau kompetentingi pedagogai vesti šiuos renginius: savaites – 79,4%; 73,5% - atrakcionų mugės; po 70,6% - dienas, aptarimus, spartakiadas, varžybas; 67,6% - minėjimus, etinius pokalbius, neakivaizdines keliones; 64,7% - turistinius žygius, viktorinas; 61,8% - konkursus; 54,4% - ekskursijas; 50,0% - šventes ir popietes; 47,1% - labirintus.

Nekompetentingais vesti labirintus save laiko 50 % respondentų; atrakcionų mugės - 23,5%; spartakiadas, varžybas – 17,6%; po 11,8% - neakivaizdines keliones, savaites, aptarimus, minėjimus; 5,9% - turistinius žygius ir etinius pokalbius; po 2,9% - konkursus, šventes, dienas, ekskursijas. Kaip savo nekompetentingumą vesti viktorinas neįvertino nė vienas respondentas.

Paklausiau pedagogų, kaip, kokiomis priemonėmis geba įtraukti į laisvalaikio organizavimą mokinius. Pedagogų nuomonė pateikta 32 paveiksle.

32 pav. Mokinių įtraukimo į laisvalaikio organizavimą būdai (N=68)

Duomenis apdorojus išaiškėjo, kad 61,8% respondentų stengiasi mokinius sudominti, suintriguoti. 11,8% mano, jog vaikus įtraukti į laisvalaikio organizavimą mokytojo pastangų nereikia. 8,8% respondentų nurodo kaip labai svarbų sudominimo būdą – dovanas, prizus. Po lygiai, (5,9%) respondentų mano, jog mokinius įtraukia į laisvalaikio organizavimą asmeniniu pavyzdžiu, bendrai planuodami, prašydami, įtikinėjami.

Organizuojant mokinių laisvalaikį reikia turėti pakankamai vadybinių žinių, įgūdžių. Iš kur jų semiasi respondentai, parodyta 5 lentelėje.

Kaip svarbiausią šaltinį 61,8% pedagogų įvardija naujausią pedagoginę literatūrą; 14,7% – kursų, seminarų lankymą; 8,8% – televizijos laidas; 11,8% – bendravimą su kolegomis, 2,9% – internetą. Kaip labai svarbius šaltinius respondentai nurodo: seminarus, kursus – 44,1%; naujausią pedagoginę literatūrą, bendravimą su kolegomis – po 17,6%; internetą – 11,8%; televizijos laidas – 8,8%.

Kaip mažiau svarbų šaltinį mokytojai mini televizijos laidas – 29,4%; po 26,5% – seminarus, kursus, bendravimą su kolegomis; 14,7% – internetą; 2,9% – naujausią pedagoginę literatūrą.

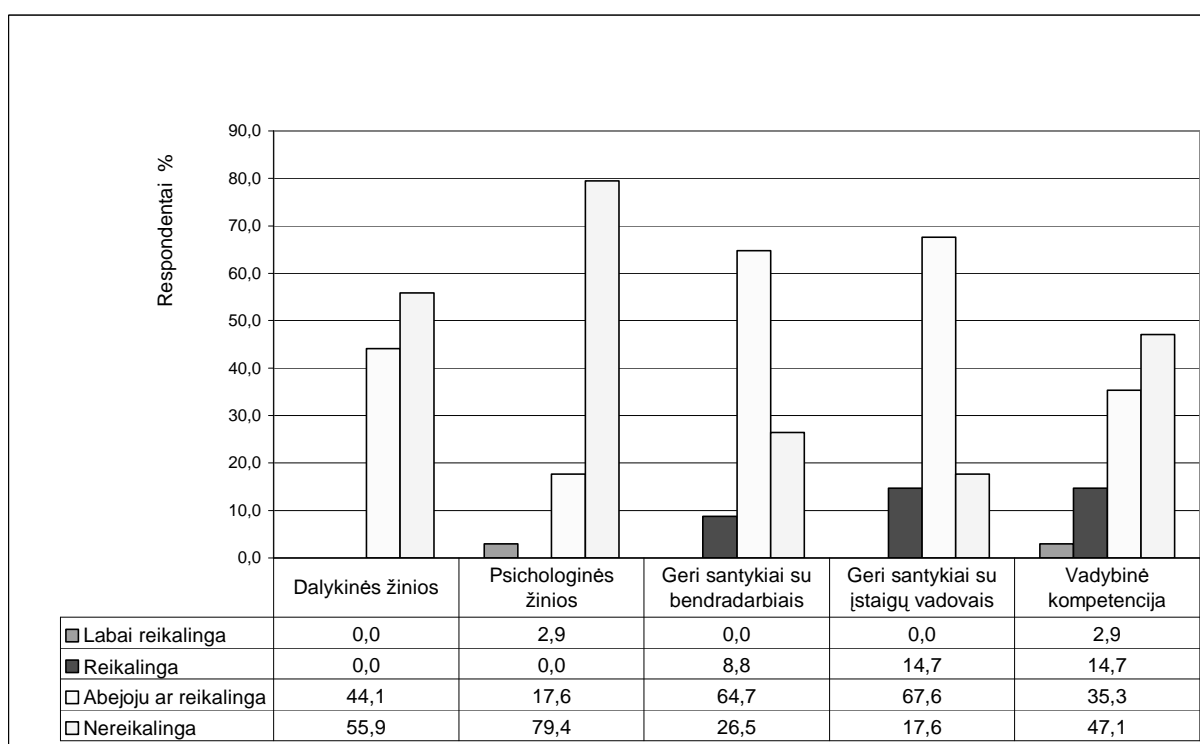
Mažiausiai svarbiu šaltiniu, pedagogai laiko internetą – 50,0%; televizijos laidas – 26,5%; bendravimą su kolegomis – 23,5%. Nė vienas respondentas, kaip mažiausiai svarbaus šaltinio, nepaminėjo naujausios pedagoginės literatūros, seminarų, kursų.

5 lentelė

Žinių įgijimo šaltiniai (N=68)

Šaltiniai	Svarba %				
	Svarbiausia	Labai svarbu	Svarbu	Mažiau svarbu	Mažiausiai svarbu
Naujausia pedagoginė literatūra	61,8	17,6	17,6	2,9	0,0
Seminarai, kursai	14,7	44,1	14,7	26,5	0,0
Televizijos laidos	8,8	8,8	26,5	29,4	26,5
Bendravimas su kolegomis	11,8	17,6	20,6	26,5	23,5
Internetas	2,9	11,8	20,6	14,7	50,0

Atlikusi tyrimą, apibendrinau duomenis, sužinojau, kas svarbiausia pedagogui, norinčiam organizuoti mokinių laisvalaikį (33 pav.).

33 pav. Svarbiausios kompetencijos organizuojant laisvalaikį (N=68)

Kaip reikalingiausią faktorių 2,9% respondentų įvardija psichologines ir vadybines žinias. Kaip mažiau reikalingą - gerus santykius su įstaigų vadovais, vadybinę kompetenciją – (14,7%, - gerus santykius su bendradarbiais (8,8%).

67,6% respondentų abejoja, ar svarbiausia pedagogui, norinčiam organizuoti mokinių laisvalaikį, geri santykiai su įstaigų vadovais, 64,7% mokytojų mano, kad nebūtini geri santykiai su kolegomis. 44,1% pedagogų teigia, jog nebūtinos dalykinės žinios, 35,3% - vadybinė kompetencija, 17,6% - psichologinės žinios.

Kaip nereikalingą dalyką 79,4% respondentų nurodo psichologines žinias; 55,9% - dalykines žinias; 47,1% - vadybinę kompetenciją; gerus santykius su bendradarbiais – 26,5%; gerus santykius su įstaigų vadovais - 17,6%.

Kitu klausimu siekiau sužinoti, kokios asmeninės savybės reikalingos mokytojui, organizuojančiam mokinių laisvalaikį (6 lentelė).

6 lentelė

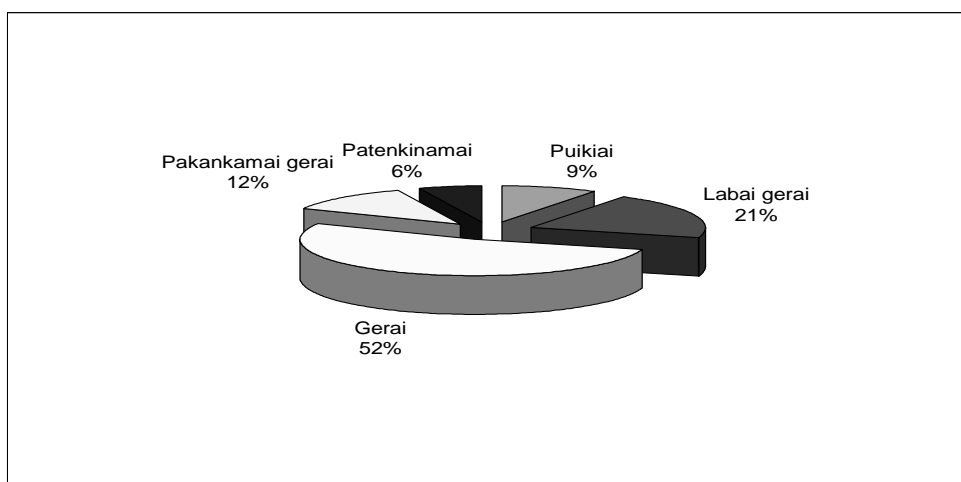
Pedagogo asmeninių savybių svarba organizuojant laisvalaikį (N=68)

Savybės	Savybių numeravimas pagal svarbą														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Geranoriškumas	8,8	17,6	14,7	11,8	11,8	11,8	8,8	8,8	0,0	0,0	5,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Meilė	2,9	5,9	2,9	14,7	11,8	8,8	14,7	5,9	2,9	8,8	8,8	2,9	5,9	0,0	2,9
Supratimas	0,0	2,9	5,9	2,9	5,9	11,8	11,8	17,6	14,7	5,9	5,9	8,8	2,9	0,0	2,9
Entuziazmas	38,2	26,5	11,8	2,9	5,9	0,0	0,0	0,0	5,9	0,0	2,9	0,0	2,9	2,9	0,0
Pagarba aplinkiniams	0,0	2,9	8,8	14,7	0,0	23,5	5,9	11,8	5,9	8,8	2,9	2,9	5,9	2,9	2,9
Naujovių ieškojimas	14,7	17,6	17,6	5,9	14,7	8,8	14,7	2,9	0,0	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reiklumas	0,0	0,0	0,0	5,9	2,9	2,9	5,9	20,6	11,8	14,7	2,9	14,7	17,6	0,0	0,0
Patikimumas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	2,9	17,6	11,8	29,4	29,4	2,9	0,0	2,9
Gebėjimas bendrauti	26,5	17,6	17,6	8,8	11,8	5,9	2,9	2,9	2,9	0,0	0,0	0,0	0,0	2,9	0,0
Atsidavimas	2,9	5,9	11,8	11,8	14,7	8,8	17,6	5,9	5,9	0,0	2,9	5,9	2,9	2,9	0,0
Sąžiningumas	2,9	0,0	2,9	0,0	0,0	5,9	5,9	8,8	14,7	17,6	20,6	8,8	5,9	5,9	0,0
Atvirumas	0,0	0,0	0,0	5,9	2,9	2,9	2,9	0,0	5,9	23,5	5,9	14,7	14,7	11,8	8,8
Gebėjimas keistis	2,9	2,9	5,9	11,8	14,7	8,8	5,9	5,9	8,8	0,0	2,9	8,8	11,8	2,9	5,9
Mokėjimas pripažinti kitokią nuomonę	0,0	0,0	0,0	2,9	2,9	0,0	0,0	5,9	2,9	5,9	0,0	2,9	14,7	47,1	14,7
Užsispyrimas	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,8	0,0	11,8	20,6	58,8

38,2% respondentų kaip svarbiausią savybę, organizuojant mokinių rekreacinę veiklą, įvardija entuziazmą; 26,5% - gebėjimą bendrauti; 14,7% - naujovių ieškojimą; 8,8% - geranoriškumą; 2,9% - gebėjimą keistis, atsidavimą, meilę, sąžiningumą. Nė vienas pedagogas nemano, kad svarbiausia savybė yra supratimas, pagarba aplinkiniams, reiklumas, patikimumas, atvirumas, mokėjimas pripažinti kitokią nuomonę, užsispyrimas.

Kaip mažiausiai reikalingas asmenines savybes respondentai įvardija šias: 58,8% - užsispyrimą; 14,7% mokėjimą pripažinti kitokią nuomonę; 8,8% atvirumą; 5,9% - gebėjimą keistis; 2,9% - meilę, supratimą, pagarbą aplinkiniams, patikimumą. Kaip mažiausiai reikalingų savybių pedagogai neįvardija geranoriškumo, entuziazmo, naujovių ieškojimo, reiklumo, gebėjimo bendrauti, atsidavimo, sąžiningumo.

Anketos 8-uoju klausimu siekiau sužinoti, kaip respondentai vertina jų mokyklose organizuojamą laisvalaikį. Duomenys sugrupuoti ir pateikti 34 paveiksle.

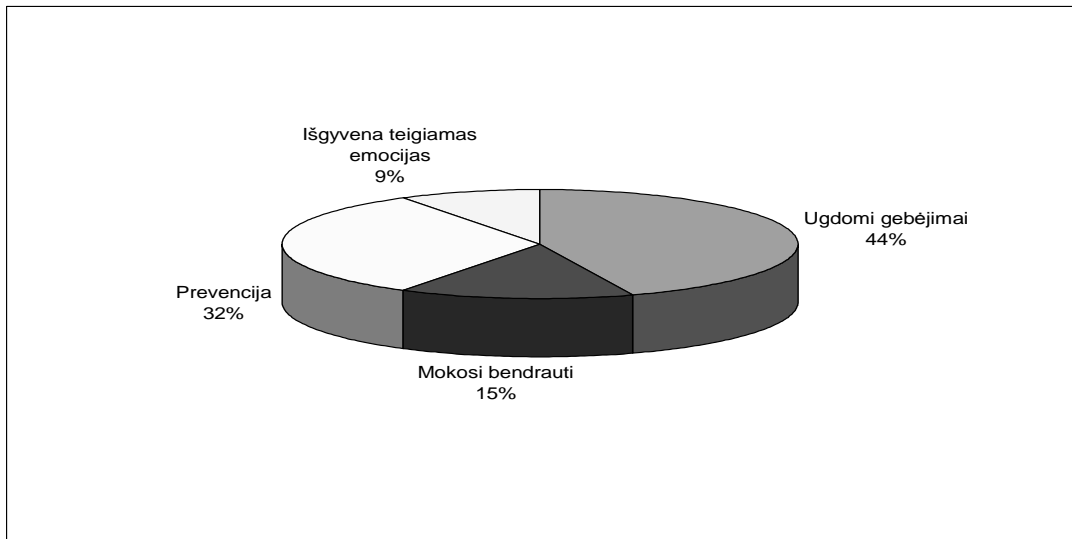

34 pav. Laisvalaikio organizavimo įvertinimas (N=68)

Kad respondentų mokykloje mokinių laisvalaikis organizuojamas puikiai, teigia 9% apklaustųjų; kad labai gerai, tikina 21% pedagogų. Net 52% respondentų teigia, jog jų mokykloje laisvalaikis organizuojamas gerai; 12% - pakankamai gerai. 6% respondentų mano, kad organizuojamas.

Pedagogų buvo teirautasi, ar reikia organizuoti mokinių laisvalaikį. Teigiamai atsakė 68 respondentai, t.y. – 100% .

Kodėl reikia organizuoti mokinių laisvalaikį, parodyta 35 paveiksle.

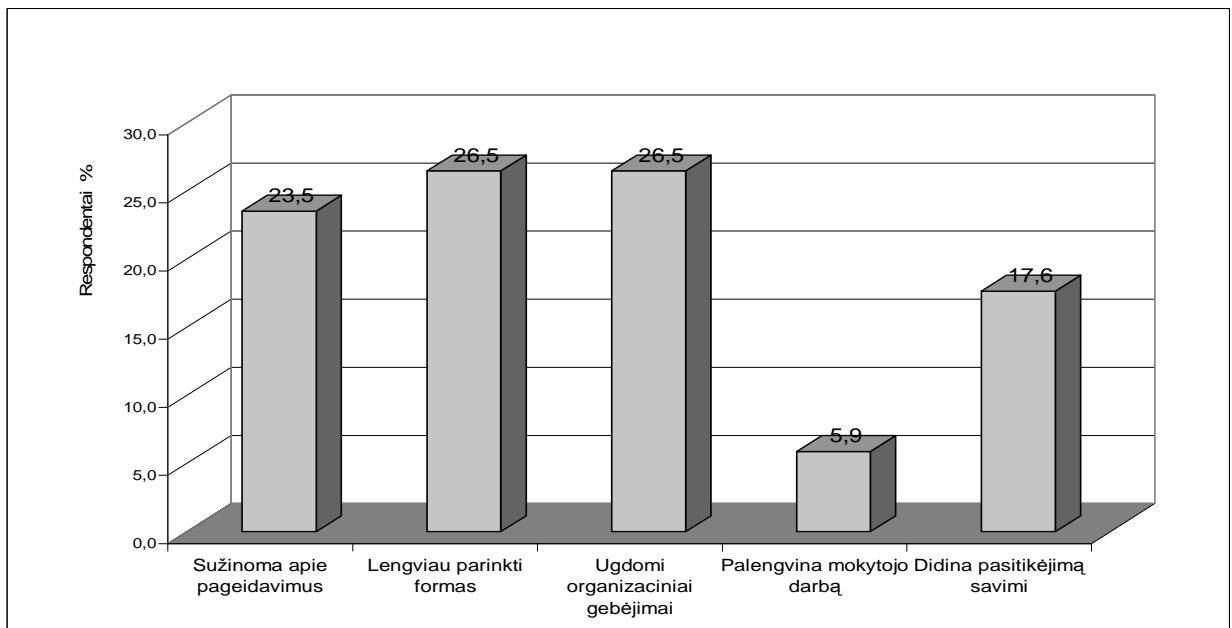

35 pav. Laisvalaikio organizavimo svarba (N=68)

44% respondentų teigia, jog organizuojant mokinių laisvalaikį ugdomi jų gebėjimai. 32% mano, kad tai puiki blogų įpročių, nusikalstamos veiklos prevencija. 15% tikina, kad tai puiki galimybė mokytis bendrauti. 9% mokytojų teigia, kad mokiniai, dalyvaudami organizuojant laisvalaikį, išgyvena teigiamas emocijas.

Buvo teirujamasi, ar reikia mokiniams prisidėti prie laisvalaikio organizavimo. 68 respondentai, t.y. 100%, atsakė teigiamai.

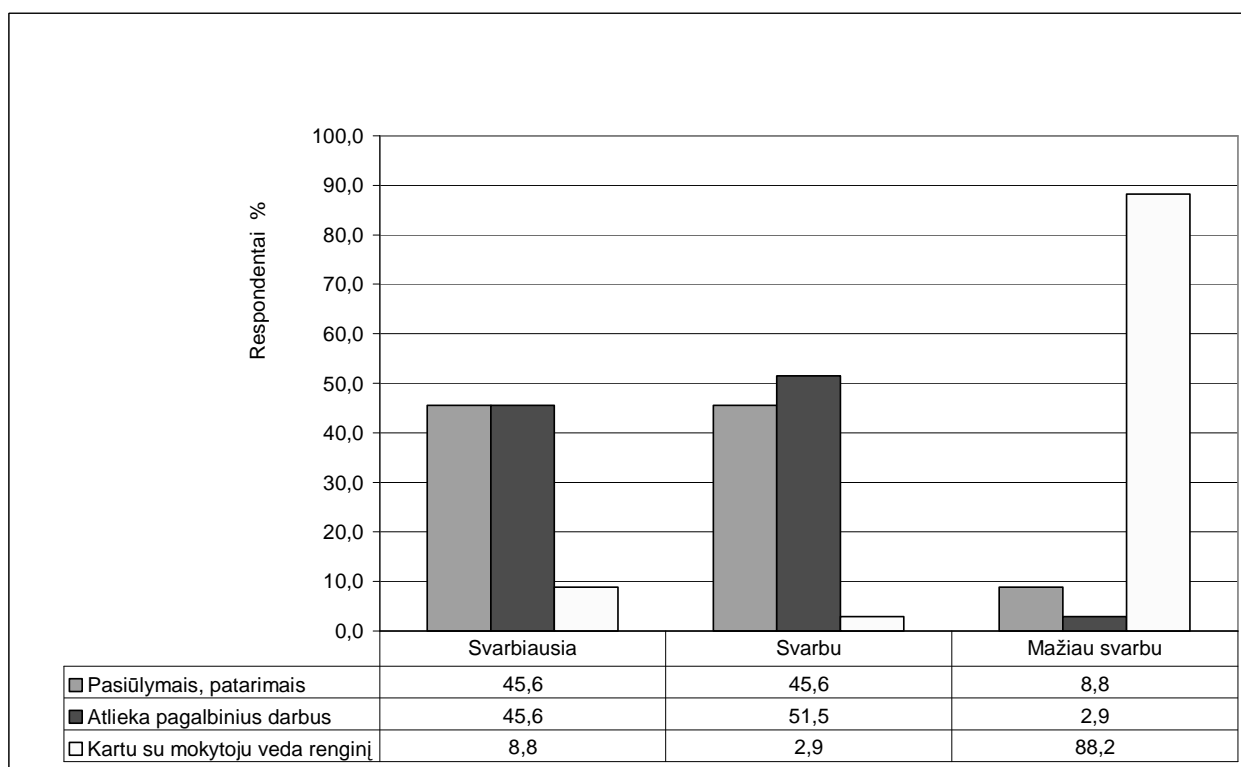
Kodėl mokiniams reikia prisidėti prie laisvalaikio organizavimo?

36 pav. Mokinių įtraukimo į laisvalaikio organizavimą priežastys (N=68)

36 paveiksle parodyta, kad 26,5% pedagogų tikina, jog mokiniams prisidėjus prie laisvalaikio organizavimo, ugdomi jų organizaciniai gebėjimai, lengviau parinkti laisvalaikio organizavimo formas. 23,5% mano, kad taip geriau sužinomi mokinių pageidavimai. 17,6% respondentų tikina, jog įtraukiant vaikus į jų rekreacinės veiklos organizavimą didėja vaikų pasitikėjimas savo jėgomis. 5,9% mano, kad reikia mokinius įtraukti į šią veiklą, nes tai palengvina mokytojo darbą.

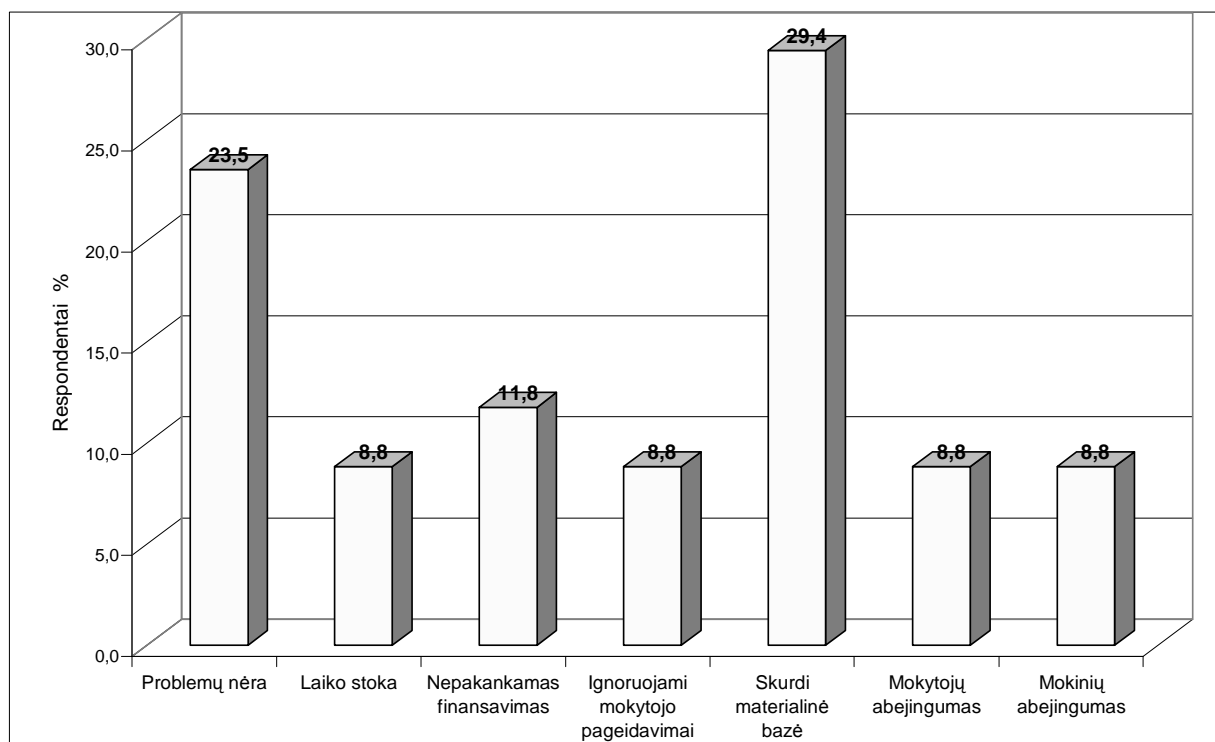
37 pav. pateikti atsakymai į klausimą, kaip mokiniai turi prisidėti prie rekreacinės veiklos organizavimo.

37 pav. Mokinių galimi darbai, organizuojant laisvalaikį (N=68)

Po 45,6% respondentų mano, jog mokiniai gali prisidėti savo pasiūlymais, patarimais, atlikdami pagalbinius darbus. 8,8% mokytojų teigia, kad vaikai gali vesti renginį kartu su mokytoja. Kad jie gali atlikti pagalbinius darbus, kaip svarbų darbą mini 51,5% mokytojų, 45,6% pakankamai vertina mokinių pasiūlymus, patarimus. Tik 2,9% pedagogų mažiau vertina ugdytinių pagalbą vedant renginius. Kaip mažiausiai svarbią mokinių pagalbą 8,8% respondentų įvardija pasiūlymus, patarimus. 2,9% pedagogų mano, kad mažiausiai svarbu vaikams prisidėti atliekant pagalbinius darbus. Net 88,2% respondentų įvardija, kad mokiniai mažiausiai gali pagelbėti organizuojant renginius, t.y. juos kartu veddami.

Kas problemiščiausia organizuojant mokykloje laisvalaikį? Kaip pateikta 38 paveiksle, 23,5% respondentų teigia, kad jokių problemų nėra. Net 29,4% mano, kad didžiausių sunkumų kyla dėl prastos materialinės bazės. 11,8% pedagogų nuomone, problemos kyla dėl finansų. 8,8% mokytojų mano, kad tinkamai organizuoti moksleivių laisvalaikio veiklą trukdo laiko stoka, tiek pat, (8,8%) respondentų teigia, kad ignoruojami mokytojų pageidavimai, pasiūlymai. Po 8,8% apklaustųjų teigia, kad mokinių ir mokytojų abejingumas žlugdo geranoriškus, kūrybiškus kolegų planus tobulinti mokinių rekreacinę veiklą.

38 pav. Problemos, kylančios organizuojant laisvalaikį (N=68)

Paskutinė anketos klausimų grupė leido respondentus suskirstyti pagal lytį, amžių, darbo stažą, išsilavinimą, klasesis, su kuriomis dirba, mokinių skaičių pradinėse klasėse.

Kaip parodyta 7 lentelėje, visą respondentų imtį, t.y. 100%, sudaro moterys.

Daugiausia (38,2%) dalyvavo 30-40 metų pedagogių. 26,5% respondenčių – 40-50 metų amžiaus. Po 14,7% yra 20-30 ir 50-60 metų mokytojos. 5,9% apklaustųjų sudaro pedagogės per 60 metų.

26,5% respondenčių turi didžiausią stažą – per 30 metų; 23,5% – 16-20 metų; 11-15 metų – turi 14,7%; 26 – 30 metų dirba 11,8% mokytojų, 8,8% - 6-10 ir 21-25. Trumpai, t.y., iki 5 metų, išdirbę 5,9% respondenčių.

6 lentelė

**Mokytojų lytis, amžius, darbo stažas, išsilavinimas, ugdomoji klasė,
mokinių skaičius pradinėse klasėse (N=68)**

	Atsakymų skaičius	%
Lytis		
1. Vyras	0	0
2. Moteris	68	100
Amžius		
1. 20-30 metų	10	14,7
2. 30-40 metų	26	38,2
3. 40-50 metų	18	26,5
4. 50-60 metų	10	14,7
5. Per 60 metų	4	5,9
Darbo stažas		
1. Iki 5 m.	4	5,9
2. 6-10 m.	6	8,8
3. 11-15 m.	10	14,7
4. 16-20 m.	16	23,5
5. 21-25 m.	6	8,8
6. 26-30 m.	8	11,8
7. Per 30 m.	18	26,5
Išsilavinimas		
1. Vidurinis	4	5,9
2. Aukštesnysis	6	8,8
3. Aukštasis	58	85,3
Su kuria klase dirba		
1. Trečia	34	50,0
2. Ketvirta	28	41,2
3. Jungtinėmis	6	8,8
Mokinių skaičius pradinėse klasėse		
1. Iki 50	10	14,7
2. 50-200	26	38,2
3. 200-500	32	47,1

85,3% pedagogių turi aukštąjį išsilavinimą. 8,8% respondentų teigia turinčios aukštesnį išsilavinimą. Net 5,9% mokykloje dirba turėdamos vidurinį išsilavinimą.

50 % pedagogių dirba su trečiomis klasėmis; 41,2% - su ketvirtomis; 8,8% - su jungtinėmis klasėmis mažakomplekte mokykloje.

Didžiausią mokinių skaičių (200-500), pradinėje mokykloje ar vidurinės mokyklos pradinėse klasėse mini 47,1% respondentų; 38,2% mokytojų dirba mokykloje, kurioje mokosi 50-200 pradinukų. 14,7% respondentų teigia dirbančios mokykloje, kurioje pradinių klasių mokinių skaičius neviršija 50.

IŠVADOS

1. Dabartiniu metu pedagoginėje ir metodinėje literatūroje vartojamos sąvokos „rekreacija“ ir „laisvalaikis“ nėra sinonimai. Viena vartojama, kai kalbama apie veiklą, kita, – kai kalbama apie laiką.
2. Mokyklose dabartiniu metu organizuojama laisvalaikis nepilnai tenkina mokinių poreikius – trūksta veiklos įvairovės ir patrauklių užsiėmimų formų.
3. Laisvalaikio organizavime mažai dalyvauja tėvai – prie vaikų rekreacijos jie prisideda tik tada, kai to pageidauja pedagogai.
4. Pagrindinė ir labiausiai mokinių mėgiama laisvalaikio forma – ekskursijos ir turistiniai žygiai.
5. Dabartiniu metu siūlomos popamokinės veiklos formos netenkina mokinių poreikių – vyrauja sporto būreliai, tačiau ne visi vaikai dėl sveikatos ar kitų priežasčių juos gali lankyti.
6. Mokyklose per mažai vyksta rekreacinių renginių, skirtų mokiniams ir jų tėveliams.
7. Mokytojų ir tėvų sąveika, organizuojant mokinių laisvalaikį, nėra pakankama – tėvai retai domisi vaikų laisvalaikiu arba šiai ugdymo sričiai visai neskiria dėmesio.
8. Laisvalaikio efektyvumui trukdo skurdi materialine bazė ir finansinių problemų gausa.
9. Mokyklose per mažai arba visiškai neorganizuojamos dieninės poilsio stovyklos.
10. Profesionalus laisvalaikio organizavimas reikalauja iš pedagogų naujų kompetencijų, kurių šiuo metu jiems trūksta – pedagogai mažai supažindinami su laisvalaikio ypatumais bei metodika.
11. Profesionaliai organizuotas mokinių laisvalaikis leidžia įvairiapusiškiau pasiekti vieną iš svarbiausių švietimo tikslų – užtikrinti kokybišką ir tęstinį švietimą ir realiai ugdymo proceso centru laikyti ugdytinį ir jo poreikių tenkinimą.
12. Lietuvos edukacinėje sistemoje mokinių laisvalaikiui per mažai skiriama dėmesio, todėl būtina parengti valstybinę mokinių laisvalaikio, kaip reikšmingos ugdymo sudedamosios dalies, strategiją.

REKOMENDACIJOS

1. Mokyklose ištirti mokinių poreikius laisvalaikio organizavimo klausimais ir daugiau atsižvelgti į jų nuomonę bei pageidavimus.
2. Didinti mokytojų kompetencijas laisvalaikio organizavimo klausimais, kad ši veikla taptų įvairesnė, priimtinesnė moksleiviams.
3. Gerinti santykius, kurti atvirumo, pasitikėjimo atmosferą, plėsti bendradarbiavimo su tėvais galimybes, įtraukti juos į laisvalaikio organizavimą.
4. Atsižvelgiant į pedagogų galimybes bei finansines problemas, didinti būrelių įvairovę, jų skaičių.
5. Ieškoti rėmėjų, kurie sutiktų prisidėti prie mokinių laisvalaikio organizavimo kokybės gerinimo.
6. Ieškoti galimybių mokykloje organizuoti bent dienes vaiku vasaros poilsio stovyklas.
7. Formuoti vaiko dorovinius, vertybinius santykius, naudotis mokiniu laisvalaikiu kaip mokiniu gebėjimų plėtojimo erdve.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė K. (2000). Rekreacijos įvadas. PHARE.
2. Armaitienė A. (1995). Rekreacinė veikla: teorinės ir praktinės problemos//Gamtos ir matematikos mokslai. Klaipėdos universitetas.
3. Bendaravičiūtė G. (2002). Pedagogo asmenybės svarba ugdant vaikų kūrybiškumą//Mokytojo asmenybė ir specialiųjų poreikių mokinių kūrybiškumo ugdymas. Mokslinė konferencija. Šiauliai. P.22.
4. Buračas A., Mitrikis A., Trepnė A. (1986). Vartojimas ir laisvalaikis. Vilnius.
5. Černius V. (1992). Mokytojo pagalbinkas. Kaunas.
6. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. (2000). Vilnius.
7. Dapkienė S., Dapkus A. (2002). Klasės auklėtojai ir tėvai – vaikų laisvalaikio organizatoriai//Papildomas ugdymas II. Šiauliai.
8. Dapkienė S. (1998). Papildomo ugdymo formos. Šiauliai.
9. Grabauskienė D. (1994). Pradinukų mokytojas// Pradinukų ugdymas. Šiauliai.
10. Grakauskaitė – Karkockienė D. (2002). Kūrybos psichologija. Vilnius.
11. Grinevičienė N. (2004). Mokytojų požiūris į žaidimus pradinėse klasėse//Pradinė mokykla: ugdymo turinys ir socialinė integracija. Respublikinė mokslinė – praktinė konferencija. Klaipėda. P.15-19.
12. Ivanauskienė F. (2000). Individualioji klasės auklėtojo veiklos programa. Šiauliai.
13. Jackūnas Ž. (1993). Lietuvos plėtotė Europos edukacinių nuostatų kontekste// Lietuvos švietimo reformos gairės. Vilnius.
14. Jonaitienė A., Volodka H. (2001). Papildomojo ugdymo būklė Šiaulių miesto mokyklų pradinėse klasėse//Socialinis ugdymas: situacija ir perspektyvos. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija. Šiauliai. P. 58-64.
15. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
16. Kasiulis J., Barvydienė V. (2001). Vadovavimo psichologija. Kaunas.
17. Kvieskienė G. (Sud.). (1996). Laisvalaikio kultūra. Vilnius.
18. Kvieskienė G. (2000). Socializacijos pedagogika. Vilnius.
19. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos. (1997). Vilnius.
20. Paulavičiūtė A. (1999). Kai kurie papildomo ugdymo aspektai bendrojo lavinimo mokykloje//Pedagogika. Mokslo darbai. 39. Vilnius. P.94-101.
21. Paulavičiūtė A. (2000). Mokinių racionalaus laisvalaikio panaudojimo reikšmė

asmenybei//Pedagogika. Mokslo darbai. 43. Vilnius. P.53-62.

22. Pikūnas J. (1990). Nuo asmens iki asmenybės. Čikaga.

23. Ramaneckienė I. (2002). Papildomojo ugdymo šiandiena ir galbūt rytdiena//Papildomas ugdymas II. Šiauliai.

24. Rekreacinių išteklių naudojimas ir vertinimas. (1985). Vilnius.

25. Šakys V. (2002). Microsoft Excel 2000 ir 2002. Kaunas.

26. Šalkauskis S. (1992). Rinktiniai raštai. Pedagoginės studijos I-a knyga. Vilnius.

27. Šerkšnas A. (1939). Mokyklinė bendruomenė. Vilnius.

28. Šilėnienė B. (2001). Mokinių požiūris į popamokinę veiklą//Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos. Respublikinė mokslinė-praktinė konferencija. Šiauliai. P. 165-171.

29. Tarptautinių žodžių žodynas. (2002). Vilnius.

30. Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija. (2000). Situacijos analizė ir metodinės rekomendacijos. Vilnius.

31. Vitkienė E. (Sud.). (2002). Rekreacija / Klaipėda.

32. Vydūnas. (1907). Slėpiningoji žmogaus didybė. Vilnius.

33. Zaleskienė I. (Sud.). (1994). Moksleivių papildomas ugdymas. Vilnius.

34. Žadeikaitė L., Kvieskienė G. (Sud.). (1996). Bendravimas laisvalaikiu/Laisvalaikio kultūra. Vilnius. P.15-19.

35. Želvys R. (1995). Bendravimo psichologija. Vilnius.

36. Bowen J., Makens J., Kotler P. Marketing for Hospitality and Tourism/New Džersy: Prentice Hall, Ine, 1996. 787p.

37. Кэмпбелл Р. (1992). Как на самом деле любить детей. Москва.

38. Николаенко Д. (2001). Рекреационная география. Москва.

39. Орлов С. (1991). Труд и рекреация//Социологические исследования. № 10. С.73.

40. Раинпрехт Х. (2000). Воспитание без огорчений/Семья и школа. Москва. С.111.

41. Tourism, recreation, and sustainability: linking culture and the environment/edited by Stephen F. McCool and Neil Moisey. – UK:CAB International, 2001. – 352p.

42. Prieiga per internetą:

<http://www.woodlands-junior.kent.sch.uk/ourschool/lindex.html>

Žiūrėta 2008-09-11.

43. Prieiga per internetą:

(http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/bsp12.htm).

Žiūrėta 2008-08-15.

44. Prieiga per internetą:

<http://www.socmin.lt/index.php?1193563172>

Žiūrėta: 2008-08-15.

45. Prieiga per internetą:

<http://www.smm.lt/cgi-bin/search.pl?guery=papildomasis+ugdymas&stops=0>

Žiūrėta: 2008-08-25.

46. Prieiga per internetą:

„<http://vaikams.lrs.lt/informaciniai/Kalba%20SV%202003%2011%2019.htm>“

Žiūrėta 2008-09-17.

PRIEDAI

Laisvalaikis mūsų mokykloje

Gerb. mokiniai, Šiaulių universiteto Gamtos didaktikos katedra domisi III-IV-ų klasių jūsų laisvalaikiu. Mums yra labai svarbi jūsų nuomonė, kadangi šiuolaikinėje mokykloje didelis dėmesys turi būti skiriamas ir mokinių laisvalaikiui. Anketos tikslas – išsiaiškinti, kiek jus tenkina dabartinis mokykloje organizuojamas popamokinis gyvenimas, laisvalaikio organizavimo būdai, formos. O tai mes galime išsiaiškinti tik jūsų padedami, tik išanalizavę išsamius ir nuoširdžius jūsų atsakymus į anketos klausimus.

Jūsų pateikta informacija padės nustatyti pagrindinius jūsų poilsio organizavimo ypatumus. Labai prašome atsakyti į kiekvieną anketos klausimą, nes jūsų nuomonė – pati svarbiausia. Tikimės, kad atsakymai bus nuoširdūs, parašyti remiantis vien tik jūsų nuomone ir patikimi. **Atsakymus pažymėkite pabraukdami arba pažymėdami X ženklų.**

1. Kokioje mokykloje mokaisi?

a) miesto b) miestelio c) kaimo

2. Kurioje klasėje mokaisi?

a) trečioje b) ketvirtoje

3. Kas tu esi?

a) berniukas b) mergaitė

4. Koks tavo amžius? Parašyk .....**5. Kas, tavo manymu yra laisvalaikis? Parašyk.****6. Ar tu dalyvavai jūsų klasėje ar mokykloje vykusiuose tokiuose renginiuose?**

	Nevyko	Vyko, bet juose nedalyvavau	Vyko tokie renginiai ir juose dalyvavau
Viktorinos			
Konkursai			
Atrakcionų mugės			
Neakivaizdinės kelionės			
Labirintai			
Šventės			
Popietės			
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)			
Savaitės			
Spartakiados, varžybos			
Aptarimai(knygų, kino filmų)			
Etiniai pokalbiai			
Minėjimai			
Ekskursijos			
Turistiniai žygiai			
Kokie dar vyko? Įrašyk.....			

7. Kokia tavo nuomonė apie vykčius renginius?

	Patiko	Nežinau, ar patiko	Nepatiko	Nevyko
Viktorinos				
Konkursai				
Atrakcionų mugės				
Neakivaizdinės kelionės				
Labirintai				
Šventės				
Popietės				
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)				
Savaitės				
Spartakiados, varžybos				
Aptarimai(knygų, kino filmų)				
Etiniai pokalbiai				
Minėjimai				
Ekskursijos				
Turistiniai žygiai				
Kokie dar vyko? Įrašyk.....				
.....				
.....				

8. Kaip dažnai vyksta popamokiniai renginiai?

	Kartą per dvi savaites	Kartą per mėnesį	Kartą per trimestrą	Kartą per pusmetį	Kartą per mokslo metus	Nevyksta visai
Viktorinos						
Konkursai						
Atrakcionų mugės						
Neakivaizdinės kelionės						
Labirintai						
Šventės						
Popietės						
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)						
Savaitės						
Spartakiados, varžybos						
Aptarimai(knygų, kino filmų)						
Etiniai pokalbiai						
Minėjimai						
Ekskursijos						
Turistiniai žygiai						
Kokie dar vyko? Įrašyk.....						
.....						
.....						

9. Kodėl dalyvauji šiuose renginiuose?

	Įdomu atsakinėti į klausimus	Įdomiai leidžiam laiką	Sužino-me ką nors nauja	Gauna-me dovanų	Žaidžia-me žaidimus	Verčia mokyto-jai	Verčia tėvai	Kodėl dar? Įrašyk .....
Viktorinos								
Konkursai								
Atrakcionų mugės								
Neakivaizdinės kelionės								
Labirintai								
Šventės								
Popietės								
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)								
Savaitės								
Spartakiados varžybos								
Aptarimai(knygų, kino filmų)								
Etiniai pokalbiai								
Minėjimai								
Ekskursijos								
Turistiniai žygiai								
Kokie dar vyko? Įrašyk.....								

10. Kuo prisidedi prie renginių organizavimo?

- dalyvauju asmeniškai parodose
- vienas ar su draugais rengiu atskirą numerį,,
- ruošu užduotį, kurią pasiūlo draugai ar mokytoja,
- žinodamas renginio pobūdį, jam rengiuosi savarankiškai (aktyviai sportuoju, domiuosi turistiniais maršrutais, žaidimais, skaitau knygą ir t.t.)
- kuo dar? Parašyk .....
- niekuo neprisidedu.

11. Kokios krypties būrelį ir kodėl lankai?

	Tai įdomu	Noriu tobulinti savo gabumus	Noriu daugiau žinoti, mokėti	Noriu būti stipresnis, sveikesnis	Taip patarė tėvai	Taip patarė mokytoja	Kitos priežastys (įrašyk)	Gal nieko nelankai? Kodėl?		
								Nėra patinkančio	Neleidžia tėvai	Nepriima
Kraštotyros										
Sportinės veiklos										
Sveikos gyvensenos										
Ekologinės krypties										
Etnokultūros										
Techninės kūrybos										
Meninės veiklos										
Intelektualios veiklos										
Socialinio ugdymo										

12. Kas tave traukia užsiimti ta laisvalaikio leidim forma? Sunumeruok eilės tvarka.

Vadovo asmenybė	Būrelio organizuotas darbas	Galimybė pažinti kraštą	Noras susirasti draugų	Noras atrasti kuo daugiau patinkančių dalykų	Kas dar? Įrašyk ....

13. Kaip tu svajotum praleisti laisvalaikį? Parašyk.

.....
.....
.....
.....

14. Kokios išvykos, renginiai tau įsiminė kaip maloniausiai praleisti? Parašyk.

.....
.....
.....
.....

15. Ar teko dalyvauti vasaros poilsio stovykloje?

a) teko b) neteko

16. Dėl kokių priežasčių neteko dalyvauti vasaros poilsio stovykloje? Parašyk.

.....
.....
.....
.....

17. Kaip norėtum leisti pertraukas? Parašyk.

.....
.....
.....
.....

18. Parašyk, ko apie jūsų laisvalaikio ypatumus nepaklausė anketos sudarytojai.

.....
.....
.....

PABAIGA

TU ATLIKAI LABAI SVARBŪ IR REIKŠMINGĄ DARBĄ.

DĖKOJAME UŽ ATSAKYMUS IR LINKIME SĖKMĖS!

Laisvalaikis Jūsų vaiko mokykloje

Gerb. tėveliai, Šiaulių universiteto Gamtos didaktikos katedra domisi III-IV-ų klasių mokinių laisvalaikio ypatumais. Mums yra labai svarbi Jūsų nuomonė, kadangi šiuolaikinėje mokykloje didelis dėmesys turi būti skiriamas ir mokinių laisvalaikiui. Anketos tikslas – išsiaiškinti kiek Jūsų vaikus tenkina dabartinis jūsų vaikų mokyklos popamokinis gyvenimas, laisvalaikio organizavimo būdai, formos. O tai mes galime išsiaiškinti tik Jūsų padedami, tik išanalizavę išsamius ir nuoširdžius Jūsų atsakymus į anketos klausimus.

Anketa yra anoniminė, niekas nežinos, kas ją pildė, ir individualūs duomenys nebus skelbiami. Jūsų pateikta informacija tik padės nustatyti pagrindinius Jūsų vaiko popamokinės veiklos organizavimo ypatumus. Labai prašome atsakyti į kiekvieną anketos klausimą, nes Jūsų nuomonė – labai svarbi. Tikimės, kad atsakymai bus nuoširdūs, parašyti remiantis vien tik Jūsų nuomone ir patikimi. **Atsakymus pažymėkite pabraukdami arba pažymėdami X ženklu.**

1. Kokia Jūsų nuomonė apie Jūsų vaiko mokykloje organizuojamą popamokinę veiklą?

Manau, kad popamokinė veikla organizuojama					
Puikiai	Gerai	Pakankamai gerai	Prastai	Nevyksta jokia veikla	Neturiu nuomonės

2. Kaip dažnai šie renginiai vyksta Jūsų vaiko mokykloje, klasėje?

	Kartą per dvi savaites	Kartą per mėnesį	Kartą per trimestrą	Kartą per pusmetį	Kartą per mokslo metus	Nevyksta visai	Nežinau
Viktorinos							
Konkursai							
Atrakcionų mugės							
Neakivaizdinės kelionės							
Labirintai							
Šventės							
Popietės							
Dienos (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo,...)							
Savaitės							
Spartakiados, varžybos							
Aptarimai(knygų, kino filmų)							
Etiniai pokalbiai							
Minėjimai							
Ekskursijos							
Turistiniai žygiai							
Kokie dar ? Įrašykite.....							

3. Ar tokia renginių įvairovė tenkina Jūsų vaiko poreikius?

a) tenkina b) nežinau c) netenkina

4. Kuo ir kaip dažnai Jūs prisidedate, kad būtų tenkinami Jūsų vaiko laisvalaikio organizavimo poreikiai?

	Visada	Dažnai	Niekada	Pagal pageidavimą	Nebuvo tokio pageidavimo
Padedu organizuoti įvairius renginius					
Vykstu kartu į turistinius žygius, ekskursijas					
Padedu vesti įvairius renginius					
Padedu finansiškai					
Kuo dar? Įrašykite					

5. Ar norėtumėte prisidėti prie Jūsų vaiko laisvalaikio organizavimo?

a) taip b) nežinau c) ne

6. Kokių turite pasiūlymų laisvalaikio organizatoriui? Parašykite.

.....
 .....
 .....

7. Kokie trūkumai, Jūsų manymu, yra organizuojant Jūsų vaikų laisvalaikį? Nurodykite.

.....
 .....
 .....

8. Kokios krypties būrelį ir kodėl tą būrelį lanko Jūsų vaikas?

	Jis (ji) taip nori	Mano vaikas linkęs (linkusi) į šią veiklą	Aš paraginau lankyti šį būrelį	Tą būrelį lanko ir jo draugai	Nežinau	Kitos priežastys (įrašykite) ....
Kraštotyros						
Sportinės veiklos						
Sveikos gyvensenos						
Ekologinės krypties						
Etnokultūros						
Techninės kūrybos						
Meninės veiklos						
Intelektualios veiklos						
Socialinio ugdymo						

9. Ką duoda, Jūsų nuomone, pasirinkto būrelio lankymas Jūsų vaikui? Suskirstykite pagal svarbą.

- tvirtėja fiziškai; įgyja naujų žinių, įgūdžių; mokosi bendrauti; neturi kada užsiimti blogais darbais; nieko gero neduoda, tai tik laiko gaišinimas; kita (įrašykite).....

10. Ar dalyvavo Jūsų vaikas vasaros poilsio stovykloje?

- a) taip b) ne

11. Ar norėtumėte, kad Jūsų vaikas dalyvautų vaikų vasaros poilsio stovykloje? Nurodykite priežastis.

- a) taip, nes .....
.....
b) ne, nes .....
.....

12. Kodėl, Jūsų manymu, reikia organizuoti mokinių poilsį, laisvalaikį? Suskirstykite pagal svarbą.

- kad vaikas tobulėtų; kad būtų geresni santykiai su draugais;
 kad galėtų išreikšti save; kad vaikui nerūpėtų kiti, žalingi užsiėmimai;
 kitos priežastys (parašykite).....
.....
.....

13. Ar domitės savo vaiko laisvalaikiu?

- a) visada paklausiu, ką veikė;
b) kartais pasidomiu;
c) mano vaiko laisvalaikis – jo paties reikalas;
d) kita (įrašykite) .....
.....
.....

14. Ką dar norėtumėte pasakyti apie mokykloje organizuojamą mokinių laisvalaikį? Parašykite.

.....
.....

DĖKOJAME UŽ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS.

SĖKMĖS!

Laisvalaikis Jūsų mokykloje

Gerb. kolegos, Šiaulių universiteto Gamtos didaktikos katedra domisi III-IV-ų klasių mokinių laisvalaikio organizavimo ypatumais. Šiuolaikinėje mokykloje didelis dėmesys turi būti skiriamas ir mokinių poilsui, laisvalaikiui. Labai norėtume sužinoti, išsiaiškinti, kaip Jūs vertinate, kaip dalyvaujate, kiek prisidedate prie mokinių laisvalaikio organizavimo, kokius būdus, formas taikote. Toks yra šios anketos tikslas. O tai mes galime išsiaiškinti tik Jūsų padedami, tik išanalizavę išsamius ir nuoširdžius Jūsų atsakymus į anketos klausimus.

Anketa yra anoniminė, niekas nežinos, kas pildė ją, ir individualūs duomenys nebus skelbiami. Jūsų pateikta informacija tik padės nustatyti pagrindinius mokinių rekreacinės veiklos organizavimo ypatumus. Labai prašome atsakyti į kiekvieną anketos klausimą, nes Jūsų nuomonė – pati svarbiausia. Tikimės, kad atsakymai bus nuoširdūs, parašyti remiantis vien tik Jūsų nuomone ir patikimi. **Atsakymus pažymėkite pabraukdami arba pažymėdami X ženklu.**

1. Kokių motyvų skatinami dalyvaujate organizuojant mokinių laisvalaikį? Suskirstykite pagal svarbą

Noriu geriau pažinti vaikus	Noriu atskleisti ir tobulinti mokinių gebėjimus	Tai mano pareiga	Keliu savo kvalifikaciją	Tai įdomu, galima plėtoti ne tik mokinių, bet ir savo kūrybines galias	Keliu savo, kaip mokytojo, autoritetą	Didesnis atlyginimas	Nedalyvauju	Kita (įrašykite)
								....

2. Jei nedalyvaujate mokinių popamokinėje veikloje, tai kodėl? Parašykite.

.....
.....

3. Ar Jūs esate kompetentingi vesti šiuos renginius?

	Labai kompetentingas	Kompetentingas	Nesu kompetentingas
Viktorinas			
Konkursus			
Atrakcionų mugės			
Neakivaizdines keliones			
Labirintus			
Šventes			
Popietes			
Dienas (medelių sodinimo, aplinkos tvarkymo ir pan.)			
Savaites			
Spartakiadas, varžybas			
Aptarimus (knygų, kino filmų)			
Etinius pokalbius			
Minėjimus			
Ekskursijas			
Turistinius žygius			
Kita (įrašykite).....			

4 Kaip, kokiomis priemonėmis gebate įtraukti į laisvalaikio organizavimą mokinius? Parašykite.

.....

.....

.....

5. Iš kur semiatės vadybinių įgūdžių organizuoti mokinių laisvalaikį? Suskirstykite pagal svarbą.

- iš naujausios pedagoginės literatūros; iš seminarų, kursų; iš televizijos laidų;
- iš bendravimo su kolegomis; iš interneto,
- kita (įrašykite) .....
- .....

6. Kas svarbiausia pedagogui, norinčiam organizuoti mokinių laisvalaikį?

	Labai reikalinga	Reikalinga	Abejoju, ar reikalinga	Nereikalinga
Dalykinės žinios				
Psichologinės žinios				
Gerai santykiai su bendradarbiais				
Gerai santykiai su įvairių įstaigų vadovais				
Vadybinė kompetencija				
Kita (įrašykite).....				

7. Kokios asmeninės savybės reikalingos mokytojui, organizuojančiam mokinių laisvalaikį? Suskirstykite pagal svarbą.

- geranoriškumas meilė supratimas entuziazmas
- pagalba aplinkiniams reiklumas patikimumas atsidavimas
- naujovių ieškojimas sąžiningumas atvirumas gebėjimas keistis
- gebėjimas bendrauti užsispyrimas mokėjimas pažinti kitokią nuomonę
- kita (parašykite) ..... kita (parašykite) .....
- kita (parašykite)..... kita (parašykite).....

8. Mūsų mokykloje mokinių laisvalaikis organizuojamas

- a) puikiai; b) labai gerai; c) gerai; d) pakankamai gerai; e) prastai.

9. Ar reikia, Jūsų manymu, organizuoti mokinių laisvalaikį? Kodėl? Parašykite.

.....
.....

10. Ar reikia mokiniams prisidėti prie laisvalaikio organizavimo?

- a) reikia   b) nereikia

11. Kodėl reikia mokiniams prisidėti prie laisvalaikio organizavimo? Argumentuokite.

.....

12. Jeigu mokiniai turi prisidėti prie laisvalaikio organizavimo, tai kuo? Suskirstykite pagal svarbą.

- savo pasiūlymais, patarimais;
 patys veda įvairius renginius, kitokius užsiėmimus;
 kartu su mokytoju veda renginį ar kitokį užsiėmimą;
 kuo dar (įrašykite).....

13. Kas Jums atrodo problemiškesniausia Jūsų mokykloje organizuojant mokinių laisvalaikį? Parašykite.

.....
.....

14. Jūs esate:

- a) vyras   b) moteris

15. Amžius .....

16. Darbo stažas.....

17. Išsilavinimas

- a) aštuonmetis   b) vidurinis   c) specialusis vidurinis   d) aukštasis   e) universitetinis

18. Jūsų materialinė padėtis:

- a) labai gera;   b) gera;   c) vidutinė;   d) bloga;   e) labai bloga

19. Su kuriomis klasėmis dirbate.....

20. Mokinių skaičius Jūsų mokyklos pradinėje klasėje.....

21. Parašykite, ko, Jūsų nuomone, šios anketos sudarytojai nepastebėjo ar praleido, ir Jums tai atrodo labai svarbu

.....
.....

**AČIŪ UŽ NUOŠIRDŽIUS ATSAKYMUS IR SUGAIŠTĄ LAIKĄ.
SĖKMĖS!**